

România literară

SALA
DE
LECTURĂ

SĂPTĂMÎNAL
AL

UNIUNII SCRITORILOR

Joi 11 octombrie 1990

(Anul XXIII)

41

„Tot tresărind, tot așteptînd”

„CIND voi fi liniștit, voi scrie un vers”. Mă obsedează cadenta bacoviană a acestei aminări, pe cît se tot îndepărtează speranța limpezirii și a siguranței. Fiindcă de detașare nu poate fi vorba. Încerc să înțeleg ce se petrece, să diger informația contradictorie, derutantă, iar „voind să descifrez ceea ce era șters/aproape nu mai știu ce am voit”. Am voit, cred, să nu dau un răspuns atît de tranșant la întrebarea lui Mazilu (Teodor), s-o las măcar în retorismul ei dublativ, dacă nu am destule argumente să o contrazic. De aceea exclamam la început atît de des, cu toate nuanțele dintre uluire, indignare și refuz „nu se poate” cînd aveam în față dovada că omul poate fi atît de ticălos: încă din ajunul Crăciunului, cel care umplea mijloace de revistă cu elogiile ale „magistralei gândiri” a dat fuga să fie primul cu un articol despre adevărata față a acelei gândiri, în aceeași zi în care o persoană de la cenzură propunea un eseu demascator despre absurditatea cenzurii ceaușiste iar politrucii și presupușii informatori își povesteau cel mai gălăgios faptele de vitejie din 21-22 cînd, firește, fuseseră cu toții în piață sub gloante și pe tancuri la Televiziune...

De la „nu se poate” am ajuns la clătinatul sceptic din cap, cu buzele strînse: l-am văzut pe cel ce alcătua la deseale aniversări paginile cu „opere” apărute în strălănită (iar la emisiunile de două ore ținea microfonul la gura unor inși care, lîngă strung, basculantă sau mașina de cusut, silabiseau frazele de el compuse cu „adîncă recunoștință” și „profundă dragoste”) — ajuns atașat al noului guvern, pe altul ce se ocupa de „Cîntarea României” devenit consilier prezidențial, am citit sub articole de opinie fervent anticomunistă semnăturile unor gazetari specializați în „ctitorii” împănate cu superlative absolute, am văzut atei crucindu-se gîos, bătînd mătînil și rostînd „așa să ne ajute Dumnezeu”, foști activiști cu propaganda blestemînd public valoroșii oameni de cultură care i-au înfruntat...

Nici nu mai clatin din cap, căci s-ar putea să rămîn cu un tic. Fiecare săptămînă întărește răspunsul lui Teodor Mazilu: organele create în timp de funcții cu patru chenzine devin iar potente și erectile, beneficiarii de ieri ai linguseli și delatiunii se automartirizează ca persecutați, fac pe justițiarii, suflînd patetic și patriotard în goarnele demagogiei și cu cît obositele rotative trag mai greu și mai scump cu atît mitrallază mai tare mașinile de scris ale celor care și-au înlocuit de ochii lumii banda roșie cu una verde sau vinătă și stafidele citatelor din cozonacul crescut fără măsură, cu condimente picante păstrate în dosarele cu turnătorii.

Poate fi omul atît de...? Uite, tipărit negru pe alb, uite, filmat la fața locului, și, cotidian, din reacția om-om se degajă gaze otrăvitoare, noțiunile morale se transformă iar în vorbe de consum, de consumație cu plată și bacșiș.

Ce-l rămîne de făcut scriitorului care nu are abilități politice, care nu posedă arta compromisului și nici calități practice pentru a le pune în slujba binelui public? Cred că singura alternativă e să nu mai aștepte să fie liniștit spre a-și scrie versul, cartea, ci din chiar neliniștea zilei să își ia putere pentru munca lui solitară. Căci „tot tresărind, tot așteptînd” se istovesc și se alterează resursele creatoare și, la socoteala finală care poate fi oricînd, tot cu numele adunate de pe cărți se va prezenta.

Adriana Bittel

QUENTIN METSYS: Cămătarul și soția sa — detașu (1514) Ilustrăm numărul cu plastică inspirată din lumea scrisului și a tiparului

DIN SUMAR

Cazul Eugen Barbu Dosarul unui plagiat

De la D.S.S. la S.R.I. sau ce naște din pisică șoareci mănincă

OARE DE CE S-OR FI IN-
TETIT ASA, IN ULTIMA
VREME, DISCUȚIILE DES-
PRE SPIONI, SPIONAJ ȘI A-
GENȚII SPECIALIZATE? Pu-
tini dintre noi au scăpat de in-
vinuirea de a fi spion sau de
a face jocul unor spioni stră-
ini. Anunț, pe această cale, pe
cel interesat că, în ce mă pri-
vește, mă aflu (după părerea
dnei Vadim Tudor) în serviciul
mai multor agenții faimoase:
C.I.A., Mossad, K.G.B. și ma-
ghiară. (Spre rușinea mea, nu
știu exact cum se cheamă cea
din urmă). Atrage atenția faptul
că sunt la modă spionii în
solda unor puteri străine. S-a
schimbat, așadar, ceva după
revoluție: înainte se purta și
acuzarea de a fi în slujba secu-
rității interne. În sfârșit, tre-
buie semnalată împrejurarea
paradoxală că aceia care (ga-
zetari de ocazie) identifică astăzi
spionajul cu trădarea de țară
și îl pun în circa noastră
sint de obicei oameni care au
fost ieri colaboratori ai Depar-
tamentului Securității Statului.
Ca să vezi cum devine tre-
ba! Pe de altă parte, frecven-
ța acestor ridicole acuzații nu
e fără legătură cu încercările,
repetate, ale unor foști ofițeri
din D.S.S. de a apăra memoria
instituției lor. Ne-am referit
altădată la felul cum se caută
a fi scoasă basma curată secu-
ritatea pentru rolul jucat în
decembrie trecut. Dacă e să
ne luăm după România Mare
ori după Democrația, nu numai
că securitatea n-a tras un
glonț, dar ea a fost principa-
la victimă a agresiunii. Un
alt aspect al acestei mistifi-
cări este tentativa unora de a
justifica securitatea în întregul
ei, ca o instituție normală și
patriotică. Ce raport este între
acest pian al discuției și moda
de a arăta peste tot cu degetul
spionii nu e greu de stabilit:
rostul maior al răposatului
D.S.S. n-ar fi fost altul decât
acela de a combate pe spionii
străini infiltrați printre noi;
iar toți cei care dau în vileag,
după revoluție, informații refe-
ritoare la structurile Depar-
tamentului și la oamenii lui ar
fi năimățiți unor agenții străine
și răi români. Cercul se încheie
aici: ultima parte a raționa-
mentului e menită să ofere un
cercare temei logic imnărilor,
cam dechente, în dreapta și
în stînga, de „diplome” de spi-
onii la care se dădau românii
verzi de pe la gazete extremis-
te.

COLONELUL IN REZER-
VA G. CRISAN A PUBLICAT
IN DOUA NUMERE DIN ZIA-
RUL Dimineața (din 6 și 7
oct.) un lung articol intitulat
Revoluționari sau trădători de
țară? Prima parte a articolu-
lui a apărut fără semn de in-
trebare în coada titlului. O
greșeală de tipar, reparată la
apariția părții a doua. Dar, cu
sau fără semn de întrebare, al-
ternativa ca atare formulată
de dl. Crisan este semnificati-
vă. Dsa pornește de la constata-
rea scandalizată (împărtăși-
tă și de alți colegi ai d-sale)

că „după revoluție, în contex-
tul unor acțiuni legitime și ne-
cesare de demascare a meca-
nismelor dictaturii, mass-me-
dia din țară și din străinătate
a acordat o atenție deosebită
organizării activității și ca-
drelor fostelor organe de secu-
ritate române”, ceea ce a de-
terminat, după părerea autoru-
lui, intrarea în circuitul public
a unui bogat material care
trebuia să rămână secret spre
a nu se periclită independen-
ța națională. Teama dlui Cri-
san, ca și a altora, este că în
vacuumul lăsat prin dispariția,
în ianuarie, a D.S.S., și prin
dezvăluirile, cum să le zicem,
prea intime din presă referi-
toare la acest departament, a-
gențiile străine de spionaj au
putut profita ca să știe mai
mult decât trebuia și să se im-
planteze la noi. Pînă la un a-
numit punct, teama aceasta
este legitimă, mai ales dacă
ne situăm din unghiul de ve-
dere al ofițerilor de contrain-
formații. Dar dl. Crisan face
un pas mare mai departe pre-
tinzând că nici o informație
despre securitate nu trebuia
în definitiv comunicată și că a-
ceia care, ca dl. P.M. Băcanu,
au publicat asemenea știri tre-
buie considerați dușmănoși in-
tereselor patriei. Fostul colonel
de (probabil) securitate nu se
sifșie să vorbească de „acți-
uni criminale” ale unor „foste
cadre de informație și ziaristi,
care, speculând dorința gene-
rală de a demasca și lichida u-
nele, stări de lucruri negative
existente înainte de Revoluția
din decembrie 1989, divulgă
date secrete de stat”, ba chiar
să afirme că dlui Băcanu et.
comp. ar li plătiți din ex-
terior pentru asta, de „stăpî-
ni” lor, și ar fi motivați de
„interese ostile și străine Ro-
mâniei”. Această mentalitate,
comună dlui Crisan și dlui
Vadim Tudor, explică limpede
amplarea vinărilor de spioni
care s-a declanșat la noi în
ultimele luni. Domnii amintii
și alții ca ei par să uite însă
cu desăvîrșire mai multe lu-
cruți. Întîi, că în România a
avut loc o revoluție (la care
domnii lor se referă în trea-
căt, și oarecum formal, nepu-
tînd s-o evite), care a înlăturat
de la putere nu doar un clan,
acela al Ceaușescuilor, nu doar
o clasă politică, răspunzătoare
de dezastrul economic, social și
moral al țării, dar un regim po-
litic, și anume regimul comu-
nist. Al doilea lucru uitat este
că Departamentul Securității
Statului, nu s-a limitat la con-
trainformații, și a avut înainte
de orice rostul de a apăra a-
cest regim, această clasă politi-
că, acest clan, și nicidecum in-
teresele naționale ale României.

Cel care strigă „moarte secu-
rității” nu iac, cum se expri-
mă dl. Crisan, un „sinistru e-
fort” susținut de „jalnică tag-
mă a unor buligani de ocazie”
de a batjocori „loialitatea secu-
rității față de revoluție”. A-
ceastă loialitate fiind departe
de a fi dovedită, cel puțin pen-
tru întreaga securitate, mulți
din cei care strigă lozincă pome-
nită sînt victime ale represii-
nii securității comuniste și cea-
uște. În al treilea rînd, D.S.S.
a fost (și tocmai pe motivul
invocat de mai sus) desființat,
cu structurile lui cu tot. A ne
teme acum că, dezvăluindu-i
structurile, punem în pericol
„capacitatea vitală de apărare”
a țării înseamnă să continuăm
a crede în supraviețuirea lui
în zilele noastre.

SE PREA POATE CA DOM-
NUL COLONEL SA NU FI
UITAT CA D.S.S. NU MAI
EXISTA ȘI CA NAIIVII SA
FIM NOI! Avem unele sora-
nale că actualul Serviciu Ro-
mân de Informații a preluat
oamenii și structurile fostului
D.S.S. Dacă este așa, drepta-
tea este de partea dlui Crisan
și-l combatem prosteste. Însă
noi nu vrem să credem că
S.R.I. e un avatar al D.S.S. !
Să ne înțelegem bine: nu ne-
găm necesitatea unui serviciu
de informații și contrainforma-
ții. Stim și noi oleacă de isto-
rie. E vorba de cu totul altce-
va. Lichidarea moștenirii co-
muniste implică, între altele,
cu prioritate, lichidarea secu-
rității (structuri, oameni com-
promisi, mentalități). Toate țā-
rile din Europa de Est se con-
fruntă cu această problemă. În
Polonia, în fruntea Oficiului
pentru Siguranța Statului a
fost numit un jurnalist (cum
auzii, dl. Crisan!), o mare
personalitate catolică și care
fusesse de mai multe ori in-
terogat de fosta poliție secretă
din strada varșoviană Rako-
wiecka unde el își are astăzi
biroul. Și în Cehoslovacia se-
ful noii instituții este un fost
client al ei. Desore redegeista
Stasi, ce să mai zicem? În
aceste condiții, un bun simț e-
lementar ne obligă să ne în-
trebăm: ce secrete ale fostei
securități române mai trebuie
păstrate și din ce motiv? Se-
cade ca S.R.I. să fie un orga-
nism pe de-a-ntregul nou și
democratic și să nu păzească
de ascuns din... trecutul lui.
Dună pătrerea noastră (care,
ce e drept, nu sîntem socia-
listi), însăși poziția de secret
de stat, căndă Ceaușescu li
dăduse o dezvoltare multilate-
rală, trebuie mult redusă. Nu-
mărul de persoane comuniste
de acest secret nu poate trece
de cîteva sute. Restul e litera-
tură, dl. colonel Crisan e m.
critic literar fiind, nu pot fi

considerat spion decât dacă se
va dovedi. bunăoară că pot
face deosebirea între un tanc
și un tab, ceea ce eu neg și
voi nega cu toată țaria. Căci
ocazi cu noțiunea de secret
se va schimba și aceea de spi-
on. Iată încă un lucru, al pa-
trulea, pe care dlui Vadim Tu-
dor și Crisan l-au uitat.

IN REGIMUL COMUNIST
AL LUI CEAUȘESCU ERAU
CONSIDERAȚII SPIONI CON-
TESTATARI, CRITICI ȘI
DISIDENTII SISTEMULUI.
Exemplele sînt prea celebre ca
să le mai amintesc. Observăm
cu stupeoare că dlui Vadim Tu-
dor și Crisan continuă a gîndi
în același fel. Agenția de re-
crutat spioni cea mai odioasă
a rămas în ochii lor Europa
liberă: așadar, un post de ra-
dio. De ce să ne mai mirăm a-
tunci că jurnaliștii sînt invi-
nuți de spionaj și trădare de
țară pentru simplul fapt de
a-și exercita profesiunea, care
constă în a scrie ce vād, ce
aud, în a obține și transmite
informații. Pentru Ceaușescu
informația ca atare și de orice
fel devenise secretă și trebuia
confiscată. Cei ce ofereau, tran-
smiteau sau primeau informa-
ție nu puteau fi decât spioni.
Aceasta este mentalitatea de
care dlui Crisan și Vadim Tu-
dor nu s-au debarasat. I-au
dat o coloratură națională și
cu asta, au împuscat doi iepuri
dintr-un foc: au aruncat du-
biul asupra profesiei însăși de
gazetar și au făcut din gaze-
tari dușmani ai țării, vinzători
de neam și așa mai departe.
Dacă numai un colonel de se-
curitate în retragere și un in-
divid fără scrupule, imoral, ca
dl. Vadim Tudor ar gîndi așa,
tot ar fi bine. Ar fi bine chiar
și dacă cei care gîndesc ca ei
ar fi în număr de cîteva mii.
Grav cu adevărat ar fi doar
dacă S.R.I. ar împărtăși opinia
cu pricina. N-avem în această
privință decât vagi indicii și se
poate să exagerăm. Am fi bu-
curoși să ni se dovedească a-
cest lucru. Un ziar gălățean
publică recent un anunț cu un
număr de telefon al S.R.I. pen-
tru uzul amatorilor. E numărul
fostei securități. Un hebdoma-
dar bucurestean întinde o cap-
cană unui recruta al S.R.I. și,
cu această ocazie, se află că
omul e interesat să știe exact
aceleasi lucruri despre noi toți
care stăteau și la inima vechii
securități. O parte din dosare-
le noastre continuă a fi la lo-
cul lor și, la nevoie, informa-
ții cunoscute în ele transpar în
cite o campanie de presă. Dl.
Vadim Tudor se supără că am
publicat dedicațiile d-sale că-
tre Ceaușescu, care, în princi-
piu, n-au de ce să fie conside-
rate secrete, dar face loc în

revista sa unor dosare, memo-
rii, reclamații și informații
provenite nemijlocit din arhiva
fostului D.S.S. Nu sîntem si-
guri de utilitatea aducerii do-
sarelor la cunoștința publică.
Dar dacă S.R.I. le-a preluat,
cum ar fi normal, cine și de
ce le întrebuințează în scopul
de a lovi și compromite unele
personalități ale vieții noastre
publice actuale. Ciudată, între-
aga relație dintre S.R.I. și
D.S.S. ! S.R.I. neagă a fi moș-
tenit altceva de la D.S.S. în
afara unor oameni (verificați
atenț), echipamente și clădiri.
Despre dosarele noastre nu su-
flă o vorbă. Înțelegem că o
transparență completă este im-
posibilă în cazul unei instituții
ca S.R.I. Dar de ce ni se as-
cund și lucruri care se pot
spune? Structura S.R.I. n-are
de ce fi secretă. Nici scopurile
lui. Pentru care ea ar trebui
să prezinte Parlamentului ra-
poarte periodice. Și dacă dlui
Vadim Tudor și Crisan confun-
dă deliberat și tendențios con-
trașpionajul cu securitatea (și
pling pe umărul celei din ur-
mă ca și cum ar fi al celui
dintîi), S.R.I. n-are voie să
procedeză la fel. Dorim să
spunem limpede: S.R.I. nu
mai poate avea de aici înainte
nici o legătură cu operațiunile
de represune (și de nici un
fel); el nu mai poate fi inter-
esat de viața noastră privată,
ca cetățeni ai României, de
opera noastră (manuscrise,
cărți etc.), de călătoriile noas-
tre în țară ori în străinătate,
de convorbirile noastre tele-
fonice și de scrisorile noastre
(pierdute, de atîtea ori, înain-
te), în definitiv, de opinile
noastre cele de toate zilele;
în competența sa nu mai intră
emigranții români și familiile
lor. S.R.I. își limitează manda-
tul la secretul militar și (dacă
va fi cazul) tehnologic, la te-
rorism sau subversivune, cînd
există elemente de spionaj ori
tendință de destabilizare în in-
terese străine (celelalte cazuri
sînt de competența poliției). Ni
se pare că S.R.I. poate face
față acestor exigențe cu un a-
parat sumar și de înaltă cali-
ficare. Miile de agenți care
ne-au otrăvit viața nevroasă lui
Ceaușescu nu-si mai au rostul.
Din păcate, ecurarea celor mai
trădători dintre ei nu s-a însoțit
și de diminuarea năr și simplu
a efectivelor. Cifrele acestea
n-au de ce fi secrete. A păstră,
la Gălăț sau nu știu unde, în-
tact vechiul aparat înseamnă a
greva înuții bugetul, și așa
precar al țării, și a întretine
snaima de alădată a oamenilor,
de o instituție pe care o urau.
Pe scurt S.R.I. se cuvine să
se despartă de orice amintire
a D.S.S. — care a nu mai cre-
de lumea că ea poate din piei-
că secrete mănincă — începînd
prin a combate, el înăsi, se-
cretomania și spionajul pe
propriei și pălăsi în retră-
gere (cu toți li) le întrețin gri-
julu.

N.M.

NE Scriu CITITORII

UNDE SE AFLA STAȚIA (TRENULUI)?

IN general sînt receptivă la interpre-
tările competenților, dar de data aceasta,
(e vorba de filmul sovietic S-a oprit un
tren, de trei ori comentat în România
literară) deși toată lumea pare a fi în
consens și spune că totul e foarte clar,
că nu e loc de bijbieli, nu pot fi convin-
să. Ca atunci cînd mi se spune că stația
e pe dreapta și eu o cred pe stînga (sau
invers) și nu pot să-mi corectez orien-
tarea. Nu sînt sigură că nu greșesc.

Poate că diferența pornește de la fap-
tul că eu raportez momen-
tul filmului la istoria anterioară, nu-l văd în perspec-
tivă. Așa că imi închipui cum s-ar fi
desfășurat lucrurile cu cîteva ani înainte.
Anchetatorul ar fi venit cu totul necom-
plexat, și-ar fi făcut treaba fără proble-
me, oamenii l-ar fi ajutat să găsească
nu un țap ispășitor, ci mai mulți, s-ar fi
denunțat unii pe alții, secretele de
partid, autoritățile, pionierii ar fi con-

damnat cu trîmbițe pe sabotori, răufăcă-
tori, dușmani ai poporului, ar fi urmat
arestări, condamnări, desolidarizări, pro-
teste — atitudini sănătoase.

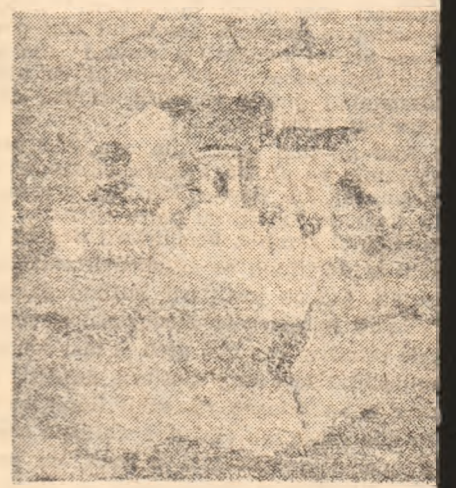
Societatea a evoluat însă, e într-o fază
nouă, prerevoluționară (nicidecum con-
servatoare). Și-a dat seama că autorită-
țile, incapabile să lucreze cu adevăruri
și să găsească soluții normale nu fac
decît rău, dezbinînd oamenii și aducin-
du-le numai nenorociri. Oamenii încep
și redizează o primă formă de rezisten-
ță prin solidarizare. Ei nu vād în anho-
tator altceva — dacă totuși el reprezintă
un început de altceva — nu știu de ce
ar fi așa — decît KGB-ul de todeauna,
acum deconspirat și ultracompromis. Față
de acest KGB, este atitudinea ostilă a
poporului, nu față de reforme. Care re-
forme? Ce i-ar fi făcut pe oameni să
vadă în el altceva? Ce intenție de
schimbare a metodelor, a rezultatelor.
Prin ce puteau să bănuiască că s-ar fi
schimbat ceva? Faptul că era mai „li-
mid” se datora tocmai începutului conști-
inței că și-a pierdut din forță, că po-
porul s-a schimbat, nu-l mai e teamă și

nu-l mai dă concursul, ba chiar îi rezistă.
Și revelația lui e (dacă e) tocmai accas-
tă nouă atitudine de respingere și de so-
lidarizare a oamenilor, care descoperă că
se pot opune, dublînd de conștiința (an-
chetatorilor) că prăbușirea totală a eco-
nomiei nu le mai dă nici o resursă de
stăpînire a maselor. Și de aici, dacă vrei,
necesitatea reformelor (pentru ei) pentru
a-și consolida pozițiile.

În sprijinul ideii mele: scena dezvoltării
statului nu mi se pare deloc ridiculizată.
Oamenii sînt naturali, pionierii, discursu-
rile pierd caracterul activistic, totul pare
o ceremonie tradițională obișnuită. Nu
mai contează că sînt pionieri etc. Func-
țiile (compromise), cravatele sînt spe-
ranțe. Oamenii se regăsesc și sînt sinceri
— o întoarcere la valori umanitare. Au
fost uniți și au invins. Nu-l mai slăvesc
pe Stalin, pe Lenin, ci își cinstesc eroii
lor adevărați (acesta fiind și simbolul
victoriei lor — prima contra agresiunii
puterii). E o victorie forțe semnificati-
vă pentru că la ea contribuie și intelek-
tualitatea — scriitorul care e alături de
oropsiți (un apel la intelectuali, la alian-
ță?). Deci semnele noi aici se observă.
Că KGB-ul nu va mai putea convinge
ușor lumea de „bunele lui intenții” e ex-
plicabil. Lumea va fi refractară, ca și la
noi, la jumătățile de măsură. Că se vor
opune în continuare și la lucruri bune,
transformarea atitudinii de acum în
bumerang, e altceva.

Și, acum, stația e pe dreapta, sau pe
stînga? Eu parcă m-am convins mai
trec că e cum ziceam eu (de data asta):
poporul e cel care s-a schimbat în ra-
port cu trecutul, nu KGB-ul, el deocam-
dată e același. Poporul nu se opune la
afierea adevărului, ci la o anchetă care
nu va descoperi adevărul.

CINEFIL

AUREL IACOBESCU: Paisoj

O PRECIZARE BIBLIOGRAFICĂ

...la articolul d-lui Ion Simuț, din Ro-
mânia literară, nr. 37/1990, p. 11: „Ul-
ma sa realizare (a lui Modest Morariu
n.n.). În 1963 este tradusă cartea lui
Jean Delumeau, Frica în Occident”. To-
tusi, „ultima realizare” a lui Modest Mo-
rariu (publicată postum) este legată de
antologia și traducerea Escurilor la
E.M. Cioran (Editura Cartea Românească,
c. 1989) — volum omis de recenzent
Surprinde cu atît mai mult lapsus-
d-lui I.S., cu cit această din urmă ante-
logie a constituit obiectul unei ample po-
lemici chiar în paginile României literare
din trecutul nu prea îndepărtat.

LASZLO ALEXANDRU

Micul dejun

C A MULȚI alții, din decembrie '89 încoace, am implins, fără voia mea, literatura pe planul doi. Sau poate chiar pe planul trei sau patru, dacă nu cumva unul și mai îndepărtat, cine poate să spună că altele sînt prioritățile, de la o zi la alta. Se spune că noi, românii, ne adaptăm rapid unor noi realități, ne „sincronizăm” în mare viteză. Poate că e așa, dar eu mi-am exclus ca această adaptare să fie una aparentă, de suprafață, fondul nostru fiind mai degrabă conservator. Mă gîndesc în primul rînd la mine: deși fac mari eforturi, simt că mă adaptez destul de greu unor noi cerințe, împreună cu numeroși alți cetățeni de profesii și poziții sociale diferite, mă așteptam ca în aceste mai bine de două luni care au trecut de la căderea dictaturii, să se petacă schimbări radicale și transformări pe măsură în viața și cu noi, în fine, ne așteptam să se îndeplinească tot felul de lucruri minunate, de pildă să trecem și noi la o societate de consum, mult hultă înainte, și în care să putem consumăm mai mult. Observăm însă cu destulă dezamăgire că lucrurile se schimbă prea încet sau evoluează prea lent. Evoluția asta a noastră e o chestiune alit de complicitate, încît nici nu are rost să încerc acum mai mult decît de a atrage atenția că e complicată și atîta tot. Tîmbar să adaug că poate și noi sîntem de vină, nu doar multul guvern, poate sîntem mai conservatori decît ne închipuim, ne desprindem greu de structuri și obiceiuri, chiar dacă sînt detestate și odioase. Dar să nu generalizem, să nu cad și eu în păcatul acesta care, mi se pare, e acum cel mai răspîndit. Să mă refer doar la mine. Mi-aș fi dorit, de pildă, să am o activitate publicistică mult mai intensă, etică, responsabilă, prin care să abordez dacă nu toate „toate”, „foarte”, așa ceva nu e posibil, am văzut asta de fostul Cîrmaci, pe vremea cîndă, putem citi cu stupefacție, încercîndu-se carnea pe noi, în unele publicații de ang social și politic, că am fost nespul de liberi, cei mai buni din istoria noastră. Să-ți vină să te dai cu capul de pereți, nu alta, cînd afli ce-am pierdut, cînd îți dai seama tocmai am ieșit nu din infern, ci dintr-un paradis terestru, aspectele vieții noastre civice, măcar o bună parte din ele. În fond, ca scriitor, ca om de cultură, ca publicist, am mai ales ca cetățean, nu trebuie să fi neapărat specialist într-un domeniu sau altul, ci trebuie să-ți spui cît ai răspicat opiniile, în așa fel încît să influențezi mase mari de cititori, ascultători sau telespectatori, făcînd să-ți crească faima și renumele, să devii un om al zilei, al săptămînii sau al lunii.

Mi sînt bine, mă întreb pentru a nu știu cîta oară, de ce n-am putut-o, de ce n-am scris pe rupte, în toate aceste luni,indu-mi părerea despre aproape tot ce se întîmplă. Poate, că din prudență. Dar nu, imi spun, am fost uneori „imprudent” în situații mai critice. Sau, poate, m-a inhibat frarea în arenă a unei cohorte de publiciști care, înainte, nu păreau să fi fost interesați cîtusi de puțin de cum se desfășoară realitățile „socialiste”, și uite cum deodată scriu cu multă pricepere articole foarte frumoase. Se poate, da, să fi fost inhibat. Dar, mai ales, în toată această perioadă aș fi vrut să scriu literatură și, în afara unor articole, n-am scris nimic. Pentru că, precum știm, literatura are nevoie de anumite condiții, de detașare, de liniște și de alte altele, n-are rost să le mai înșir. Una peste alta, mi s-a făcut dor de literatură, un dor de nestăpînit, și atunci am gîndit să scriu o schiță, ceva între publicistică și romă, încercînd astfel să-mi astîmpăr dorul și să-mi fac datoria de cetățean ce-și spune opinia despre realitatea noastră. Observ că acest „Cuvînt înainte” a ieșit cam lung, poate că va depăși în dimensiuni schița propriu-zisă, imi spun, la o adică poate fi integrat în materia ei.

★

INTR-O dimineață de septembrie, m-am trezit mai devreme ca de obicei și am spus: la să merg eu astăzi la micul-dejun, la să-mi permit eu astăzi acest mic lux. Pentru că locuiesc, de vreo două luni, într-un hotel bucurestean, nota de plată imi dă o bună parte din salariu și nu-mi permit să mă boiesc decît rareori, preferînd să mîncîc în cameră, „din rîsc”, așa cum face un ardelean respectabil.

Nu mai fusesem de mult la cofetăria hotelului, unde se poate lua micul dejun. Știam însă că programul începe la ora șapte. Mi-am zis să mai las însă să mai treacă vreun cîrt de oră, fetele or fi încă somnoroase, au și ele nevoie de un timp de adaptare la o nouă zi de muncă.

Deci la șapte și un sfert intru în cofetărie, ocolind cu o umă stîlîntă un scaun care era pus în ușa și despre care știam prea bine că înseamnă fle „e încă închis”, „primim curățenie” sau chiar „pe-aci nu se trece”.

Semn bun, totuși: două femei curățau rafturile și galanteriile, oricum, erau în plină activitate.

— E deschis? întreb, încercînd să am un ton cit mai plăcut, să nu le supăr.

— Ia uite, încă n-au venit fetele, și e șapte și un sfert, li spune una celeilalte.

Observ că nu mi-a răspuns direct, dar mi-a răspuns totuși: asta înseamnă că da, e deschis, dar n-au venit încă fetele care servesc „în sală”. Drept pentru care mă așez la o masă, pe șirul dinspre fereastră. Afară e o vreme ploioasă, cerne mărunț, a plouat și noaptea. În sfîrșit, plouă în București, mai spală străzile și mai atenuează mirosurile pestilențiale. Va fi, o vreme, ceva mai curat, în aer și pe pămînt.

Se face șapte și jumătate. Încă n-a venit nici o fată. Au și ele dreptate. E o vreme ploioasă, pe o astfel de vreme tragi mai mult la somn. Și apoi, de ce s-ar grăbi? Ca toată lumea, poate că așteaptă și ele „privatizarea”, va veni într-o bună zi și a unci, cine știe, vor trebui să se grăbească, așa se zice. Pînă una alta însă, o duc ca înainte. Se grăbesc foarte încet. Le știu bine: grase și frumoase, lente. Pînă acum au dus-o minunat, a fost vremea lor. De-acum încolo, cine știe ce va fi? Să-și mai tragă suflul o vreme, să mai pună pe ele ceva seu. Dar toate astea imi trec mie prin minte, în capul lor nu se știe ce-o fi.

Fetele n-au venit, dar au apărut în schimb doi înși, nu mai sînt singurul client. Sînt doi ruși, între treizeci și patruzeci. Intelectuali, unul scoate o carte și începe să citească. Ca la ei, în metrou. Celălalt, genul acela de tip cu ochelari, febril, cum am văzut prin filmele lor, îi explică mereu ceva celui care ar vrea să citească dar n-are încotro, din cînd în cînd lasă cartea și se face că ascultă atent.

O vreme au fost răbdători, dar acum se uită în jur și, mai ales cel cu ochelari, dă semne de nerăbdare. Parcă la ei e altfel? Imi spun. Lasă-l să aștepte, de la ei ni s-a tras. Așa mai uită că și eu aștept.

În sfîrșit, apare prima fată, o mîndrețe, înaltă, blondă, unduoasă. Dar încă somnoroasă, cum mă așteptam, abia își tirie lenes picioarele.

— Hai, că așteaptă clienții, zice una din femeile care acum aranjează niște platouri cu fursecuri rămase de ieri.

Blonda năltuță nu zice nimic și dispare pe ușa bucătăriei. A mai apărut un tip, pare trecut de cincizeci, îmbrăcat sobru, în costum. Pare a fi străin, dar pînă nu deschide gura n-am de unde să știu cam de pe unde. Asta e nerăbdător de la început, se uită în jur, se foliește, pare să se mire că nimeni nu vine să-l întrebă ce vrea. O fi occidental.

Blonda reapare, echipată regulamentar, și se duce la masa rușilor.

— Ce doriți? întreabă.

— Domnișoară, noi nu vrem omletă. Noi vrem ceal.

— Și altceva, ce să vă mai dau?

Aici rusul cu ochelari, care vorbise, e vădit incurcat. Nu știe ce să mai zică, și-o dă pe rusește. Se vede că a învățat doar cîteva cuvinte românești. Dar ce-or fi a-ving cu omleta noastră, de ce n-au încredere? Or fi crezînd că ouăle nu sînt proaspete, or fi pătît-o cîndva? În orice caz, fata nu înțelege o iotă din ruseasca lor, dar dă din cap și din mină, adică „las” că vă aduc eu ceva, nu vă mai frămîntați atît”. Și vine la mine. Eu, știînd bine că nu prea am de ales, cer curajos omletă. Și o cafea.

Apoi, chelnerița trece la masa străinului. Acesta începe să-l spună, în engleză, că nici el nu vrea omletă — s-o fi luat după ruși? —, că vrea șuncă și unt și cafea. Atît. Fata dă din cap, cum că a înțeles, și pleacă.

Intră pe ușa dinspre hotel — cealaltă, dinspre stradă, o fi încă bine zăvorâtă, deși e aproape opt — un domn în vîrstă, înalt, cărunt. Un domn bine, un domn de pe vremuri, nu ca ăștia noi. Se oprește și aruncă o privire prin sală, trecîndu-ne în revistă pe noi ăștia, de diferite neamuri, care așteptăm. Are niște ochi foarte vii, albaștri. Se duce spre cele două femei care încă mai trebăluiau pe la rafturi și le cere ceva.

— Luați loc la masă, aud că zice una. Aici încă nu servim, aici numai de la ora zece.

— De ce? se miră domnul. Doar stau în hotel, vreau să-l duc ceva și nevastă-mi, în cameră.

Dar nu mai primește nici un răspuns. Și tocmai atunci apare dinspre bucătărie o altă chelneriță, una din cele „grase și frumoase”, de care am pomenit mai înainte.

— Te rog, du-te, începe domnul.

— Luați loc la masă, zice și ea, cu acea voce arogantă și indolentă care i-a intrat în singe în anii lungi, atît de prielnici, în care s-au simțit stăpînii clienților și nu

SCRIBUL — artă egipteană, Saqqarah (cca 2500 î.e.n.)

invers. Abia-și mișcă formele foarte bogate. E plină de aur — la urechi, pe degete, la gît, o fi avînd și în gură.

— Ei, fir-ati ale dracului, spune domnul cu voce sonoră, lasă că vă privatizați voi și o să învățați iarăși să vă mișcați.

Femeile nu zic nimic, par descumpănite, încă nu sînt obișnuite cu astfel de reacții ale clienților, îi știau pînă mai ieri umili, gata să le imploră, ga-a oricînd să le cerșească bunăvoința. Eu însă izbucnesc în ris, nu știu de ce m-am simțit răzbunat și, deodată, cumva mai destins.

Domnul mă privește cu simpatie, vine la masa mea și-și cere vîle să șadă. Sigur că-i dau voie, și el mi-e teribil de simpatic.

Abia se așază și-mi spune:

— Domnule, eu am fost cavalerist, ofițer la cavalerie. Și toamna, odată cu recruții, primeam și cai noi, cai din acela de tras la furgoane.

Imi plac la nebunie poveștile și domnul povestește frumos, are un timbru sonor și plăcut. E un domn bine și foarte energic, plin de vitalitate, deși o fi avînd spre șaptezeci, dacă nu e chiar trecut de șaptezeci, greu de spus. Mă las mai moale în scaun, mă relaxez, dar tocmai atunci vine juna cea blondă cu o tavă mare și lasă ceva la masa celor doi ruși. Aia se uită la ea, se uită unul la altul, dar încep să mîncînce cuminți. „Spakoino” (adică „fii liniștit”, „fii cuminț” sau chiar „lasă gura”, „potolește-te”) —, știu bine lecția asta. Fata trece apoi la masa anglofonului de nație incertă, și dă să-i lase o crăciolă cu omletă. Insul, corect îmbrăcat și bine hrănit, se uită crunt la ea. „No, no, no” zice, suierînd. Izbește cu niște chel în masă, se ridică furios și pleacă.

— Omleta e pentru mine, li spun fetei cit mai neutru, dar în sinca mea: lasă, domnilor, să mai vedeți și voi cum a fost, că multă vreme nu ne-ați crezut și mulți nu ne cred nici astăzi.

Nu e frumos, desigur. În asemenea situații, cîndva, aș fi fost indignat, uite proastele astea cum ne fac de ris în fața străinilor, dar acum mi-e indiferent: nu mă bucur, nu mă indignez. E un fapt minor și eu sînt prea tăbăcit.

Rușii își sorb deja ceaiurile, ca și cum n-ar fi văzut nimic. Domnul bine, cavaleristul, dă din umeri — și el e tăbăcit — și continuă:

— Un furgon era tras de două perechi de cai. Aștia noi erau neînvățați, erau lenși, nu le plăcea să tragă. Normal, nu? Puneam o pereche de cai învățați în față și o pereche de „recruți” în spate. Cum trăgeau, făceau în așa fel, încît din cînd în cînd căruța îi lovea peste picioare. Și n-aveau încotro, trebuia să se obișnuiască cu ritmul. După cîteva zile, îi puneam pe ei „înaltși”. Și, văzînd că nu-i mai lovește nimic din spate, iarăși nu trăgeau. Atunci puneam un soldat să-l călărească pe unul din fața, și dă-i cu biciul: cînd în cel de sub el, cînd în celălalt, cînd în celălalt, cînd în al de sub el. Dă-i cu biciul, domnule, dă-i cu biciul, să vezi cum se mișcau! În cîteva zile nu mai aveam probleme.

Tac. Mi-am mîncat omleta, el a mîncat două plăcinte cu brînză și alte două le va duce nevastă-si. Așteptăm să plătim, vine fata, plătim.

— Asta e, mi-a părut bine de compania dumitale. Acum mă duc să-i duc soției plăcinte. E și ea fîmîndă. Zugrăvim, domnule, de-aia stam cîteva zile în hotelul ăsta.

— Deci biciul, li spun încet, parcă pîrîndu-mi rău că pleacă, parcă vrînd să mai scot ceva de la el. Să fie oare biciul?...

— Da imi spune, el fără nici o ezitare. Ascultă-mă pe mine, că am trecut prin multe. Aștia au nevoie de bici.

— Cîți? întreb resemnat, simțîndu-mă deodată vîlguț, temîndu-mă parcă să nu mă număr și eu printre cei ce au nevoie de numitul impuls.

— Cîți?! repetă el, mirat. Mulți, foarte mulți. Nu-s obișnuți să tragă, pune biciul pe ei!

— Am plecat, mai aud după cîteva clipe. Mi-a părut bine.

Mă scol să-l string mîna întînsă și mă las apoi pe scaun, complet vîlguț. Mai am de sorbit vreo două, trei guri de cafea și m-am obișnuit în ultimii ani să nu „îert” nimic la masă. Nici mîncare, nici băutură. Trebuia să supraviețuim, nu?

Deci, biciul... Chestia asta nu-mi lese din cap. Oare și eu o fi avînd nevoie de bici, și eu o fi ca ăia care?... Da' pînă acum, oare cum a fost, n-a fost tot cu biciul? Acum o fi alt soi de bici, mai știți? Unul pe care-l simți altfel. Vai de capul nostru, imi spun, cu ce-om fi pîcă-tuit noi atît?

MĂ RIDIC și ies afară. Ploala a stat, aerul e mai umed, respirabil. Nu sînt nici un miros suspect. Printre nori apăruseră ochiuri de cer înalt, de toamnă, privind impasibil lumea de jos. Deci așa, cu biciul, imi spuneam încă, alurit, în timp ce simțeam un fel de înfrigurare în umeri și în spate, ca și cum aș fi auzit deja un sfîșchuit cosmic.

Graham Green

Am venit aici, la Ambasadă pentru că prin oraș colindă indivizi suspecti
amenii Dictatorului mișună pretutîndeni
Am venit? Eu știam că vii, se soția Ambasadorului.

ise Taylor e-o actriță mare, dar filmul nu prea-i reușit, și este vorba de Putere și chiar pe Isus l-au răstîgnit.

Cu toate astea dați-ne adăpost la Ambasadă
îndcă de aici doresc de mult să plec. Mi-e silă, da, de orisice mansardă. Unde e harta portului Quebec.

ici în Haiti luxuriante
înt doar pădurile prea vegetale
nici sau taci, sau murmur osanale.
nici e Dunăre de jale.

Green-verde al pădurii mele
să scrii istorie cu comediant

să loci cu vinzătorii ambulanti
— pietre la cel mai nou ambulatoriu —.

Coală mi-e inima de singe, green.
În suflet nu mai am suspin.
La Dumnezeu nu pot să mă închin.
Ni-e inima în singe, Green.

Epitaf

În al treilea război mondial
tatăl meu, ofițerul a murit
fie Columna în memoria lumii:
Costescu Constantin
din Stalian
pînarul.

Alice

Pe Alice „în țara minunilor”
o s-o ture o elice
dac-n-o apărați cu piepturile voastre
goale

și cu „bombele” voastre.
Alice e ea însăși o elice
a unui avion „Concorde”.

Truman Capote

Să iubești criminalii
„Cu singe rece”
Truman Capote
Din tine să faci o victimă
„Cu singe rece”

Truman Capote
Cu ce flori, această durere
această minciună, cu ce flori
această minciună, cu ce adevăr
cînd adevărul e viața în care te-au
impins

și pe care ți-o amintește.
Cum să te aperi
cînd ești alb, alb, alb
cum nu vor, nu pot nu sînt în stare

să înțeleagă
pentru c-au interese diverse
au criminale diverse interese
și tu, cu inocență trăiești
apoi afli
„Cu singe rece”.

Truman Capote

Mariana Costescu

Mihai Sin

Portret de operă

SA îndepărtăm de la noi ostăzii izbita de a evoca opera Ioanei Em. Petrescu sub semnul unui Memento Mori, căci ea se impune nouă în dimensiunile unei inalienabile dăinuii a spiritului.

Neîndoişor, nu e o întâmplare că Ioana Em. Petrescu şi-a consacrat virtuţile de critică şi istoric literar, de om al condeiului şi profesor de umanism opera lui Eminescu. Se ştie, dincolo de timp, afinităţi electivă, superioare, şi le e dată unora, puţin aleşi — de ce să ne sfîim s-o spunem — deschidera privilegiată la Opera însăşi a geniului. O confirmă cele trei decenii străbătute, cu riscuri extreme dar şi cu mari revelaţii, această cale regală, din jumătatea abia de vrac a unei vieţi omeneşti. A vorbi aici de erudiţie ori har al scrisului apare de prisos, căci dacă ele sînt, apar esenţial întemeiate de un impuls lăuntric al fiinţei inesei, simple mijloace servind o vocaţie existenţială, pentru care a citi, a cunoaşte, a scrie constituie mod de a fi în lume.

Nucleul generator al unei remarcabile opere de critică şi istoric literar stă aici într-un adevărat simţ al poeticului. În discurs şi dincolo de el. Căci „gîndim, încă, româneşte, universul, în termeni pe care ni l-a dăruit poezia eminesciană, şi i-a modelat, fără a-l modifica, poezia lui Blaga şi Arghezi” poate mărturisii Ioana Em. Petrescu, adăugînd, prin ceea ce a scris, acestor demiurghi ai fiinţei gînditoare româneşti, pe Nichita Stănescu şi Ion Barbu, cel din urmă într-o carte, a cincea la număr, ce-şi aşteaptă lumina tiparului.

Viziunea sa critică se întemeiază astfel pe valorizarea conceptului de „poesis”, ca act şi operă. Configuraţii — apărute în 1981 — o vadeşte convingător. Se defineşte aici poezia orfic, drept formă de cunoaştere — formă în sens substanţial, aristotelic întemeiat, în consonanţă mai ales cu accepţia dată de şcoala germană interbelică. Ea e „limbaj original”, izvorit în „epocile aurorale ale civilizaţiei umane, ca element nu doar component ci determinant-constituitiv al acesteia.” Deslusindu-se nivelele configurative în construirea imaginii, se instituie o comunicare directă cu zone de obsesie ale existenţei umane, la adîncimea principiului demiurgic, printr-un eu liric, trans-individual, în contradicţie cu teoreticienii marcati de structuralism, delimitînd dăunător sensul de limbaj, se afirmă că nucleul generator al imaginii se află dincolo de operaţiile logice elementare, într-o „intuitie pură a formei”, geometrizînd realul în desen şi ritm.

Avem de-a face cu o perspectivă ce tinde, deja acum un deceniu, să depăşească opoziţia construcţie-deconstrucţie, pusă îndeobşte în termeni de spaţiu-

timp, înspre o integrare sintetică a lor, acceptînd din prima rigoarea alcătuirii, dar nutrînd-o, vital, în durată, întemeind esteticul în ritm spaţializat şi geometric temporalizat. Căci Ioana Em. Petrescu, prin natura spiritului ei, a trecut dincolo de unele limitări inerente dubului feminin, aplicarea spre analitic şi intuitivă în primul rînd a suprafeţelor în diversitatea lor. I-a fost dat accesul la esenţe, capacitatea sintezei, potenţată de harul verbului prin care discursul critic dă plăcere a lecturii prilejuită de contactul cu ideea în forma sa poetică, dinspre imagistică înspre imagine, ca act de cunoaştere şi asumare a existenţei.

Întră în joc tipare arhetipale cu virtuţi cosmoteice — una dintre cărţile consacrate lui Eminescu se intitula tocmai *Modele cosmoteice şi viziune poetică* (1978). Ele depăşesc o altă opoziţie ce-i apare implicit motivă acestei opici de aproximare a poeticului, cea între conştiinţă şi subconştiinţă, prin ritmul vital, ca ordine a firii prezentă şi în umanitate. De unde necesitatea unei „stilistici abisale”, în stare să dea seamă de alcătuirile operei manifeste în toare compoziţionale, dar şi teme ori motive. Poiein se aşează astfel în miezul actului literar dar şi al discursului instituit în marginea sa, el însuşi mai mult decît meta-limbaj.

Iată o viziune de remarcabilă profunzime şi anvergură deopotrivă, unde cercetarea imaginii sondează chiar devenirea imaginii umane şi trăirea poetică considerată a fi mod fundamental al existenţei. Astfel, actul critic accede la descifrarea dialecticii filinţă-cunoaştere-creaţie. Nivelele de elaborare subconştiinţială a ei, prin psihismul individual, prin opţiunile estetice şi ideologice ale creatorului, şi în fine în constrîngerile modelatoare ale codurilor literare coexistă în operă într-o dramatică armonie, nelipsită de divergenţe şi tensiuni. De aici diversitatea lecturilor critice pe care le prilejuieşte. Autocreaţia ambicionează însă în cele oferite de ea, de la Homer la Miron Costin, Delavrancea ori Thomas Mann, să înlăunsească tocmă relaţia lor în creaţie, nu absolutizează vreuna.

ÎN ULTIMĂ instanţă, în scrisul său Ioana Em. Petrescu, — fără ca prin aceasta „metoda” să paralizaze accesul la pulsaţia vie a textului într-o poetică — estompează distincţia între istorie şi critică literară. Opera, aparţinînd ea oricăru-i timp sau spaţiu, însă estetic, axiologic motivată, dă prezent de trăire poetică, justificînd astfel însuşi actul critic drept mai mult decît conştiinţă a operei. Nu incidental sînt caracteriza Ioana Em. Petrescu o primă lucrare consacrată lui Ion Budai Deleanu, devenită mai apoi cercetare extinsă asupra eposului comic euro-

POLIPHILLO QVIVINARRA ACHILINAR VE AN-
CORA DI DORMIRE ET ALTRONCE IN SOMNO
RITROVARSE IN VNA CONVALLE LAQVALE NEL
FINEERA SERATA DEVNA MIRABILE CLAVVRA
CYM VNA PORTENTOSA PYRAMIDE DE ADMI-
RATIONE DICNA ET VNO EXCELSO OBELISCO DE
SOBR A LAQVALE CYM DILIGENTIA ET PIACERE
SVBTILMENTE LA CONSIDEROE.

A SPAVENTEVOLE SILVA ET CONSTI-
tuto Nemo vultu frigitur auri iochi per al dolce
lomo che le hazea per le belle e prole rappresente
fulo ed il me nroua di cono in vno pro de la table
fite illa pu chet parredone il quidenou ca de non
u horridi et repugnok rupe inomata de libano di
thronofu ingi. Ma compoimante de quat montgou le de non
pe alreia. Silante di grouci quociale, di roben fronsa a Carpi-
ni, di fronda EKK, di ille, di dironi Coni, di di Alu, di di Ti,
la di di Opio, di di infu Quoi, Okalo, di poimante de la de di
gi abondanti Colla. Et giu al piano mano giu, di de di di di di

Pagină din *Hypnerotomachia Poliphili* (1494)

pean, drept carte de „poetică istorică”. Alunecarea istoriei dinspre esenţa substantivată înspre epitetul calificării dă drept prim poeticului.

Cu anvergura acestei viziuni critice, îşi îngăduia autoarea să descifreze pe Eminescu şi mutaţiile poeziei româneşti, „brutala stare de a fi” şi cele „3 x 11 feluri de a tăia nodul gordian”. Aici, discursul critic ajuns la deplina sa maturizare doborîdeşte o dimensiune vizionară, dinspre „vedere” spre „viziune” în chiar sensul mistic al termenului, cînd „ochiul lăuntric” scrutînd opera, o descoperă, descoperîndu-se, în ultimă instanţă pe sine. Dar nu este aceasta o narcisică întoarcere înspre propria identitate, ci, întreg, comunicare cu celălalt, cu lumea. În efigie se înscrie, şi în această carte, chipul de maestru, învăţător, al Ioanei Em. Petrescu. Virtuţea de a şti, de a căuta neîncetat întelegerii noi se îngemănează cu harul de a o spune, de a trasa punţi de spirit înspre discipoli. Totul se

petrece în nestinsă ardere lăuntrică, conferind actului cultural adevărata dimensiune. Nenumăraţi tineri şi mai vîrstnici, i se recunosc elevi, aici în Ardeal şi pretutindeni în ţară, convinsînd în idee cu ea astăzi, precum eminesciană Miră — scriitori, poeţi, profesori, cercetători de literatură.

Prin operă, Ioana Em. Petrescu se revelează, dincolo de timp, a fi întruchipare spiritului vesnic viu în căutarea sensului existenţial în poezie.

Căci, hegelian „nu viaţa care se sfîşie de moarte şi care se prezervă pură faţă de distrugere, ci aceea care suportă moartea şi se păstrează în ea este viaţa spiritului. Spiritul îşi cîştigă adevărul să numai întrucît el se regăseşte în rupere absolută”. Este, premonitoriu, moto de cărţii despre Eminescu şi viziunea poetică semnată de Ioana Em. Petrescu.

Maria Vedă Căpuşan

LIMBA ROMÂNĂ

Încălcarea unei norme

CE ESTE ortografia? Iată o întrebare la care cred că poate răspunde orice adolescent de şcoală generală. Am început, totuşi, rîndurile de faţă cu ea pentru că se întîmplă, uneori, ca oameni cu o instrucţie lingvistică solidă să pară a fi uitat răspunsul. Aşa dar, ortografia este o parte a gramaticii care studiază scrierea corectă a cuvintelor, expresiilor şi locuţiunilor unei limbi, stabilind şi regulile care guvernează scrierea corectă. Una din aceste reguli priveşte ortografierea numelor proprii. Lucru jăreşte de toată lumea ştiut, începînd cu elevii de şcoală primară, toate numele proprii se ortografiază, indiferent de locul lor în propoziţie, cu iniţială majusculă, încălcarea acestei reguli se datorează, cel mai adesea, incapacităţii de a sesiza statutul de nume propriu al unui cuvînt simplu sau compus. Am spus cel mai adesea deoarece — aşa cum vom vedea — mai există şi alte cauze, subiective. Mai zăbovind niţel la regulile scrierii cu litere majuscule, să reamintim că acestea pot fi aflate în cap. V al *Introducerii la DOOM*, instrument de lucru indispensabil, dacă nu oricărui „scriitor” (în sensul de individ care apelează la scris ca mijloc de comunicare), fără îndoială oricui destinează producţiile sale scrise tiparului. Subliniez cuvîntul *indispensabil*, pentru că, lingvist de meserie fiind şi tot al, uneori, îndoiesc lingvistice. Din păcate, am impresia că astfel de îndoieli au mai ales lingvişti şi proza arareori ceilalţi.

Revenind la scrierea cu iniţiale majuscule, vom observa că există o precizare normativă care stabileşte că poate fi scris cu litere mari „orice cuvînt din cuprînsul unei propoziţii [...] pentru a-l scoate în evidenţă, pentru a sugera anumite sentimente; altitudin (mai ales reverenţa) etc.”, dar nici una care să admită — în anumite circumstanţe — scrierea cu iniţială mică a unor nume proprii. Şi totuşi... practica lingvistică a ultimelor luni tinde să oblige colectivul de specialiştii al Academiei (forul în sarcina cărui cade — încă de la înfiinţarea sa — stabilirea regulilor ortografice) să ia act de o realitate şi să statueze o nouă regulă ori să încerce să impună revenirea la norma în vigoare, altfel, în general, respectată. Mai exact, despre ce este vorba? La foarte scurt timp după Revoluţie, majoritatea celor care au făcut referiri la foştii dictatori le-au scris numele cu iniţială mică. Am sesizat, ca toată lumea, încălcarea unei reguli ortografice, dar i-am găsit justificări. Atît de zgust ne-au pus în suflare posesorii celor două nume, atîta vreme nu s-a putut vorbi (de către cei care au vrut sau au fost obligaţi să vorbescă) despre ei decît în superlativ (cei mai iubiţi, cei mai stimaţi etc., etc.), încît, odată scăpaţi de clişee lingvistice impuse ori cu drag acceptate, am simţit nevoia să ne răzbunăm. Şi, cum în alt fel nu puteam (cine a putut i-a împuşcat?), le-am scris numele (supremă stigmatizare, am crezut noi) cu iniţiale mici. Ieftină răzbunare. Şi copilărească. Dar noi ne mulţumim cu mai

nimic, ca totdeauna.

N-am văzut în această încălcare a unei norme lingvistice o ingerinţă a politici, aşa cum sesizează — pe bună dreptate — Victor Iancu în scrierea cu majusculă a substantivului comun *capitală* (vezi *Năravuri ortografice*, în *Flacăra*, anul I [serie nouă], nr. 34, miercuri, 22 august 1990, p. 4). Din această cauză nici nu m-am fi oprit asupra „fenomenului”, deşi, din cite ştiu, în nici o democraţie de veche tradiţie, noţiunea de libertate lingvistică nu există. Fiind vorba doar de două nume, n-am fi făcut o sesizare publică, înţelegînd că scrierea lor cu iniţială mică este singura posibilitate a majorităţii celor ce-au avut de suferit de a plăti o poliţă ce nu poate fi, totuşi, plătită. Deşi li socotesc mai inspiraţi pe cei care le evită numele, folosind în locul lor apelativele, de toată lumea înţelese şi acceptate, *odiosul* şi *sinistra*.

Dacă pun, cu toate acestea, în discuţie problema este pentru că fenomenul pare a se extinde, efectul urmărit de cei care l-au declanşat primii (stigmatizarea absolută) tinzînd, astfel, să se dilueze, să-şi piardă semnificaţia iniţială. Tratatamentul grafic amintit a fost aplicat, o vreme şi sporadic, numelor odraslelor celor doi dictatori şi chiar acoliţilor „genialilor” de pînă mai ieri. Resentimentele, proaspete, sînt greu de stăpînit, chiar dacă, în acest fel, riscăm să devină o stare normală, ceea ce nu este, din nici un punct de vedere şi pentru nimeni, profitabil. Dar extinderea fenomenului grafic în discuţie începe să afecteze şi alte nume proprii, de mult înscrise în istorie, fie şi într-o pagină întuneată a acesteia. Şi, în cazul lor, cu greu ar mai putea fi găsită o motivaţie (re)sentimentală. Descopăr, iată, într-o recentă cronică TV a lui George Stăncă (*Zig-Zag*, anul I, 21—27 aug. 1990, p. 15) patru nume

proprii scrise cu iniţială mică: „De m-oi fi supărat eu în ultimele cronici, m-ştiu. Am fost cam rău şi-mi pare rău. N-aş vrea să dau vina pe alţi colegi care au făcut din poporul român unul neobişnuit, care vîd în fiecare semen un *haria sima*, care se simt persecutaţi prin metrou de moşa şi marin şi care au în somnii din cauza unui vecin care se pare că a fost cîndva vecin cu un strănepot de mamă al vecinului lui *zelea codreanu*.”

Am putut găsi o justificare scrierii cu iniţiale mici a respectivelor nume: autorul rîndurilor citate vrea, probabil, să sugereze, subtil, că toamna care i-a cuprins pe unii sau care se încearcă să ni se înculeze este lipsită de orice temei şi aproape hazlie, dacă intenţia cu care a fost provocată n-ar fi diabolică, iar efectele, chiar şi numai pentru cîteva zile dezastruoase. Aceasta însă — dacă nu doar în închipuirea mea — mi se pare a fi, în ultimă instanţă, tot o motivaţie politică a scrierii numelor proprii respective cu iniţială mică. Dar de aici pînă la a scrie astfel numele celor pe care îi urim îi dispreţuim, nu-i suferim ori pe care sîntem supăraţi nu-i decît un pas.

Am folosit cuvîntul a *serie* şi nu a *ortografia* pentru că ultimul verb înscamă, „a scrie corect”, iar scrierea cu iniţială mică a numelor proprii, oricît i-am urî posesorii lor, nu este corectă. Pedepsa de orice natură ar fi ea, treburile date în baza unei legi şi nu încălcînd o lege. Fie ea şi o normă ortografică. Iată de ce n-a propune specialiştii de la Academie să revină asupra normei în vigoare, ci să insiste, prin toate mijloacele, pentru respectarea ei.

Ştefan Badea

BACOVIA

vineri 13 sept. 1946

IL VIZITEZ, neanunțat, pe Bacovia. Locuiește la marginea Bucureștilor, str. Frâsinet, no. 63, o căsuță decentă, vopsită alb. O iau și pe Florica. Eu voi sta de bă pentru un interviu, ea îl va deghiza. Luna aceasta, la 4 Septembrie, Bacovia a împlinit 65 de ani. Presa n-a prea relevat evenimentul. Voi publica interviul în „Veac nou“.

Pe la 6 după amiază, când ajung împreună cu Florica, o zărim pe d-na Bacovia, împreună cu fiul ei, gospodărintă. Li cer scuze pentru faptul de a nu-mi fi anunțat vizita. Apoi, intrăm. După câteva clipe, apar, strecurându-se pe lângă ei, Bacovia. Cu toate că a împlinit 65 de ani, atitudinea și gesturile sînt ale unui copil stingaci, înfricoșat. L-am vizitat acum câteva luni, după ce m'arbisem despre poezia sa la radio.

Am impresia că mișcările acestui băiețel (despre care sînt convins că e foarte mare poet, o sensibilitate unică) sînt dictate nu de propriile sale tendințe biologice, ci de forțe exterioare lui. Că ar fi condus pe cale telepatică. În el o dezarticulare, o pierdere a sincronității gesturilor cu gîndurile și vorbele. Chip într-un tot simpatice, pur și simplu urmele unor înfricoșătoare naufragii morale. Iată, într-adevăr, Poetul, — cel pentru care poezia nu a fost un pretext, ci viața însăși.

Bacovia nu a mimat nimic. Hotărît, el, fiecare poezie este un fascicul de viață. Mă prefac distrat, ca să nu-l înmidez și mai mult. El nu adresează nici o întrebare. Fiecare cuvînt, fiecare literă trebuie să le smulg punind tot dintr-o întrebare. Îl privesc în acest timp, cu atenție, mai ales cînd nu mă zărește, cînd se apleacă pentru a rămîne mult timp cu privirile pierdute.

Expresia este aceea a unui lucrător fizic. Barba nerasă, în care par să se afle predominanță, o fac și mai tristă. Oasele, față străbătută, din cînd în cînd, de un curent electric, de reflexe nervoase. În haina cenușie, groasă și sprâncene, din care stăruie gîtului mi-amînesc, fără să știu de ce, de spînzurătoare, Bacovia pare un pensionar al unui azil de bătrîni. Mîinile stau cînd crispate pe bratele jețului, cînd se lasă să cadă, dezolat, pe genunchi. Fără înălțare, Bacovia de-abia poate să-și stăpînească nervii, ca să nu o ia la fugă.

Mă ridic repede și spun : — Maestre, o să mă lertî o secundă. Mă duc să aduc niște vin. Fața lui Bacovia s-a luminat deodată. Se ridică, zice, un pic adus de spate, agitat : — Bă, vă aduc o sticlă.

Dispare și se înapoiază cu o sticlă. D-na Bacovia nu mă lasă să plec. Îl întreabă pe Bacovia că s-a grăbit să accepte și vrea să-mi dea dînsa bani pentru vin. Mă smulg și plec, însoțit de fiul lui Bacovia, elev în clasa a IV-a la liceu.

CUMPĂR două sticle de vin (negru și alb) și mă înapoiez. Bacovia este vizibil înviorat. Bem. Între timp, Florica i-a făcut mai multe desene, pe care d-na Bacovia le primește cu exclamații de admirație.

Poetul a devenit mai volubil ; a băut și din vinul alb și din cel negru. Cînd paharul se golește, am impresia că Bacovia devine pradă unei secrete agitații, un chin pe care-l curm, turnîndu-i din nou. Îmi răspunde, de fiecare dată, cu o fugare privire de recunoștință. Cînd soția dispăre pentru câteva minute în altă odaie, caută hoștește locul unde se află sticla, parcă ar întreba : „Mai este ?“.

Îi aduc sticla în apropiere. E mulțumit. Vorbim. Sînt discuții paralele : eu îl chestionez pe Bacovia, Florica discută cu soția lui. Nu cred să fi trecut mai bine de jumătate de oră de cînd am început să bem și constat că Bacovia tremură, cuprinsă parcă de friguri. Mă prefac că nu observ. Continui să-i pun întrebări ; răspunde, dar își pierde repede șirul. Pe urmă, începe să devieze. Bolborosește. Vorbește cu el însuși. Gesticulează cînd enervat, cînd flegmatic, cînd ironic. Și glasul i s-a schimbat.

Amestecă vorbe românești cu altele, ea dintr-o limbă ciudată, necunoscută, un amestec, ai zice, de flamandă, franceză și germană.

Cînd duce paharul la gură, mîna lui Bacovia tremură. Poetul fumează țigară

după țigară, pe care le face singur. Cu toate că s-a amețit de-a binelea, de fiecare dată îmi învîrtește și mie una, pe care o așează, fără a spune un cuvînt, pe masuță. La un moment dat, este cuprins de panică ; i se pare că nu mai e vin în sticlă.

Îl liniștesc, îi spun că mai este. Se pare că n-a auzit, căci se adresează soției, cu o voce tremolată : — „Da' nu mai dai o garafă de vin d-ta ?“ Ochii îi sînt împăienjeniți și parcă întregul trup e pradă celui „tremur satanic“ de care amintește unul dintre versurile bacoviene. Agatha Bacovia îl fixează sever, îngrijorată și muștrătoare ; ne povestește despre înclinația pentru băutura a poetului, care — spune dînsa — bea, de multe ori, de la miezul nopții pînă dimineața.

Odată (povestește d-na Bacovia), pe cînd eram plecată a băut toată noaptea, singur în toată casa și a cîntat și a vorbit, cum îi e obiceiul. Nu era cu el decît ciinele, care îl acompania cîntecelor urlînd.

— I-a dat să bea și ciinelui, — completează Bacovia-junior. Privesc de jur împrejur aceste odăite, încărcate de o tristețe prăfuită, exhalînd acel miros atât de caracteristic al încăperilor de oameni săraci. Obiecte care mă întristează profund : o scoică roză sus pe un dulap, un „presse papier“ de cristal prin care se strevăd floricele multicolore, un portret al lui Bacovia lucrat banal de un pictor necunoscut... Pe un birou, în neorînduială, citeva cărți (printre ele, volumul din operele lui Ștefan Petică, tipărit de Fundația pentru literatură și artă).

Ciudată impresia de angulos pe care ți-o dă acest grup ; îndeosebi d-na Bacovia și tînărul fiu al lui Bacovia, Gabriel, pe ale căror fețe se reflectează cînd uimirea, cînd exasperarea, cînd o dureroasă expresie de surpriză și incertitudine. Bacovia-junior spune : „Nu-mi place că tata scrie numai despre cimitire...“ Cînd d-na Bacovia încearcă să-l pună la punct, se aprinde și e greu potolit. Mă gîndesc la grijile și greutatea teribile pe care trebuie să le suporte, singură, această biată femeie, nervoasă la rîndu-i și, desigur, bolnavă. Bacovia are 130 000 lei pe lună de la Ministerul Minelor și Petrolului, unde are un fel de post de bibliotecar, mai mult o pomană și foarte sigur o batjocură. Dînsa e profesoară ; încă vreo 300 000 lei pe lună. Din 430 000 lei trebuie să trăiască trei inși, printre care un mare poet, bolnav, spre sfîrșitul zilelor. Asta ar veni cam 14 000 lei pe zi ! Adică prețul unui kilogram de carne.

Sînt sigur că nu sînt sătui niciodată. D-na Bacovia îmi arată un nou manuscris al lui Bacovia : „Ștanțe burgheze“. Spune că-l va edita „Casa Școalelor“. Îmi arată și o corectură. Sînt scandalizat : formatul e acel al „Visului Maicii Domnului“, litera e o rușine. O întreb pe d-na Bacovia cum a putut să accepte asemenea condiții. Îmi mărturisește că-i este frică să protesteze, nu de altceva, dar — dacă ar face-o — s-ar putea să nu i se mai editeze cartea lui Bacovia deloc.

„Aș vrea (îmi spune d-na) să apară cit mai curînd, chiar în cuprinsul aces-

tel luni. Ne trebuie bani. Vine iarna“. Îmi mai spune că tirajul cărții va fi de... o mie exemplare. O rog să vină a doua zi împreună cu mine la Imprimeria Națională. Vreau să obțin pentru volumul lui Bacovia alte condiții grafice. Acceptă, nu fără oarecare ezitări ; dacă o să lasă rău, dacă o să se supere Mircea Florian (directorul „Casei Școalelor“).

IN timp ce discut cu d-na, Bacovia e într-un nesfîrșit soliloqui. Gesticulează, bolborosește, amestecate, cuvinte românești (și ele alambicate) cu vorbe stranie de pe altă planetă, pare din cînd în cînd că, înainte de a le elibera, ascultă murmurul subteran al acestor fraze incoherente, dintre care, însă, uneori, ca într-o halucinantă străfulgerare, țîșnește cite un cuvînt, cite o propoziție de o uimitoare inspirație.

Cu colțurile buzelor căzute, cu o mimică de deznădejde fără apel, Bacovia își șoptește la un moment dat, numai pentru el : „Corpul este un obiect“. Am impresia că poetul nu-și mai dă acum seama că mai sînt și alte ființe în jur. Dar cînd fiul său îi aduce un pisoi și — așternîndu-l în poală — îl întreabă : „Știi cine-i asta, tată ?“ — Bacovia zîmbește, diafanizat deodată, și răspunde, mîngîind delicat, aproape fără să-i atingă blana, animalul : „Asta e Gioachimes...“

Apare și o pisică. „Asta e Roza“ — spune Bacovia. „S-o bat ?“ — întreabă Gabriel. „Nu ! Să n-o lezezi, să n-o lezezi...“, după care rămîne iarăși cu ochii în gol.

„În fiecare seară (ne spune d-na Bacovia), Bacovia pune căciulițe de hîrtie trandafirilor din grădină“.

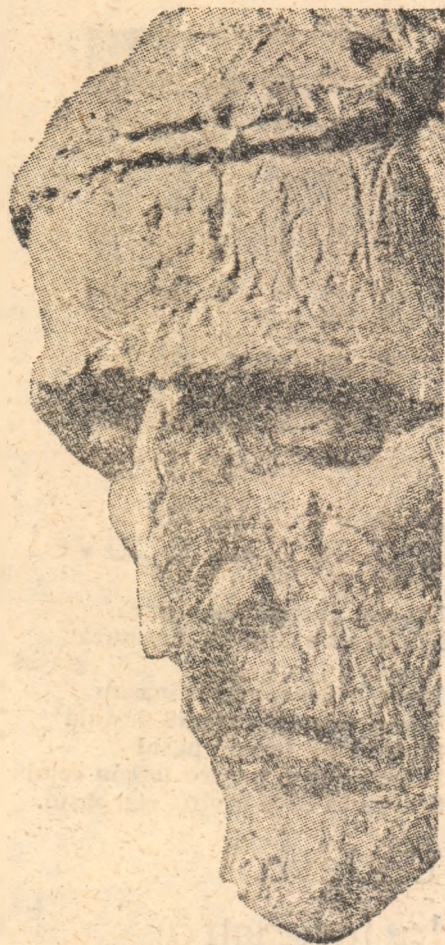
Îl aud pe Bacovia șoptind : „O regină a fost prin țările carpante“ (probabil se gîndește la Carmen Sylva). Tăcere. Pe urmă, gesticulînd : „Am expectative că ninge cam furtunatic“ (— furtună antică, adică — furtunantic).

Apoi, ca și cum ar fi găsit ceva căutat de foarte multă vreme : „Dar ce se mai aude cu Alexander Stamatiante ? Pe zei, Maria Alexander Stamatiante mi-a fost mie ca un prieten ! Ce mai e cu el ? Tot la școala de industrie și comerciale ?“.

D-NA Bacovia ne povestește despre zilele cînd a trebuit să-l interneze pe poet în spitalul de boli nervoase din București. „L-am internat în 1930, la Obreja. Suferea de o psihonevroză gravă. Căzuse într-o stare de abulie, din care era aproape cu neputință să fie smuls. Trecea de la epoci de depresiune și abulie totală, cînd nu vroia să scoată un cuvînt, la epoci de orgoliu nemăsurat, în decursul cărora se disprețuia pentru faptul că a putut să accepte să fie copist la minister“.

VINUL e pe sfîrșite. Cu glasul vibrînd de o spaimă tainică și parcă și de indignare că paharul e gol, Bacovia se adresează din nou soției : „Ei, Constantin Constantinovici, mai dăm și noi o jumătate de vin ?“.

Stă crispat, așteptînd să primească

Sculptură de PAUL VASILESCU

un răspuns, dar cum răspunsul se lasă așteptat, recade în el însuși și reia bolboroselile, fosforescentele — uneori stranie, alteori comice — bolboroseli. Pe urmă, devine iarăși agitat și din nou spune soției, ca pentru a-i capta bunăvoința : — „Ascultă, eu sînt dator la Nicolae-Eugen“. (Nicolae-Eugen sînt, vezi bine, eu, metamorfozat astfel de Bacovia).

După aceea, înfricoșat parcă, întreabă : „Cît e ora ?“.

D-na Bacovia îmi spune că poetul nu poate să sufere ceasurile. „A avut un ceas de aur cu capac dublu. Într-o zi, a rupt capacele și le-a aruncat cu restul ceasului în foc. Accese de furie are și cînd vede imaginea aceea din colț a lui Christos. A vrut s-o distrugă de mai multe ori. Ultima oară, a spart rama cu lovituri de baston“.

Bacovia nu aude ce vorbim. Tresare din cînd în cînd și murmură : „Cum poți să faci din apă vin ?“ sau : „Morisca nu se mai învîrtește...“ sau „Ochiul meu e tardiv...“.

D-na Bacovia ne spune că, altădată, poetului îi făcea plăcere să cînte la vioară.

A scris (ne informează d-na Bacovia) și compoziții pentru poezii din Eminescu și Petică. Poetul a auzit frînturi din conversație, căci ține să ne spună : „Am compus un cîntec ca din Beethoven...“ De cînd a început să se ametească, îl aud pe Bacovia întrebîndu-se, din timp în timp : — „Dar cine-i acela Denröde ? Udenröde ?“ Mi se pare că află izvorul acestui nume misterios în Uvedenröde a lui Ion Barbu. Se pare că, în asemenea momente, Bacovia își reamînește de aprecierile pe care le-a debeat Ion Barbu despre poezia bacoviană.

„Bacovia era grav bolnav (îmi spune d-na), cînd Barbu l-a calificat drept «Cucuvaia poeziei românești». Nu cu mulți ani după aceea, cînd m-am dus la Fundațiile regale ca să cer o slujbă pentru Bacovia, i s-a oferit un post de comis-voiajor. «De, doamnă, ce vreți (mi s-a spus), poezie, săracie !»“. Bacovia, care a aruncat iarăși un ochi spre sticlele goale și spre ceștile de cafea secate, tresare din nou și din nou se adresează, cu un accent simili-olandez, jumătate revoltat, jumătate rugător, soției : — „Ei, dar nu ne mai faci înc-o cafea ?“.

Ne cîntă, apoi, înăbușit, citeva acorduri din melodia compusă la „Fecioarele albe“ ale lui Petică. Chipul i s-a ridat macabru, toată fața exprimă suferință.

Cînd ne ridicăm să plecăm e trecut de ora 9.

Sîntem conduși de Bacovia și de soția sa pînă la porțiță.

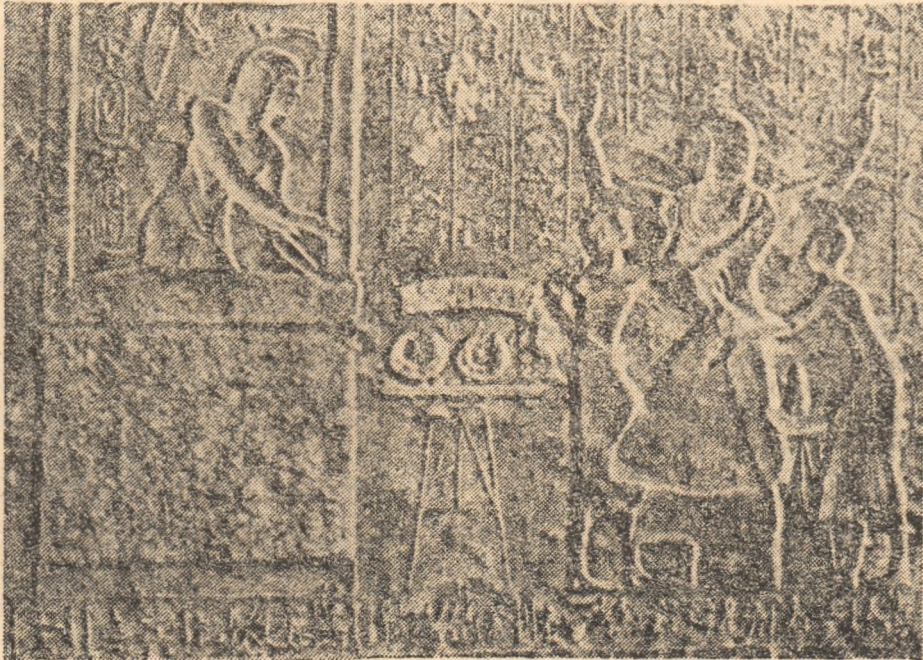
În antreu, Bacovia îmi ia mîna și-mi spune : — „Vasile-Eugen, eu te iubesc pe d-ta“.

Pe trepte, afară, îi țin mîinile osoase, lungi, frumoase, în mîinile mele ; simt cum pulsul îi svîcnește în palmă.

D-na Bacovia îi oferă doi trandafiri Floricăi.

Eugen Jebeleanu

(Text elininat de cenzură în 1982)

STELA COLIERULUI (artă egipteană, dinastia a XIX-a)

Un nume nou în „România literară“

Ilinca DOBRESCU

Înconjurul epavei

Luna-și duce mina la gură
Noaptea ne unge cu marmură

Inconjurăm epava, pripasul
Veniți cu toți, e sfoară destulă
Care să ne legene pasul
E loc de inec pentru toți în celulă
Sub zarea ce-și învîrte compasul.

Undeva

la fereastră

Acum îmi explici rugător și atent
Că nu mai e cazul să te simți
Culpabil de crimă
Culpabil de viață
Stai în atingere cu visul
Și-l rogi să-ți pregătească masa
Nu mai e nevoie nici să dormi
Nici să rămii treaz.
Acum ți-ai orînduit totul
Pentru că nu-ți mai dorești nimic.
Noroc c-am păstrat eu
două lucruri
În trenul umilinței
Undeva la fereastră
Unde te simți mereu vinovat
De prezența
celuilalt.

Trăiam ceca ce nu se vedea
Moartea mă ținea pur și simplu
de mină
Și pulsul ei era suportabil

FRANZ MARC : Păstoriță (1912)

Carne de sfînt la cină

I-am văzut ciopîrînd un tablou
Tăind carnea vie a sfinților
bucată cu bucată
Se auzea doar un murmur discret
Un urlat abia șoptit la urechea
altarului.

Rămăsese doar rama
Scheletu-nhămat pe pereți
Și orga din care-au fost exilate
cuvintele

Luau în pumn fișile smulse
Și le puneam pe masă, la cină
În locul tabloului
Diamante cu nări de pămînt
Respiram durerea din ce în ce
mai transparentă
a singelui sfinților
care nu protesta
care se-nchega pe podea
care nu se vedea.

De jumătate de oră

De jumătate de oră
Vin în marș către casă
Calcă de parc-ar țipa
De parcă umerii străzii
S-ar apleca
Sub biciul ploii

Nu atît faptul că nu-i văd
mă deranjează

Ci că sint și mulți
ca soldații

Peste geam, stropii grei-decorații
Că se-apropie fără putere
— somnambulă armată —
Că bat pasul pe loc
fără s-ajungă vreodată

Numai asta m-apasă
Că se-ndreaptă cu toții
spre mine
Ca-n deșert beduinii
Către singura casă.

Mișcări lente sub gheață
Plante-ndărătnice
Semințe cu-o mie de brațe
pregătind fructul de foc.

Cu duioșia ghilotinei

Mă-mbrac pentru somn
Îmi string tăcerile, anii
Înguste inele pe trup
Delimitînd colina
Ce mă desparte
De prăbușirea
De ruperea-n fișii
A tuturor
Și-nvolburarea lor
Peste plecarea mea.

Îmi fac bagajul,
sînt gata pentru somn
Încheieturile lumii pîrîie
Ochii mei obosiți
O condamnă
Și cad peste ea
Cu duioșia ghilotinei.

MAURICE VLAMINCK : În curte (ilustrație de carte, 190)

Cu-a umbrei ispită

Numele rănii a ars
Ca un calendar obosit
Și corul s-a golit de voci
Aburul vechi a-nflorit
Ceața-mi cutreieră părul
Ca pe-o pădure ursită
Îmi piaptănă gîndurile
Cu-o umbrei ispită

Vreau să nu mai înțeleg
Să nu mai văd singe arzînd
Degetul morții plîpînd
Pe gură aș vrea să mi-l leg

Să-mi spînzur cuvintele,
Să abdic
Vreau, să nu mai vreau
Nimic.

Cu tot ce-mi lipse

Îmi simțeam trupul zvîcnind
De aburul spațiului mort
Mă hrăneam cu icoane
Și singele lor transparent
M-adăpostea ca un cort

Poate că nici nu pierisem
Ci pur și simplu făceam ordine
viața mea

Începînd s-o iubesc
Cu tot ce-mi lipsea.

O bucată de timp

Diafragma orizontului
Trupuri lustruite de vînt
Pe coapsele cailor ierbii-alergînd
Undeva în regiunea cerului
Schimbul de suflete
Dumnezeu ne respiră
O bucată de timp.

FELIX VALLOTTON : Manifestație (gravură, 189)

Ultima încercare a guvernului unguresc de a câștiga pe Avram Iancu

■ **ISTORICUL** Silviu Dragomir a trăit între anii 1888-1962. A fost profesor la Universitatea din Cluj. A publicat lucrări privitoare la istoria românilor din Peninsula balcanică, dar și la istoria luptei românilor din Transilvania pentru libertate politică și culturală, valoare și sub raport documentar. Operele principale: *Vlahii și morlacii*, 1928, *Studii și documente privitoare la revoluția românilor din Transilvania în anii 1818-49* (4 vol., 1944-46), *monografiile închinute lui Avram Iancu și Nicolae Bălcescu*.

ÎN ARHIVA președințială a guvernului Kossuth, care se păstrează în Viena, am găsit o seamă de acte interesante despre ultima încercare a guvernului unguresc de a împăca pe români și de a câștiga în favorul său pe Avram Iancu. Aceste documente nu se mai găsesc în original, ci unele numai în copii și traducere germană. Probabil că au fost utilizate de către poliția austriacă în anii 1850-52, când s-au tradus în hîrtie din arhiva lui Kossuth în vînt pentru a se urmări aderentii guvernului revoluționar. Traducerea germană e îngrijită de cunoscutul istoric Csapovics, singurul funcționar de la arhivele austriece, care a fost însărcinat în cea mai mare taină a prelucra materialul confiscat de armatele austro-ruse de la revoluționarii unguri bătuți și risipiți.

Pînă cînd armatele lui Kossuth, biruind pretutindeni față de generalii austriece, inspirau nădejde ungurilor în izbîndă la cauza lor, tratativele de împăcare cu românii nu ajunseseră la nici un rezultat pozitiv. De fapt, ideile lui Kossuth privitoare la chestiunea română erau strunse de un spirit foarte sovîin. În anul 1848 și chiar mai tîrziu, în loc să se pregătească terenul pentru o colaborare asistată, el luase măsuri tot mai drastice în scopul de-a reprimă legitimă mișcare a poporului român. Zăbovind, fără înaltă cu o anume intenție, recunoașterea către parlament a naționalității române, Kossuth sili comitetul național de la Sibiu să ridice armele împotriva revoluționarilor unguri. Evenimentele războinice, care s-au petrecut în Ardeal din Octombrie 1848 încoace, totuși nu au justificat peptările guvernului din Budapesta. Transilvania a rămas pentru el o rană deschisă, cu atât mai vîrtos, că nici după gonirea armatei imperiale, legiunile românești din munți n-au putut fi învinse. Az az Erdély valóban nagy átok reánk! Ardealul e într-adevăr un mare blăstem (capul nostru), spunea însuși Kossuth într-o scrisoare (2 Martie 1848) către comisarul Csányi din Ardeal. Dar și în această vreme el credea că va soluționa chestiunea română fie prin puterea armelor, fie prin șiretenie. În Decembrie 1848 el a trimis la Sibiu pe Eftimie Murgu, pentru a trage pe sfoară comitetul național, dar frunzașul bănățean nu se pretă la acest rol. În Aprilie 1849 plecă apoi Iancu deputatul Ioan Dragoș, neferitul trădător al națiunii sale, cu o seamă de concesii redactate de Kossuth fără sinceritate, călău dictatorul Ungariei luase

măsuri ca, în vreme ce Dragoș tratează cu Iancu, românii să fie atacați și zdrobiți fără de veste. Dar nici această lovitură bine preparată nu izbuti. În Mai 1849 ungurii erau încă biruitori și deci departe de-a fi dispuși să ne facă concesii. O lună mai tîrziu, cînd colonelul Simonffy angajă noi discuții cu Avram Iancu, guvernatorul Ungariei respinge încă ideea de-a recunoaște națiunea politică română, ceea ce constituia temelul programului nostru. Kossuth argumenta părerea sa în modul următor: „naționalitate politică se poate imagina numai pe temelul unui teritoriu delimitat, o țară poate avea numai un teritoriu, pe care pot fi oricîte limbi, oricîte religii, și dacă voim libertate, fiecare, fără deosebire de limbă și religie, trebuie să fim egali în drept. În lege, în libertate dar a împărți o țară după limbile vorbite în ea și a acorda fiecărei părți naționalitate politică deosebită pe un teritoriu deosebit înseamnă a rămiți acea țară, adică a o desființa”.

Dar pe cînd scria Kossuth aceste sîre armata ungurească suferise deja primele înfrîngerii din partea oștirilor austro-ruse. Guvernul unguresc, mutat nu de mult la Pesta, fu silit a se refugia la Segedin, unde, în fața primejdiei iminente, trebuia să bîrbații de stat ai uneurilor să-și modifice politica. Zoriți de-a găsi, în fine, un aliat împotriva ursei puteri, care îi strîmora din toate părțile, Kossuth trimise în 14 Iulie pe Nicolae Bălcescu în Munții Apuseni, pentru a convinge pe Avram Iancu de nevoia unei împăcări între români și unguri și pentru a obține ajutorul efectiv al legiunilor românești. Dar evenimentele se precipitau cu o rapiditate care desăvîșea guvernul de la Segedin. De la Bălcescu nu sosea nici o știre. Nu e mirare deci, dacă în momentele de enervare, guvernul unguresc crezu că trebuie să înădădească firul, ce i-l dădea în mînă o femeie, care venea din tabăra lui Iancu.

Iată cum ni se înfățișează din documente acest episod interesant:

În 12 Iulie 1849 s-a prezentat la comitele suprem din Arad, I. Tomcsányi, doamna *Helene Pavolni* (n. *Georgievici*) pentru a face o comunicare. Ea a spus că bărbatul ei fiind numit medic șef al trupelor ungurești din Zărand, dînsa a plecat în 9 Iulie la Hălmeagiu, dar că în fața acestei comune au fost atacați de o centă de moți, bărbatul ei a fost omorît, iar dînsa a fost dusă ca prizonieră la Vidra de Sus, unde a stat toată vremea la casa lui Alexandru Iancu, tatăl eroiului nostru. În Vidra i-a luat un interogator preotul Ioan Gombos. Dînsa a spus că armatele ungurești au cucerit Buda, cetatea Aradului de asemenea s-a predat și că în tot Banatul nu mai este nici un suflet de dușman. „Se pare că au crezut pe deplin cuvintele mele, dar din dispoziția poporului am cîștigat impresia că, dacă nu s-ar teme de învingerile armatelor imperiale, ar depune bucurios armele”. La o săptămîină, după ce a fost prinsă, a venit la Vidra și Avram Iancu, „generalul Moților”, de la care a cerut să fie eliberată. Iancu a spus că nu poate fi eliberată, pînă cînd mai stau trupele ungurești la Hălmeagiu. Totuși, în 9 Iulie, a fost eliberată la intervenția bătrînului Iancu și a preotului din Vidra de Jos.

Pasajile care urmează le traduc din cuvînt în cuvînt:

„așa cum merg toate
nu se știe de voi găsi funia
și cele necesare

„nimănui nu-i pasă de / de toată
întimplarea
de a căzut din cer un om
sau doar zăpadă
(s-acopere întreaga mirșăvie
că sintem vii și ne hrănim)
că nu mai pot păcatele / să ierte
durerile din noi

„gura
îngheț cu egală intristare
și stelele și negrele izvoare
ce poate fi o tăietură
în monstruoasă față a realității
decît o breșă de lumină / singeroasă
ce imi rămîne
platoșa tristeții imi prinde
obrazarul

„În tot timpul petrecerii sale acolo a constat că bătrînul Iancu acordă deplin crezămînt făgăduințelor ungurești, astfel că, pe cînd era acolo Dragoș, comisarul guvernului, ar fi fost în stare să vină pentru a se prezenta la guvernatorul. El aproba toate cele expuse de Dragoș și, cum a auzit vorbindu-se, chiar și tîrîrul Iancu se învoise, poporul împăcat depusesse armele și tocmai închinau cu paharele pentru pace, cînd a apărut Hatvani cu oastea și a risipit toată încrederea”.

„A constat dispoziția că o amnestie generală, în care s-ar cuprinde și a lui Avram Iancu, i-ar face și acum să depună armele”.

„În fine, cînd a plecat, bătrînul Iancu a rugat-o să se pună imediat în contact cu cel mai apropiat organ al guvernului, invitîndu-l să scrie fiului său...”

„Pînă cînd a stat între ei a constat că greșeala noastră (adică a ungurilor) tactică, pe care ei o exploatează, consistă în împotrărirea că nu atacăm deodată din toate părțile. Mai pe urmă vorbeau mult despre izbînda de la Zlatna, unde, după cum spuneau, au căzut mulți dintre ai noștri”.

Comitele suprem din Arad luă îndată un proces verbal¹⁾, pe care îl trimise apoi guvernului din Segedin. El se interesă mai de aproape de doamna Pavolni și află că, născută dintr-o familie din Arad, posedă o inteligență distinsă și o educație aleasă. La întrebările ce i s-au pus, nu s-a încurcat, nici nu s-a contrazis, deci ar fi vrednică de crezămînt. Dînsa mai adăugă, în fine, că, după cum credea, a fost eliberată sora a netezi din nou calea pentru tratative.

DAR dacă nu ne îndoiim nici noi de buna credință a doamnei Pavolni, trebuie să observăm însă, din capul locului, că nu Avram Iancu a fost inițiatorul acestei solii. Probabil că el nici nu a știut de vorbele „mulțumesc”, în care fu amestecat. E adevărat, însă, că tocmai atunci stăpînea în munți o oarecare depresiune morală, deoarece conducătorii noștri s-au fost convinși de felonia Habsburgilor și de slăbiciunea armatei lor. Mizărele îndurate de către populația închisă în cordonul din munți au contribuit de asemenea la nemulțumirea ce s-a născut. Dar, desigur, regretele bătrînului Iancu și tendințele sale de apropiere față de unguri avem să le explicăm numai cu grija sa de a-și scăpa feciorul în cazul unei biruințe ungurești, firește dacă sînt adevărate cele relatate de către Helene Pavolni.

Președintele consiliului de miniștri, Szemere, cînd primi acest raport, în 23 Iulie, îl trimise îndată lui Kossuth, care, citindu-l, puse rezoluțiunea sa²⁾ pe dosul actului, pe care apoi, în ziua următoare, Szemere o expedie la Arad. Guvernul unguresc se pronunță gata a uita trecutul și a amnestia pe tot, chiar și pe Iancu, dacă vor depune armele. El făgăduia acum poporului românesc toate favorurile compatibile cu integritatea țării și, pentru a dovedi aceasta, se provoacă la asigurările date lui Bălcescu și la eliberarea celor

160 de prizonieri români din Arad. După ce Kossuth aflase de la comisarul Török Gábor, că dînsul îl cunoaște pe Iancu despre care știe că i-a rămas deobligat („...mi-vel pedig, személyes értekezésem folytán Török Gábor hajdan honi ösmeretségénél fogva oda nyilatkozott, hogy ő iránta Iancu a multakból némi kötelezettséggel van s ő könnyen talál módot a kormány szándékát Iancu tudatni...”) fu însărcinat acest comisar a aduce la cunoștință lui Iancu intenția guvernului unguresc și anume: dacă Iancu apelează la guvern, va obține amnestie, iar guvernul se obligă să îndeplinească promisiunile făcute. Dacă Iancu ar co-i să aibă o întîlnire cu vreun organ al guvernului, i se asigură salvus conductus³⁾.

Deci Kossuth nu a cedat din punctul său de vedere nici chiar în clipa supremă. El ar fi dorit ca Iancu să i se adreseze mai întîi și să-i ceară amnestia, pe care i-o garanta. Dar așa ceva era foarte departe de felul de gîndire al Craiului Munților, Iancu. Iancu nu putea să accepte condițiile sale ca o condiție sine qua non, nu ar fi îngăduit niciodată o asemenea umilire, care ar fi redus-o chiar și în propriii săi ochi.

Aceste oferte de pace Iancu însă nu le-a mai primit, ori, chiar de i-ar fi parvenit, nici că ar fi putut să le mai discute. Totuși guvernul unguresc, pentru a dovedi de astădată bunele sale intenții, făcu parlamentul din Segedin să voteze o lege cu privire la dreptul naționalităților, care dacă ar fi fost votată cu un an mai înainte ar fi influențat, desigur, în altă direcție politica românească. Declarațiile președintelui de consiliu Szemere rostite cu această ocazie fură tipărite și în românește, pentru a fi trimise în Ardeal. „Pace vrem, pace cu orice preț din partea locuitorilor internaționali” spunea el într-o scrisoare adresată comisarului din Timișoara⁴⁾.

Legea votată în 28 Iulie 1849 fu trimisă lui Avram Iancu prin deputatul Murgu. Comisarul din Arad fu avertizat să facă tot posibilul pentru ca Eftimie Murgu să nu renunțe la misiunea sa. Scrisoarea sa scurtă și nervoasă arătă tot halul în care a ajuns politica ungurească⁵⁾: „Fă ca Murgu să poată merge desigur la Iancu. Dă-i de ajutor pe un Român cîștit democratic și fidel, care să aibă darul cuvîntului. Înzestreză-l cu bani, și înștiințează-mă apoi. Pe scurt, folosește în așa chip clipa scumpă, ca să fie cîștigat poporul românesc și pentru ca să putem întreprinde imediat armele sale contra dușmanului comun”.

Dar totul fu zadarnic. Murgu nu mai izbuti să treacă la Iancu. Trupele rusești îl opriră în valea Murășului. Paste cîteva zile catastrofa Ungariei înghițea toate nădejile revoluționarilor lui Kossuth, care numai în exil îi recunosc greșeala față de națiunea română.

Silviu Dragomir

¹⁾ Hof-Haus u.Staatsarchiv, Kossuth Acten, Fasc. 490, Nr. 1.

²⁾ Tábori Kormány: *Titkosrendőrség és Kamarilla*, Bud. 1921, n. 129: „Még az oláh követek legkövetkezőbb emberét Murgu Eftimét is beküldöm e napokban hozzád. Feladta a szebeni egyesület oláh és szász címetében szakadást csinálni. Fogad szívesen, látas iránta bizalommal, de vigyázz rá! Azt hiszem nagyvíványó. De nem fog megcsalni, ha egy missziót elvállal. Minden esetre garancia, hogy az oláhok dolgát senki sem teheti rosszabbá, mint van — jobb talán...” Intr-o scrisoare către Csányi.

³⁾ *Transilvania* 1877, p. 66.

⁴⁾ Ibidem, Kossuth-Acten Nr. 9401 din 1849.

⁵⁾ Ibidem, „Török Gábor kormánybiztosnak írandó volna, hogy Pavolinié ilyen és ilyen felfedezéseket tevén, a kormány azoknak nyomán semmit sem késelkedik kijelentni, hogy szívéből sajnálván a tömördek haszontalan vérnazarlást, s az oláhoknak saját szabadságuk elleni küzdelemnek elcsábítottasukat, örmöst kész fátvált vetni a múltakra, s magának Iancu-nak is megkegyelmezni, ha a fegyvert letéve a hűség és engedelmisségre vissza térnek...”.

⁶⁾ Ibidem, Kossuth-Acten, Fasc. 491, Nr. 619/B. E.

⁷⁾ Ibidem, Kossuth-Acten, Fasc. 491, Nr. 617/B. E.

⁸⁾ Ibidem, Kossuth-Acten, Fasc. 491, Nr. 618/B. E.

Așa cum

„așa cum iubirea zimbește pe-ntuneric
venită doar pentru o clipă
pentru a pleca / chiar mult mai iute

„așa cum adevărul este
mult mai adevărat
decît lumina

„așa cum iubirea zimbește
spre aștri ce nu cunosc ameteala

Bahica

„implinesc cele zece porunci
mă privesc de privirea nătîngă
urîsc mîrginirea
cresc în osalt rădăcini de oțel
sufletele sînt nemuritoare

„lacul / cenușiu sclipește
printre arbori
într-o zi / acolo /
locul de odihnă voi găsi

„dar beau pînă atunc
pahar după pahar
așa voi uita
că durerea / și pe-ntuneric /
drumul nîmerește

Cassian Maria Spiridon

Îngerul abstract sau păzitorul de litere

PROFESORUL clujean Ion Pop, cunoscut prin opera lui critică, publică acum a cincea carte de versuri. Prima (*Propuneri pentru o fîntină*, 1966) a apărut cu un an înaintea *Elegiilor* lui Nichita Stănescu. Celelalte (*Biata mea cumînțenie* 1969; *Gramatică tirzie*, 1977; *Soarele și ultiarea*, 1985) i-au adus reputația de poet reflexiv ironic, „cu o conștiință sentimentală a livrescului”, cum îi zicea Mircea Iorgulescu. Caracterizarea e bună, cu observația că și ironia și sentimentalitatea sînt deopotrivă de discrete în poemele acestui ardelean preocupat de fenomenul avangardei. O discreție, bănuiesc, educată și o ironie de tip cărturăresc într-o poezie care folosește cu subtilitate jocul intertextual.

În legătură cu acest aspect trebuie făcută, cred, o deosebire între poezia livrescă și poezia livrescului. Cea dintîi este, de regulă, de factură neoclasică și trăiește liric din comentarea simbolurilor din trecut prin literatură. O poezie, cum ar veni, în marginea poeziei, fără originalitate, cu slabe note subiective. Criticii din perioada interbelică n-o prețuiau prea mult și, trebuie să recunoaștem, aveau su-

ficiente motive. Livrescul este, în ultimele decenii, un punct de plecare pentru o poezie de factură reflexivă și parodică în infinite combinații intertextuale. Modelul Eliot a fost preluat de mulți și cartea a devenit un obiect liric ca oricare altul. Ion Pop o folosește pentru a-și nota propriile reverii. Poemul lininar din *Gramatică tirzie* îl arată în bibliotecă, înconjurat de titluri celebre, ascultînd în modul liric al lui Blaga murmurul cetății, tăcerea lucrurilor, coacerea merelor, căderea frunzelor... Un fluture se așază pe Nebănuitele trepte și Struktur der modernen Lyrik și poetul, bănuind de contemporani de a fi un „îns livresc”, se gîndește la transfigurare și la moarte, punînd și puțină ironie în această meditație tulburată de simboluri așa de grave:

„Eheu, eheu, — sfînx prinzind fluturi,
O pa-are voi auzi cum îi pune
Trei enigmatice, lungi înînbări,
Pe limba-i intraductibilă. Rușine, rușine,
Iar eu existînd
Cît durată rușinii.
Aici.
Printre cărți cu grijă-așezate, imagi-nînd
Sîngele meu în scădere, moartea, trans-figurarea,
Slaba memorie a posterității”.

Tot de la Blaga vin și preferințele pentru „palidul spațiu al lui septembrie”, pentru priveliștea nemărginirii, vîuietul semînelor, sensibilitatea la inefabilele treceri și emoția în fața „multului străveziu al acestei ore”. Ion Pop face, în fond, trecerea de la poezia grupului de la Steaua (care a recuperat modernitatea printr-o estetică a depoetizării) spre poezia neo-expressionistă, îngîndurată, contemplativă, vegheată de marile mituri, cultivată de tinerii de la Echinox. Tipic pentru formula sa lirică mi se pare poemul *Aștept* din volumul *Gramatică tirzie*:

„O picătură de sînge pe sticla ferestrei,
Cineva plînge, pe care nu-l văd,
Din golul albastru al ochilor lui,
Pe fața tăcută-a ferestrei.

Acolo stați voi, nemîscatele păsări
De ahur ușor, cenușiu, — cad în somn
Șerpuitoarea linie a dealurilor, roșiile
Acoperișuri, brazii cei drepti,
Scurmă cereștile cîrțițe.

Nimic nu știți despre lacrima asta
Și nici un tunet nu se aude —
Încercînt rămîne fulgerul fără grai,
Păînd limpedea lume.

Aștept aici, cu trupul în întuneric —
Sfîntă corolă, în spațiul pur,
Gura mea se roagă.
Un zumzet

De vechi albire sună-mprejur
Polenul și ceara s-o ducă-n vitralii,

Acolo, sus, sus, într-un fagure.
Acolo sus, în dreptunghiul
Însîngerat”.

Un poem, se vede limpede, care cultivă zeul tăcerii și al misterului, în manieră expresionistă (ramura blindă, învăluitoare), cu o emoție controlată și o scriitură din care lipsesc metaforele provocatoare. Este un mic ritual, aici, o ceremonie a spunerii, o dorință aproape programatică de a prinde sensurile înalte din „Cosmica bunăvoință” a naturii. Apare în poemele lui Ion Pop și blagianul „duh plutind peste ape”, iar cînd apar obiecte mai umile, ele se pierd, cum am precizat deja, în nemărginire. Două imagini din sfera materială se repetă: aceea a ferestrei și aceea a fluturelui.

IN Aminarea generală apare și un Înger Abstract, păzitor de litere. Îngă un Magistru care vorbește o limbă stranie și un Corv care strigă silențiu... Versurile sînt acum mai simple, comunicarea mai liberă, cu vizibile note ludice. Poetul cuminte „și-a lesit din minți”, nu mai vede, adică, decît ce vede. Nu se ține totdeauna de cuvînt. Vede, totuși, și obiecte imaginare și nu uită să laude inefabilele: „blîndul fosnet de trestii”, „cuvintele din tăcere”, „marile cercuri de liniște” etc. Este drept că ritmul poemului este mai alert și ironia iese, mai curajos, în față, ca în această ingenioasă parafrază a proverbelor:

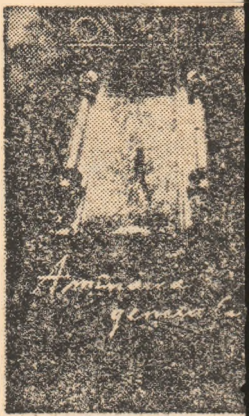
„Ce s-a întîmplat, nu-mi dau seama.
O mie de capete plecate au fost tăiate de sabie.

apă a trecut și n-a mai rămas nici o piatră
Dumnezeu a fost văzut totuși bătînd cu bita,
m-am culcat de dimineață și n-am ajuns departe,
tot ce-am putut face azi am lăsat pe mîine.

E-o mare panică în proverbe.

Dar aveți puțințică răbdare, rog nu-l întrerupeți pe Orator,
sîntem oameni civilizați, ce naiba de ce vă împingeți ca vitele?
Încă nu toate drumurile spre Roma sînt desfundate,
pe partea de nord a trupului tău abia începe să crească mușchiul,
iar din trandafirul pe care-l porți în mînă
n-a căzut încă
decît o petală de fier”.

Ion Pop folosește acum limbajul oralității și, părăsind pentru o vreme miturile și Utopia, coboară poemul în stradă. Din confruntarea esteticii poeziei cu estetica realului scoate un poem (*Interferențe*) în stilul ironiei romantice. Procedul este de efect și, la ironia intelectuală a romanti-

clor, se adaugă nuanța, modernă, a risului trist. Nu lipsesc din aceste jocuri verbale nici plăcerea paradoxului, bucuria, a lua în răspăr propozițiile celebre, de exemplu, în fine, pentru imaginea de sine. Într-un Cîntec simplu cuvîntul face înfață, vîind să anunțe cu voce tunătoare, mare adevăr, poetul nu scoate pe gît decît o șoaptă sfîșietoare (*Dîndu-mi sîma*). Această jovialitate nu ține însă mîna Ion Pop este, în fapt, un spirit elegiac, jocurile lui intertextuale, caligrafice, termină de regulă într-o notă serioasă, reușesc în Aminarea generală mai ales a verile livrestî, meditațiile despre trecutul micile poeme care sugerează ceea ce el numi starea de contemplație. O stare nedefinită a spiritului în fața imprevizibilului, inefabilului și a altor fenomene de această categorie. Poemul este o întorogire fără răspuns, o mirare din care re-nem surpriza și soama de nedefinit. Cita poemul *Norii* (reluat din volumul *Gramatică tirzie*) și Rest, scris în august 1989. Primul este ceva despre nu știu o fantasmă, o cronică scurtă a nepipăiului din existență:

„Cuvinte, vorbe, cuvinte,
cămila, nevăstuica, balena,
norii și Prințul și Sfîtnicul —
un nor și el
puțin mai însîngerat
deasupra valurilor.

Iubită, putredă Danemarcă,
ticăloasă peninsula,
verde căluz
în gura verde a mării.

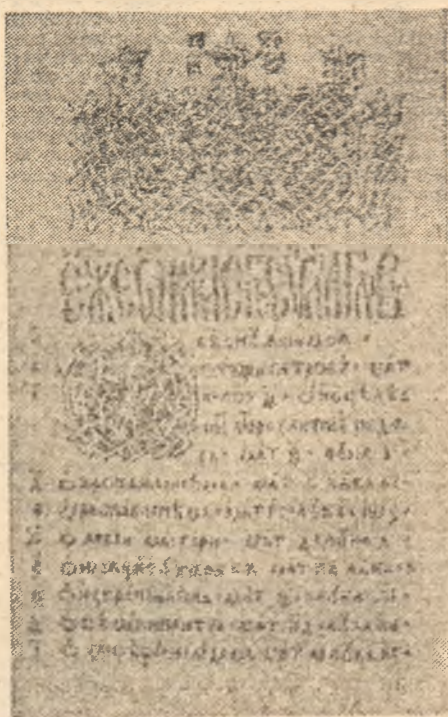
Preasfîntă născătoare de nori,
aurii,
sîngerii,
cenușii.

Iubită, putredă Danemarcă.”

al doilea este o parafrază lină cu valoare — imi pare acum, cînd o citesc — prem-nitorie:

„Ne-a mai rămas, se pare,
încă o bucată
de drum.

Răbdarea e, nu-i așa,
întotdeauna mai lungă
cu cîțiva metri
decît
umilînța”.

Pagină din Tetraevangheliarul tipărit la Sibiu (1546)

Din nou despre Jack Spintecătorul

Stimate domnule director,

Recunosc sincer, ori de cîte ori citesc admirabilele texte semnate de Radu Cosău încerc o satisfacție de ordin superior. Într-adevăr, stilul său înconfundabil ce scamănă cu un joc permanent de artificii, neașteptatele sale turnuri de frază și asociații de idei te încîntă.

Numai că, iată, acum, după lectura cronicii: *Un film simpatic: „Jack Spintecătorul”* (apărută în România literară din 23 august 1990) mă simt obligat să notez cîteva idei și să consenez, cu asentimentul dv., desigur, cîteva precizări ce vor aduce lumină în problema mult obscură, în secolul trecut, și nu numai, a identității lui Jack Spintecătorul, a cărei existență a stîrnit o imensă vîlvă, asemenea celei iscată de Vampirul din Dusseldorf, de Landru, de doctorul Petiot sau de oribila „carieră” a lui Rimaru de pe meleagurile noastre.

Călăuzindu-ne de axiomele *Qui tacet consentire videtur* (cine tace înseamnă că este de acord) și *Amicus Cosău* (Plato, sed magis amica veritas) (mi-e prieten Platon, dar mai prieten îmi este adevărul) să purcedem la drum, dar nu mai înainte de a nota că, desi sint și eu membru al Uniunii Scriitorilor, nu am, din păcate, plăcerea de a mă număra printre prietenii d-lui Radu Cosău. Sper, cu acest prilej, să nu devin nici ne-prietenul domniei sale.

Pe marginea acestui film, veți vedea, s-ar putea scrie multe lucruri pline de interes... multidisciplinar.

Nu vreau să punem prea mult la încercare răbdarea cititorului, dar se impune o anumită atmosferă de suspensie. În primul rînd consider binevenită o mini sau mai degrabă o nano introducere în psihologia poporului englez — cu deschidere spre aspectul penal.

André Maurois sublinia marile merite al romanelor lui Dickens de a fi contribuit mult, în secolul trecut, la schimbarea psihologiei poporului englez, trans-

formîndu-i pe englezi din niște oameni duri, în niște ființe mult mai bune, schimbîndu-le în bine atitudinea aspră și neînțelegătoare față de copii, de femei, de bătrîni.

Poporul englez, luat în totalitatea sa, este alcătuit din indivizi inteligenți, dacă nu foarte inteligenți. Pe această linie, criminalii englezi sînt în măsură, de multe ori, să comită crime perfecte, fără să lase urme. De altmîntri, cine a fost la Londra, de pildă, își poate da mai lesne seama de ce dispar, în fiecare an, nenumărați londonezi. Tamisa, care este un adevărat braț de mare, ca și ceața atît de densă multe zile pe an ușurează din plin activitatea criminalilor. Foarte mulți dintre aceștia nu vor fi prinși niciodată — de aceea cei prinși vor fi pedepsiți foarte sever de justiția engleză.

O primă rezultat: **A intelligent, intelligence [service] et demie.** Și astfel, nu întîmplător patria marilor criminaliști, detectivi și autori de romane polițiste (care își au rolul lor în combaterea criminalității) este Anglia. De sute de ani britanicii au servicii foarte bine organizate pentru urmărirea și pedepsirea criminalilor, cu agenți inteligenți și plini de imaginație, care acționau în interesul statului și al Coroanei. Fantezia și utilizarea imprevizibilului le sînt arme de nădejde. În timpul celui de-al doilea război mondial le-au jucat hitleristilor o farsă atroce, dînd un cadavru ce plutea pe lîngă coasta Spaniei cu o identitate absolut fictivă de ofițer de marină ce purta asupra lui acte confidentiale — cu totul falsificate — ce atestau că aliații vor debarca în Grecia — și nu în sudul Italiei, cum era de presupus, și unde într-adevăr aveau să debarce aliații... Forțele navale hitleriste au dat navăla spre coasta Greciei, în timp ce aliații debarcau, practic fără pierderi, în sudul Italiei.

Scenariul este așa cum s-a spus în articolul din România literară din 1989. Scotland Yard-ul nu știa cine este Jack Spintecătorul! Peste ani, englezii de la Scotland

Yard i-au jucat lui Belphegor o festă destul de nostimă, cu atît mai hazlie cu cît nu trebuia să se ambrace, să fie adeptul hotărît al poziției agnostice: *Ignoramus, Ignorabimus*, cu privire la identitatea Spintecătorului. S-o fi lăsat ceva mai moale, să nu fi scris negru pe alb: „Iar cei care credem [...] că Jack Spintecătorul va fi de-a pururi un secret [...]”

Pentru Scotland Yard, taina fusese dezlegată și paradezlegată încă din secolul trecut, dar...

Filmul, deși l-am urmărit cu sufletul la gură, m-a decepționat în unele privințe. Scenariul, sînt convins, a suferit, pe parcurs, o serie de avataruri (ca și pe alte meridiane), complicînd obositor și inutil situațiile. Ca într-unele din celebrele scrieri ale lui Poe (de pildă în *Scarabeul de aur*), simți că autorul își cam bate joc de cititor — în speța noastră, de spectator —, că amestecă neîncetat adevărul cu imagină, că introduce în acest scop personaje suplimentare, simți că trebuie să existe o cheie care urmează să dezlege misterul. Dar autorul scenariului parcă aruncă această cheie în Tamisa, în dreptul Turnului Londrei, la Poarta Trădătorilor. Simți că scenariul nu vrea sau — deznădăjduit — nu poate să spună tot adevărul din pricina unor puteri oculte, superioare, deși s-a străduit să-l pună la îndemina spectatorului toate piesele acestui tragic joc de puzzle.

Vă voi da eu cheia. În ultimul deceniu am citit sau parcurs rapid sute și sute de volume la Biblioteca franceză din București. Acum cîțiva ani mi-a căzut în mînă o carte ce mi-a trezit un mare interes și pe care voi încerca să o regăsesc. Mi-am notat autorul și titlul cărții, dar, cum se poate întîmpla oricui, am rătăcit însemnarea. Volumul dezvăluie adevărul asupra citorva crime nedezlegate și asupra unor ticăloșii insuficient cunoscute. Printre altele, dezvăluie identitatea lui Jack Spintecătorul.

Acum circa 100 de ani, polițistii de la Scotland Yard au dezlegat misterul lui

Jack Spintecătorul. Un prinț regal, în vremea reginei Victoria, ducea o viață foarte dezordonată. Cîteva prostituate londoneze, amantele prințului, ajungînd la posesia unor secrete compromițătoare pentru reputația coroanei engleze, au cîștigat să obțină, prin șantaj, sume însemnate de bani. Persoane importante din anturajul Coroanei au organizat un commando justițiar pentru uciderea celor ce se făceau vinovate de această infracțiune. Și pentru a decuta complet opinia publică și, inițial, și Scotland Yard-ul, s-a dat o coloratură cu totul aparte acestor moruri, străduindu-se și reușind, în măsură, să le prezinte drept opera unui dement, drept crimele unui maniac sexual.

Rolurile principale în cadrul commando-ului le jucau vizitii ce conducea o trupă, personaj care strângula mai întîi victima urmărită, și un chirurg al casei regale ce făcea apoi rapid un soi de autopsii obiecte. După ce „justițiarii” au ucis cele cîteva prostituate șantajiste inclusiv o prostituată ucisă din greșală, care nu era implicată deloc în cazul „Jack Spintecătorul” și-a încetat brusc și definitiv cariera. Pentru Scotland Yard, care dispunea, evident, de atîte probe, a fost...floare la ureche să descopere adevărul. Dar presiuni puternice superioare au făcut ca dosarul să fie mediat închis, dîșpunîndu-se ca acces la acest dosar să nu mai fie permis decît după trecerea a o sută de ani. Absolut autentic!

Trecerea celor o sută de ani a permis dezvăluirea adevărului. Dar scenariul filmului, desigur, a considerat că nu acum nu era încă momentul să se spună adevărul pe sîcau...

Constantin Popescu-Ulmu

P.S. Unii cititori ar putea crede, eventual, că ultimele pasaje sînt rodul imaginației mele. Nicidecum. Deci, asemenea lui Radu Cosău, voi pomeni și eu de bunică a mea, Dumnezeu să o ierte, că spunea că omului fără dușmani nu-i face pielea doi bani, totuși eu nu vreau să mîpun rău nici cu Radu Cosău, nici cu Belphegor, darămite cu Scotland Yard cu alte înalte autorități britanice...

Cazul Eugen Barbu

EBINE să precizez din capul locului că nu obșteea literară a făcut, în trecut ca și astăzi, din dl. Eugen Barbu un caz: dacă dl. Eugen Barbu a fost și a rămas, în literatura română, în viața culturală a țării, un caz, acest fapt i se datorează exclusiv d-sale. Dl. Eugen Barbu a făcut tot ce i-a stat în putere ca să devină un caz. Conflictul dintre dl. Eugen Barbu și colegii de breaslă este un soi de febră recurentă, izbucnind periodic la anumite intervale de timp. În 1968, dl. Eugen Barbu a fost înlăturat de la conducerea revistei *Luceafărul*, pe care o transformase într-o tribună a defaimării confrăților. Zece ani mai târziu, s-a aflat din nou în centrul atenției, cu o binecunoscută afacere de plagiat din care a încercat să iasă curat murdărind totuși în jur. Acum, în 1990, directorul hebdomadarului extremist și șovin *România Mare* se vede exclus din Uniunea Scriitorilor, pentru păcate vechi și noi laolaltă. Nu strică să atrag atenția asupra capacității d-lui Eugen Barbu de a-și „reveni” din astfel de prăbușiri. Altfel, și una singură dintre atâtea le-ări fi fost fatală. Dl. Eugen Barbu reinvie mereu din cenușa proprie. O pasăre Phoenix din ce în ce mai jumulită, e drept. Și, de fiecare dată, dl. Eugen Barbu o ia de la capăt, spurcând în dreapta și în stînga, animat de aceeași irepresibilă vocație a răului și la fel de năvălit.

Trebuie să admitem că această tenacitate nu este una obișnuită. Ea n-a întârziat să trezească o anumită admirație, amestecată cu o bună doză de oroare. Naivii au dat și mai dau crezare imaginii pe care dl. Eugen Barbu însuși a dorit mereu s-o ofere despre sine: cu toate păcatele lui, și orice s-ar spune, el ar fi un mare scriitor (cel mai mare dintre contemporani, cum îl aprecia recent dl. Adrian Păunescu), un ziarist reabil, un fel de Pamfil Șeicaru al zilelor noastre, în fine, un la fel de mare patriot, hărțuit de dușmani ca miticul Acteon de cîini, dar țepăn în izolarea lui orgolioasă. Această imagine este de trei ori falsă, așa cum voi încerca să dovedesc în continuare. Pînă la un punct ea explică de ce dl. Eugen Barbu nu și-a pierdut complet creditul în ochii lumii, de ce mai există și oameni cinstiți, bine intenționați, care-i iau apărarea. Colegii de breaslă știu însă, în marea lor majoritate, că secretul repetatelor sale redresări se cuvine căutat în altă parte: dl. Eugen Barbu a avut (și se pare că mai are) ceea ce se cheamă un spate tare. Soliditatea acestui spate (despre care voi da unele lămuriri ceva mai jos) împreună cu grosimea obrazului m-au uimit dintotdeauna la dl. Eugen Barbu ca însușirile saie de căpetenie.

Să luăm lucrurile în ordine. Nu discut acum, în abstract, noțiunea de mare scriitor și măsura în care ea i se potrivește autorului *Groapei*. Înainte de aceasta, trebuie făcută în cazul dlui Eugen Barbu dovada, elementară, că dsa merită să fie considerat scriitor. Obșteea literară știe de mult, ca și o parte a opiniei publice, că în legătură cu câteva dintre cărțile sale s-a pus problema paternității. Nu e vorba doar de *Principele*, pe care în 1969 dl. Fănuș Neagu l-a învinuit de plagiat, într-un serial de articole din *România literară*, copios informate, sau de volumul al 3-lea din *Incognito*, care a stîrnit scandalul din 1979. Pasaje plagiare au fost descoperite și în celelalte două volume ale acestui din urmă roman, ca și în studiul din 1987 intitulat *Măști* lui Goethe, cuprinzînd fraze întregi imprumutate nedecarat dintr-o carte a lui Ion Sângiorgiu, ba chiar și în *Șoseaua Nordului*, roman prezent o vreme în manualele de școală. Există prezumții serioase de aceeași natură și cu privire la *Groapa*. Numeroasele *Caiele ale Principei* semănau cu niște maculatoare, în care un școlar pe cont propriu a reproduș, aproape fără comentarii, citate din cărți de tot soiul și de toată mina. Altfel spus, dubiul de plagiat însoțește mare parte din opera dlui Eugen Barbu și interzice criticii să se pronunțe, din teama că plaga se poate dovedi generală. E practic imposibil de afirmat cu certitudine ce și cit a scris dl. Eugen Barbu cu mina sa, ce și cit l-au furnizat „negrii”. Cine mai îndrăznește, de cînd gustul pentru texte străine al dlui Barbu a devenit notoriu, să-l consacre prozatorului ori dramaturgului un capitol dintr-un studiu critic ori, cu atât mai mult, dintr-o istorie literară? Chiar

dacă am birui cumva această dificultate, deși nu știm cum, situația operei dlui Barbu nu devine mult mai roză. Dsa este (acolo unde este cu adevărat el însuși) un prozator de al doilea rang, cînd pitoresc și melodramatic, cu unele îndrăzneli sexuale din stîrpea lui G.M. Zamfirescu, cînd autor de scrieri de război sau de aventură pentru adolescenți epic antrenante dar fără altă valoare de artă, cînd, în fine, în nuvela istorică, pictor naiv de tablouri viu colorate cu vopsele tipătoare azvirlite din abundență pe pinză, fără nici o semnificație mai înaltă. În zona a cărei paternitate, probabil, i se cuvine, din opera sa, dl. Eugen Barbu este scriitorul kitsch prin excelență al literaturii noastre postbelice.

GAZETARUL, la rîndul său, este copios trivial și chiar scandalos. Fără o linie de conduită morală, el s-a specializat în insulta joasă și în calomnia cea mai murdară. A rîvnit în secret să rivalizeze în pamflet cu Arghezi, tot așa cum, în proză, a crezut că-i concurează, succesiv, pe Petru Dumitriu (pînă și titlul *Incognito*, folosit în titlul de Petru Dumitriu, pare să fi fost o obsesie a dlui Barbu), pe G. Călinescu și pe Marin Preda. În realitate, spre a ne referi acum doar la pamfletele gazetarului, dl. Barbu n-a avut niciodată un geniu arghezian dar nici măcar un stil sau o artă a injuriei. Motivul este că n-a fost capabil de grațuitate. Dl. Barbu a pus în pamfletele sale toată ura care-l stăpînea. Și-a improscat adversarii cu scîrnăvile unui spirit lipsit de noblețe. A mințit hîrtia în loc să o facă să ardă. De la o vreme, un sol de furie oarbă și de ură neputincioasă țin locul, în articolele pamfletului, și de talent, și de idei. Literar, un adevărat neant. Nu mai mult decît vulgaritate crasă. Iată un exemplu din atâtea: „Gunoiul la gunoi trage! Gropar și vierme de morminte, individul are curajul să iasă pe stradă, să se înfățișeze unor studenți, pe post de vidanajor. Numai că oamenii de teapa lui miros urît... Scoateți-l din aulele universitare și trimiteți-l la Morgă să le scotocească răposaiilor prin buzunare înainte de a fi incinerati...”.

Aceste scabroase fraze au apărut în *România Mare* din 14 septembrie. Sub acest nume emoționant pentru noi toți se ascunde cea mai oribilă publicație actuală. Directorul ei nu este altul decît dl. Eugen Barbu, același care conducea, pînă în decembrie 1989, *Săptămîna*. Ce cuprîndea ultimul număr al defunctei *Săptămîna*, care n-a mai fost difuzat pe 22 decembrie, dar a fost conceput și redactat, cititorii au putut afla ulterior. Revoluționarii și revoluția din Timișoara erau triți în noroi. Nu ne-am mirat. Nimeni nu înălțase osanale mai deșănțate lui Ceaușescu decît colaboratorii revistei *Săptămîna* din anii patronatului moral al dlui Barbu. După o tăcere de scurtă durată, nici șase luni, dl. Barbu revine în *România Mare* cu toate vechile sale metehne. Autoproclamîndu-se patriot și rezistent față de dictatură, dezlanțuie o campanie de defaimare a confrăților încă și mai violentă decît înainte. În paginile revistei sale, revoluția este

privită cu ochii lui Ceaușescu. Torționarii sînt deplinși ca niște eroi căzuți pe cîmpul de bătălie iar martirii revoluției transformați în criminali și ocnași primejdioși. În aceasta constă patriotismul dlui Barbu. La care se adaugă un șovinism nemascat și repetate instigări la ura de rasă. Tot ceea ce regimul comunist — nu doar autoritar, dar și reglat — n-a permis se da acum pe față fără jenă. Dl. Barbu dorește să treacă nu numai drept un patriot, dar și drept un rezistent față de dictatură. Pozează în victima ostilității colegilor săi de breaslă, arătîndu-i cu degetul ca pe niște infirmi morali, care s-au înfruptat din visteria comunistă și au citat ode tiranului. Tot făcînd-o pe inocentul, dl. Barbu nu uită să-i scoată vinovați pe confrății săi. Desigur, nu e dsa nici primul, nici ultimul care să-și atragă disprețul colegilor de literatură. Umorul breslei noastre a mai fost pus și altori la probă. Excluderea din *Uniunea Scriitorilor* n-a fost o răzbunare, după cum n-a fost un gest intîmplător. Cititorul trebuie să afle adevărul fiindcă bruma de simpatie păstrată „marele scriitor”, polemistului și victimei ostilității generale are drept temei ignoranța acestui adevăr. Nu e cu puțință ca, în două rînduri, cînd cu plagiatul și astăzi, o sută de scriitori (printre care destui dintre aceia cu care ne vom lăuda și mîine) să se declare unanim contra dlui Barbu fără un motiv puternic. Dl. Barbu voiește să dea toată vina pe invidia unor netalentați (dar sînt chiar toți membrii Consiliului Național?), pe setea de răzbunare a celor ofenșiți de limbajul colorat al pamfletului (ca și cum dl. Barbu ar deține monopolul asupra infamiei verbale) ori pe spiritul de grup gata de crimă spre a-și proteja interesele, al unor oameni care nu vād cu ochi buni „independența” de opinie și vînduți străinilor cum sînt, urăsc iubirea neaprecupețită de patrie a d-sale. Această optică a putut impresiona pe unii, dar e ușor de arătat cit este de tendențioasă. Ce logic e aceea de a crede că toți scriitorii și-au pierdut mințile — și au ținut-o așa, pe durata a două decenii și jumătate — singurul dintre ei rămas treaz, vigilent și onest fiind dl. Barbu?

În realitate, cauzele îndepărtării dlui Barbu din *Uniune* sînt altele și mult mai grave. Dl. Barbu n-a pornit campania contra breslei de capul său. El a fost folosit de fosta oficialitate ca instrument de divizare a breslei literare, ca provocator de conflicte, menite a justifica măsuri represive. Nu știm de ce un scriitor, care, cel puțin la începutul carierei, părea inezestrat, promitea, cum se spune, a admis să joace acest rol. Dacă e să-l credem pe poetul Ion Caraion, care a publicat în exil un teribil pamflet contra dlui Barbu intitulat *Insectele tovarășului Hitler* (il vom relua într-un număr viitor al revistei noastre), junețea d-lui Barbu a fost presărată de fapte foarte urite (Caraion vorbește de participare la un pogrom și de alte grozăvii pe care nu le putem verifica), în schimbul iertării cărora viitorul romancier a putut fi șantajat de securitate. Fapt este că securitatea l-a asigurat dlui Barbu acel spate tare care să-i îngăduie a-și

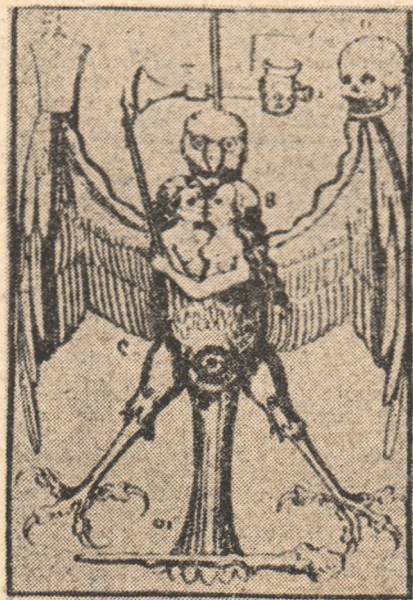
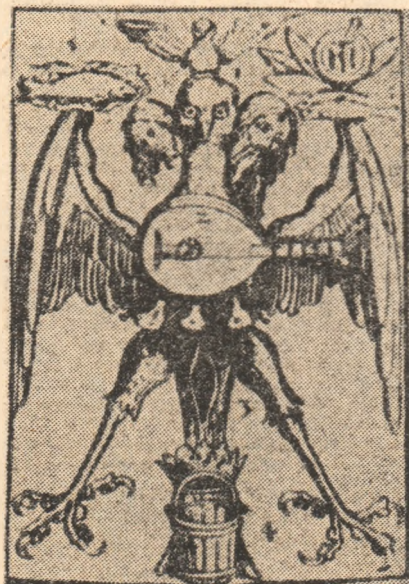
îngroșa obrazul, cum am sugerat deja. De fiecare dată cînd dl. Barbu ne ataca, replica ne era blocată. O protecție vizibilă cu ochiul liber stătea ca o umbră deasupra capului său. Era intangibil. Cînd a plagiat — cititorii pot găsi în paginile 14-15 dosarul afacerii *Incognito* și se pot convinge de identitatea unor întinse pasaje care nu se mărginesc, cum susținea insolent dl. Barbu cu puțin timp înainte, la un „fragment” în care se află „descrierea unui internat rusesc din anii nu știu cit” (*Zig-Zag*, nr. 30) — aducerea faptului la cunoștință publică s-a făcut cu mare greutate. O primă tentativă a lui Marin Sorescu în *Ramuri* a eșuat, cenzura eliminînd din articol pasajul care se referea la furtul din Paustovski (atît se știa atunci). Ulterior am reușit eu să fac public plagiatul în *România literară*, dar, după ce fostul Consiliu al Uniunii Scriitorilor a alcătuit un dosar și a votat o sancțiune (nu mai mult decît înfierarea publică a autorului lui *Incognito*), totul a fost din nou stopat, din dispoziția lui Ceaușescu. Dl. Barbu însuși a măturat de curînd cum l-a salvat Ceaușescu. Nu numai atît, dar s-a permis hoțului să dezlanțuie în *Săptămîna* o campanie de injuriere a absolut tuturor celor implicați în dezvăluirea și condamnarea hoției.

CINE stătea, deci, în spatele acestui nemaivăzut act de răzbunare? Cine îl proteja pe dl. Barbu? Am spus deja că era vorba de securitate. Dovada ne-a furnizat-o măriminos, în toți acești ani, dl. Barbu însuși. El a făcut din *Săptămîna* organul instituției cu pricina. A tipărit în ea denunțuri. A făcut publice texte din arhiva D.S.S., de pildă așa zisul jurnal al lui Caraion, confiscat după emigrarea sa. Proveniența tuturor acestora era incontestabilă. Cine avea dosarele noastre? Ion Caraion, în *Insectele*, se referă la o împrejurare semnificativă: o propoziție a sa dintr-o scrisoare trimisă în străinătate a apărut de sub condelul dlui Barbu într-un articol din *Săptămîna* îndreptat contra emigrației. Dl. Barbu nu făcea, de altfel, nici un secret în legătură cu colaborarea d-sale cu securitatea.

Lucrul deosebit de grav este următorul: între oficialitatea comunistă și scriitorii exista, din anii '50, un conflict, rezolvat brutal prin înlăturarea celor ce nu se lăsau cumpărați, dar un conflict așa zicînd codificat, reglat de cîteva principii; în fond, de o parte era P.C.R., de alta breaslă; ei bine, dl. Barbu a introdus în acest „joc” un factor terț, și anume securitatea. De pe la începutul anilor '70, nu P.C.R. conducea destinele literaturii și pe ale literaților, ci securitatea. Vremea cînd Leonte Răutu avea puteri discreționare asupra imperiului său cultural trecut. Acum, numai aparent secția de propagandă decidea. În fapt, securitatea, avea ultimul cuvînt.

Întrebarea este cine îl mai sprijină după revoluție pe vajnicul mușchetar, știut fiind că D.S.S. a fost desființat în luna ianuarie. De un anumit sprijin, dl. Barbu continuă totuși a se bucura. Sprijinul nu mai are valoarea de imunitate de odinioară, dar este încă eficient. În clipa de față, publicațiile controlate de oamenii dlui Barbu sînt chiar mai numeroase decît în trecut, ca să nu mai vorbim de vehemența tonului. Mai mult: excluderea dlui Barbu din *Uniune* a atras un val de amenințări la adresa președintelui ei și a instituției. S-a încercat obținerea prin efracție a unor documente. S-au primit telefoane. Familia președintelui Uniunii a cerut protecția poliției. Desigur, pot fi și indignări spontane ale unor fani necondiționați ai dlui Barbu. Dar cu siguranță nu e vorba doar de atît. Niciodată vreun scriitor român nu și-a urit cu mai multă ardoare confrății, breaslă, decît dl. Barbu. Și nu cunoaștem un altul care să fi urmărit a-l face mai mult rău. Dl. Barbu a apelat la securitate în acțiunile lui antiscriitoricești cu o mentalitate de jandarm, creînd jocului cultural reguli complet noi și de neconceput într-o țară civilizată. Excluz de breaslă, dl. Barbu trece la represiune polițienească. Cine a mai văzut așa ceva?

Și atunci e în drept dl. Barbu să se plîngă că s-a făcut din dsa un caz? Dl. Barbu care și-a scris o mare parte din operă cu mina altora și-a făcut-o de data aceasta cu mina lui.

Compoziții mnemotehnice (Gravuri din *Rationarium Evangelistarum*, 1510)

Comparatismul paradoxal

DUPĂ eseu Apocriefe despre Emil Botta, Doina Uricariu, pe care am urmărit-o în întreaga ei activitate, de poet și de critic, revine asupra poeziei lui Emil Botta, într-o serie de eseuri reunite în volumul *Ecorseuri* sub semnul „comparatismului paradoxal”. Disociind ecorseul critic de „anatomia criticii”, Doina Uricariu încearcă să redefinească propriul demers din volumul anterior, insistând, de astă dată, mai mult asupra metodei. Textul, sintem avertizați la începutul volumului, se lasă jupuit de pielea ce asigură inviolabilitatea pudorii: „Transformind opera unui

Doina Uricariu, *Ecorseuri*, Ed. Cartea Românească, 1999.

RESTITUIRI

„Necunoscutul” Iordache Goleșcu

NU EXISTĂ sub formă încheiată un studiu amănunțit al operei lui Iordache Goleșcu, deși în diverse cercetări importanța sa pentru evoluția culturii române în plin veac fanariot este recunoscută. Fiul lui Radu Goleșcu, Iordache nu a beneficiat de recunoașterea și atenția de care s-a bucurat fratele său, Dinicu, autorul cunoscutei lucrări *Însemnare a călătoriei mele*.

Iordache Goleșcu s-a născut în anul 1776 și a murit în plină revoluție pașoptistă. În 1821 se refugiază la Brașov împreună cu alți boieri, printre care și fratele său, speriați de urmările pe care le-ar fi putut avea mișcarea lui Tudor. Aici participă la punerea bazelor unei Societăți literare (paravan pentru o mișcare politică) alături de Ion Cimpineanu, Nicolae Văcărescu, Grigore Băleanu și alții, ce militau pentru aplicarea unui program de idei luminate. Acum începe redactarea operei sale de lexicograf, *Condică limbii românești* pe care o continuă apoi la București impulsionat și de deschiderea școlii de la moșia Golești și de constituirea în 1827, după întoarcerea din refugiu a celorlalți boieri patrioți, a Societății literare de la București. *Condică* sa este un interesant dicționar explicativ, primul de acest fel, oglindă a cunoștințelor bogate și variate ale autorului, dar și mărturie a unui pasionat observator al realității vremii sale. Opera sa cuprinde și o interesantă culegere de folclor axată pe paremiologie, cu frumoase comentarii scurte, cu evidente trimiteri la situații contemporane lui, precum și o gramatică a limbii române, a cărei principală caracteristică, pusă în evidență, printre alții, de Mioara Avram, este că utilizează cu precizie limba vorbită din perioada de tranziție spre epoca modernă.

Gramatica sa a rămas aproape necunoscută mai ales pentru că nu a fost folosită ca manual școlar, și a apărut după o serie de gramatici, în 1840, când se impusesse deja cea a lui Ion Heliade Rădulescu.

De real interes, nu doar pentru istoria literară, ci mai ales pentru critica literară, și ca document important în evoluția literaturii dramatice românești, este dramaturgia sa, ignorată mult timp. Din cauza aceasta necesară acum nu este doar o repunere în drepturi, ci mai ales o plasare a operei dramatice în contemporaneitatea semnificațiilor scrisului său. Încercări de recuperare și aducere în contemporaneitate au mai fost nu doar sub forma unor intervenții critice sau studii disparate, ci și sub aceea a unei exezeze scenice ce a surprins la vremea respectivă. E vorba despre montarea lui Alexandru Tocilescu în stagiunea 1981-1982 a comediei *Barbul Văcărescu*, vinzătorul țării, într-o lectură scenică puternic actualizată, pe scena Teatrului „Lucia Sturdza Bulaandra”.

Din punct de vedere literar teatrul său

Iordache Goleșcu, *Serieri alese*, Ediție și comentarii de Mihai Moraru, Ed. Cartea Românească, 1990.

scriitor într-un ecorseu după care încearcă să învețe anatomia și viața subterană a unui alt scriitor, el practică un comparatism de tip abisal, iar nu mimetic, și poate fi condamnat oricând pentru ireverență”. Metoda e, așadar, inspirată de practica literaturii, iar „comparatismul paradoxal”, mai înainte de a se constitui într-o cale de acces către text, este un demers pur ficțional.

Doina Uricariu vorbește, în repetate rânduri, despre un spirit al analogiei dezechilibrat de „povara erudiției”: „Afinitatea, analogia și similitudinea dintre opere depășesc, ca relație și realitate, cercul magic al influențelor vizibile ori declarate. Înrudirile, similitudinile, corespondențele pe care le avansează comparatismul paradoxal trec dincolo de perspectiva bunului simț”. S-o mai urmărim un timo în declarațiile de principiu, spre a înțelege mai bine natura acestui demers. Dacă afinitățile, analogiile, similitudinile ajung să îmbrățișeze antinomia și să transgreseze nu doar principiul artistotelic al necontradictiei, atunci și „comparația între termeni îndepărtați e aceea care protejează pe tot parcursul ei diferența, distanța, disimilitudinea celor două lumi aduse, printr-o abruptă tectonică, în proximitate”. Ecorseurile caută să ne demonstreze că există o solidaritate de structură artistică la Emil Botta și Cloran, la același Emil Botta și Cocteau, Nietzsche, Victor Brauner, Munch, Laforque și Nichita Stănescu. Masca, spune Doina Uricariu, dezvăluie esența. Pentru a se obține ecorseul propriu-zis, măștile pot fi citite ca pielea jupuită. Nu spunea Valéry că lucrul cel mai profund este pielea?

Modalitatea aceasta de abordare a unui text literar e de esență artistică: a căuta în spatele măștii invariante ale spiritului

lui creator și-a le surpa prin revenirea la inefabilul măștii. E un alt fel de a spune că artiștii sînt în-comparabili și că spiritul creator — singurul — poate fi surprins în câteva din invariantele lui. Dar, sintem deja preveniți, ecorseul nu ne dezvăluie decît țesuturi, vase circulatorii și oase. Și dacă miracolul vieții pare ascuns între ele, expresia ei este pielea. „Atitudinea noastră față de operele pe care le vom citi, cu o viclenie strategică a similitudinilor neasemănătoare sau doar aparente, e un posibil ecou al metodei lui Georges Poulet, practică asupra lui Baudelaire și Rimbaud în volumul *La poésie éclatée*”. Această critică visează în marginea textului, construind o altă literatură de ficțiune, hrănită, la rîndu-i, dintr-o literatură de ficțiune: „În fond, ce este lectura-ecorseu dacă nu și o formă a reveriei?” Ce altceva a făcut Lucian Raicu în *Practica scrisului și experiența literaturii*?

Critica Doina Uricariu nu este numai una artistică, este și profund subiectivă. Tema măștii, scoasă din contextul „ecorseurilor”, este și o temă a propriilor ei poezii. Dacă în *Apocriefe despre Emil Botta* această temă este pusă în relație cu Kierkegaard și, prin acela, cu identitatea — non-identitatea, dacă ea acoperă estetica lui Botta, aici, în *Ecorseuri*, contaminează pe Laforque, pe Cocteau, pe Nichita Stănescu, pe Munch, pe Trakl, pe Van Gogh. Masca acoperă lirismul modern: „Poezia ca preludiv, ca prefață, ca introducere este încă una din măștile pe care le poartă lirismul modern, mistificîndu-ne așteptarea”. Există o estetică și o morală a disimulării: „Morală disimulării camuflează și o estetică a lui a fi. Invizibilitatea la care revinește Cocteau este și invizibilitatea pe care o dorește Botta. Culmea teatrului: să fii

invizibil pe scenă”. Totul pare să stea sub semnul alterității: „Oricum, Laforque și Botta au în comun o sensibilitate dramatică, histrionică (...) iar partea de bravadă și bufonadă trebuie văzută și ca o mască făcută să nu arate durerea, tragedia lui Hamlet travestit în Pierrot ori suavitățile și angelismul în straiele Arlecchinului”.

DUPĂ BACOVIA. Emil Botta este un alt poet al acestui veac pe care critica îl recuperează cu întârziere. Surprinzător este faptul că, în cazul lui Botta, de operă nu se ocupă criticii colegi de generație, ci autori cu mult mai tineri, ca Doina Uricariu și Radu Călin Cristea. Nu intru în discuții de detaliu, pentru că gusturile literare nu au fost niciodată punctul tare al comentatorilor literaturii. Poate că Doina Uricariu are dreptate cînd îi așază pe Nichita Stănescu și pe Emil Botta în descendența lui Eminescu: „Eseul, poemul-eseu închipuie, deci, încă o mască, încă un adevăr metafizic, în accepția lui Wilde în poezie. De care s-au slujit adeseori și Emil Botta și Nichita Stănescu, poezi ai măștii, veniți pe calea regală deschisă de Eminescu. El doi vor fi fiind, poate, cei mai importanți din lumea românească a secolului XX (...). Doar Nichita Stănescu a înțeles, asemenea lui Botta, că masca e o lupă măritoare adăugată obrazului pentru a-l vedea mai bine și a-l dezvălui”. Pasajul e obscur. Calea regală, deschisă de Eminescu, este a măștii sau doar a poeziei?

Ecorseuri este cartea unui erudit care își uită erudiția. Eseurile, deși imbibate de cultură, fac parcă abstracție de notele așezate cuminte la final de capitol. Ele sînt o incursiune fabuloasă în istoria literară și plastică a secolului nostru. Dincolo de subtilitățile de interpretare, dincolo de judecățile de valoare, ele impun o perspectivă coerentă de lectură pentru spațiul de idei și de ficțiune european și românesc, începînd cu deceniul al patrulea al veacului XX. Cloran și Emil Botta? Ideea ni s-ar fi părut paradoxală cu un deceniu în urmă. Aici e însă vorba de „abisalitatea neliniștită a unei întregi generații”. Cartea Doina Uricariu deschide ferestre către spiritualitatea românească din perioada dintre cele două războaie. Ea leagă, nu numai aparent, suprarrealismul, expresionismul, experimentalismul românesc de mișcarea de idei europeană și nu numai europeană: „Paradoxal, dar întotdeauna literatura experiențelor (...) generează o experiență a literaturii, amendînd cu eticheta de estetism și teatralism ceea ce a fost covîrșitoare trăire a lumii și a scriiturii”.

Val Condurache

SEMNAL

● Șerban Papacostea — **ȘTEFAN CEL MARE DOMN AL MOLDOVEI (1457-1504)**. (Editura Enciclopedică, 88 p., 9 lei).

● I.G. Duca — **PORTRETE ȘI AMINTIRI**. Ediția a V-a, după ed. a IV-a Cartea Românească, 1932. (Editura Humanitas, 160 p., 14 lei).

● Ion Pop — **AMINAREA GENERALĂ**. Versuri. (Editura Dacia, 70 p., 9,50 lei).

● Marcel Făcișor — **CARUTA CU SCINDURI**. Roman. (Editura Eminescu, 156 p., 9,25 lei).

● Mihai Nicolae — **MESTECE-RII DIN VIS**. Proză scurtă. (Editura Cartea Românească, 238 p., 25 lei).

● Dan Pavel — **BIBLIOPOLIS**. Eseu asupra metamorfozelor cărții. (Editura Cartea Românească, 192 p., 21 lei).

● Gheorghe Bejanu — **O STARE CA ORICARE ALTA**. Povestiri. (Editura Militară, 144 p., 16 lei).

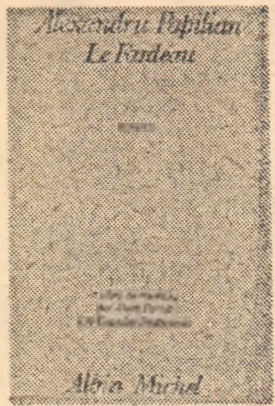
● Ana Simion — **SINGURĂTATE ȘI SPERANȚĂ**. Roman. (Editura Militară, 208 p., 22 lei).

● Oana Popescu — **TEATRUL ȘI BUCURIA COMUNICĂRII**. Volumul II. Colecția „Masca”. (Editura Eminescu, 172 p., 16,50 lei).

LECTOR

Ioan Cristescu

Omul nerevoltat

NU ȘTIU dacă romanul *Le Fardeau* (Povara), publicat anul trecut de Alexandru Papilian, la Albin Michel, în traducerea lui Alain Faruit, a avut succes. Mi-e greu să-mi închipui însă, lăsând indiferent pe cititorul francez care l-a luat în mână, oricât ar fi acesta de obișnuit cu anti-eroii literaturii contemporane. Un asemenea jet de dispreț mărturisit al naratorului la adresa semenilor săi și a lui însuși, nu cred că are prilejul să primească în față prea multe. Mai exact spus, confesiunea pe care o face George Huhulea izbește printr-o natură acută, puțin comună, aduce aminte răscucirea furibundă, neputincioasă și disperată, imprimată de Céline ultimelor sale romane, chiar dacă aici lipsește proiecția imaginativă apocaliptică uriașă și invenția fantastică verbală, prezente în *Nord* sau *Normance*.

Personajul principal e o odrasla boierească, salvată din naufragiul aristocrației românești și nevoită să trăiască printre cei care i-au omorât părinții, dar au făcut-o, cum ne asigură el, eroarea să-l lase să studieze, să ajungă în consecință îngriner informatician, să lucreze cu ordinatorul și să poată deveni unul dintre milioanele de salariați obscuri al regimului comunist, fără a-și fi modificat mentalitatea. Nu vrea să emigreze; de altfel unchiul Dédé, fost deținut și apoi turnător, plăcând din țară, a „umflat” banii familiei depozitați în strălătațe. Huhulea beneficiază și de faptul că locuiește cu sora lui, înfinit mai descurcăreț ca dînsul, și o parazitează, ea, Haricleea ducînd o viață îmbelsugată. Și-a găsit un soț afro-arab, cetățean străin, invirtor de afaceri prin Orientul apropiat, unde Zozo e plăcut mai tot anul; absența lui este multă bani și se îngrijeste de nevastă și nu-i lipsească nimic. Cuplul s-a (re)instalat într-o casă sumptuoasă a clanului Huhulea, pe strada Armenească, primește nenumărați musafiri aparținînd lumii petrecărețe bucureștene, amantii gazdei, foști, actuali și viitori, prietenii lor, cocote și cucoane care poartă nume ilustre. Locuința deține prozodii serioase de băuturi alcoolice, și George Huhulea are grijă să consume cantități mari din ele. A fost căsătorit, are o fată, Karina, soția a luat-o însă cu ea, cînd l-a părăsit. Navighează între diverse tîrfe, ordinare și de lux, bine înțeles că cea mai mare parte a timpului. Încearcă să-și ia viața de cîteva ori, fără să reușească a duce la bun sfîrșit gestul. Se îndrăgostește de o descendentă a clasei sale, Alexandru Jormescu, dar aceasta, după o scurtă legătură echivocă, și-l preferă pe Crac, coleg din liceu cu Huhulea și fiul unui tovarăș Crăciunescu, înalt demnitar comunist.

Dezastrul existenței sale, însoțite de reflecții socio-psihometafizice, personajul nu le destină într-o speță de spovedanie, a bătons rompus, cu pronunțat caracter oral, presupunînd și o anumită excitație etilică, marcată prin frecvențe mici (hi! hi!) și interperări directe ale cititorului: „Bon, bien, mais camarade (ou „monsieur”, ou „votre Excellence”, ou „mon pote”, ou — pourquoi pas? — eh! „connard”...). Totul de o neistovită vehemență ricanantă, îndreptată împotri-

Alexandru Papilian, *Le Fardeau*, Ed. Albin Michel, 1989. Traducere în limba franceză de Alain Faruit.

va lumii întregi și întoarsă densemeni fără menajamente către sine. Mi-e necunoscut originalul, dar textul în franțuzește curge ca apa. Traducerea e dumezească și mă întreb chiar, după unele jocuri de cuvinte (Toute une „sara-bande”. Qui bande et qui debande! Quelle merde!) cită trebuie să fie contribuția ei stilistică.

Marin Preda, care nu era deloc indulgent cu producția confratilor săi, mi-a spus că, din cărțile de proză ale tinerilor, îl frapase deosebi, *Dihorii*, un roman cum avusesse pînă atunci rar prilejul să citească. Tipologia acestuia se regăsește oarecum în *Le Fardeau*, amîndouă aducînd aminte *Omul din subterană* al lui Dostoievski. Îi redescoperim faimosul refuz de a accepta că doi ori doi fac patru, în considerațiile inginerului George Huhulea. Iată-l raționînd în fața noastră, aproape cu aceleași cuvinte pe care le folosea eroul lui Fiodor Mihailovici: „Mi se rupe dacă, independent de dorința mea, unul și cu unul fac doi. După mine, eu pot să doresc ca unul și cu unul să facă optsprezece sau o mie șase sute cinci sau douăsprezece mii trei sute douăzeci și șapte ori «aproape un miliard». Și nimeni nu mă poate împiedica să-mi apăr bunul meu plac, fie el și ridicul”. Ca antecesorul său dostoievskian, simte îndemnul să-și exprime dezacordul funciar față de opiniile celorlalți, „scotînd limba la ei”. (p. 64). Undeva ne și spune că primele lui amintiri le extrage din conștiință de pe vremea cînd trăia cu bunica și Haricleea într-un „subsol”.

Dar înrădirea intimă ține de o aversiune turbată contra a tot ce are pretenția să fie respectat. De reprezentanții ordinii comuniste întii, bine înțeles, iar apoi chiar și de adversarii ei. Asistăm la o generalizare a detestării „comportamentelor laudabile”, oricare morală le-ar dicta, proletară, burgheză sau aristocratică. Huhulea are o părere proastă despre natura umană însăși și nu crede nici o clipă în vreo posibilă ameliorare a ei: „Omul e bun sau rău (mai degrabă rău! și poltron) — o declară deschis —, și rămîne așa bun sau rău (mai degrabă rău! și poltron) pînă la moarte”. Nu se arată dispus să prelucască nimic, legăturile familiale, amicitia, dragostea, munca, spiritul creator, patriotismul. Într-un loc precizează că asomeni celor mai mulți intelectuali, formați ca ei, are o cultură ruso-franceză. Latura slavă se lasă îndată văzută în atracția dostoievskiană către experiențele-limită, abisale. Gîndirea lui Huhulea urmează însă un soi de raționalism galic, camusian, à rebours, pornit să conducă toate judecățile către absurd. Împerecherea nu trebuie să ne surprindă. Autorul Ciumei, se știe, a frecventat literatura nihilistilor ruși, așa cum dovedește *L'Homme révolté* și a realizat o adaptare teatrală a *Posedaților*. Originalitatea confesiunii aici stă, într-o întoarcere a dostoievskianismului cu partea dinăuntru în afară ca pe o mînușă. Ce are ambiția acolo să devină tragic, prin obstinajă afirmării personale, chiar cu prețul autoflagelării pornirilor celor mai comune omeniești, e condus aici la ridicul. Huhulea își asumă riscul să apară astfel, simte o plăcere demonică să se facă de ris, și nu doar atât, ci să ne supună derizivului și pe noi odată cu el, ba totodată întreaga panoplie a valorilor

umane. Că vrea să trăiască și muncească pentru aceasta, își dă osteneala să ne explice anti-eroul lui Alexandru Papilian, „e curat ridicul”. Și trebuie, normal, să fie așa, după logica lui nihilistă: „Un individ lucid, care în ciuda lucidității sale vrea să trăiască, e ridicul. Și unul care se crede lucid și știe că fiind lucid, ar trebui să se sinucidă, dar nu are certitudinea acestei lucidități și așa în continuare, e și mai ridicul”. Universul funcționează după legile sale și ele nu sînt umane. Noi le introducem într-insul, prin gîndirea noastră rațională, atribuindu-le o înlănuire care nu e a lor și ne aparține exclusiv nouă. A voi să se integreze în natură, aceasta fiindu-i omului structural străină. Iată încă un motiv ca el să se facă ridicul. Dîci dragostea nu scapă de o asemenea reducere la absurd și deriziune universală. Huhulea ne produce o demonstrație a „ridicului erotismului” și vine să ni-l illustreze prin experiența proprie. Tot romanul înainteză către o situație care să te facă — vorba autorului — „să crăpi de ris”. Alexandru Jormescu sfîrșește în brațele lui Crac. Huhulea și sora sa Haricleea n-au deținut în toată povestea aceasta sordidă decît rolul unor intermediari.

ROMANUL suferă de o anumită sărăcie epică. Ar fi fost în avantajul lui Alexandru Papilian să ia mai mult de la Dostoievski, adică nu doar tipologia personajului, ci și ceva din formidabila pricepere cu care genialul scriitor rus își expune „filozofia” prin pilde, respectiv „mici povești-oare”, totdeauna neașteptate ca desigurare și alcătuită dintr-o narativă a unui „subiect” țesut fără cusur. Pînă și Nabokov îl recunoaște acest talent, deși refuza să-l așeze în rîndul marilor autori. (Spune că ar fi fost în stare să compună romane polițiste perfecte).

Mai exact, partea estetică și sub formă speculativă din *L'Homme révolté* predomină, strîbește sub ponderea ei putîntătea întîmplărilor istorisite. Cîte există, tentativele de sinucidere ale lui Huhulea și desnoadămintul lor ridicul, renunțarea de a-l asasina pe persecutorul său din copilărie, Gogu, fiul unui securist, pierderea soției, care părăsește căminul conjugal, n-au destul neprevăzut epic, ca să contrabalanseze întînsa partitură „teoretică”. Această, cum spuneam, în ciuda ingeniozității și tensiunii nervoase a discursului, alunecă prea mult în abstract și cîștiga considerabil, dacă se umplea cu amănunte de viață cotidiană, după modelul primelor pagini. Intensitatea humorii morale, care-i dictauă lui Huhulea reflecțiile, salvează în ultimă instanță considerațiile „filozofice” ale personajului. Nici nu sîntem obligați să le luăm drept absolut sincere, mai ales acolo unde încearcă să justifice „plăcerea rară” de a fi ridicul și „superioritatea” celui în stare să atingă un atare rafinament al degradării. Există o „poză” aici, detașată, intelectualizată, dar ea e detectabilă și avem motive serioase să credem că maschează principalul motor sufleteșc al confesiunii, o ură teribilă, născută din frustrarea social-morală pe toate planurile și amplificată prin obligarea la refulare continuă. Dealtfel naratorul repetă nu o dată, atunci cînd caută să ne explice pentru ce simte atîta plăcere să plonjeze în ridicul și să-și

antreneze semenii după el în aceeași noștură: „Fiindcă îi urăsc, fiindcă vă urăsc”.

Ba desprindem chiar, urmărind lucrurile cu atenție, o ruptură în ambiția logică a lui Huhulea de a urma consecvent o linie a disprețului și nepăsării cinice. După ce ne povestește întîia oară cum a ratat încercarea de a-și tăia vinele în baie, abordează imediat istoria demastului căsniciei sale și a împrejurărilor în care l-a părăsit Florica. Ne servește părăirea că Dumnezeu a provocat cutremurul din 1977, ca să-l ridiculizeze pe eamenei. Dar primul drum al lui Huhulea cu mașina, prin Bucureștiul în ruină e la locuința Floricăi, să vadă dacă n-a pățit ceva. Găsește orice reacțiune, față de o asemenea nenorocire, ridiculă. Se îmbată, deci, porcește, în drum spre casa unde stă, pe strada Armenească. Ajungînd însă aici, începe să bocească, prăbușit într-un fotoliu. Sare apoi în picioare, ridică telefonul și face numărul Floricăi: „Minune, — exclamă — aparatul funcționează!” Florica îi răspunde cu o voce adormită, sint bine amîndouă, Karina și ea. Nu i-a deschis, neînchipuindu-și că putea fi el cel care sunase la ușa. Anti-eroul absolut are, descoperim, pînă și dînsul, un călcîi vulnerabil, ca Achile. Furia batjocoritoare la adresa a tot ce-l înconjoară e chemată să disimuleze o suferință secretă. Observația permite lectura cărții într-un sens tragic; ne întoarcem pe o cale ocrotită la Dostoievski. Falsa umilință acolo, voluntatea de a te face ridicul aici sînt forme ale vindictei individului împotriva colectivității care profesoază principii nobile, dar trăiește într-o „sobolanocrație”, cum numește inspirat Huhulea societatea din jurul său. Alexandru Papilian găsește un mijloc înedit și de o certă inventivitate literară spre a îndrepta o critică acerbă la adresa massificării omului în regimurile totalitare și, prin extindere, împotriva iluziei că sistemul democratic o evită automat. Opiniile lui Huhulea, în materie socială, se bazează pe raționamentul de o crudă simplitate: „cu cît brînză e mai mare, cu atît e mai ușor să o înmărți. Azi, brînză a ajuns prea mică și sobolanii prea mulți. Asta-i comunismul.” Dar tot el nu pregetă să afirme: „Preținsa democrație nu înseamnă, nu poate să însemne decît dreptul celor slabi de a crede că aleg pe cel care-i vor aservi”. Diferența ar consta doar în cantitatea superioară de brînză, ceea ce face rozătoarele mai puțin vorace. Observația de profunzime a romanului, în ordine socio-morală, este că totalitarismul se regenează mereu sub alte aspecte, prin orice formă viscerală a urii, fie ea chiar împotriva lui.

Ov. S. Crohmălniceanu

PREPELEAC DOI

Lichelele avansează

UBIREA pe care marele țar împărimt de civilizația Europei i-o poartă lui Dimitrie Cantemir e năzdrăvană... Iară atîta dragoste arăta împăratul către Dumitrașco-vodă... că să tindă cu amîndouă minule și cuprînde pre Dumitrașco-vodă de grumadzi și-l sărută pe față, pe cap și pe ochi, ca un părinte pre un fiu al său. Gestulație tipic rusă.

Estimp, ostile aliate cam Jefulau capitala Moldovei. Și împăratul care fusese primit în ea cu atît fast! Cel puțin așa scrie frantuzul, colonel în armata țaristă, martorul întîmplărilor țesene. (Daval, daval, à la guerre comme à la guerre, desî, propriu zis, războiul cu turcii încă nu începuse). Moldovenii încasează. Nu zic nimic. Într-o zi însă, scot în drum toate poboacele cu vin pe care le aveau și le pun la dispoziția aliaților. ce nu prea tînușeră cont de legile ospetiei. Îi îmbăta turtă, aducîndu-l într-o stare de totală inconștientă, apoi rînd pe rînd îl dezbrăca de frumoasele lor tunici, nou-noute. Încărcate de podoabe, le lau și caii, vestiți, precum și șeile scumpe, toată piețaria de Mosc renumită, le trag din picere și cizmele de lufi moi, durabile, ca ni-cădere, cămeși izmene, tot, dar absolut tot ce aveau pe dînsii. L'arroseur, arrosé: Jefuitorul, jefuit!

Trezindu-se mahmurul muscalii, și văzîndu-se gol-nuscă, fără cavalerie, fără șei, și-or fi zis, buni din fire la trezie: remiză! unu la unu, — al naibii, moldovenii aștia, n-ai spune,

dulci la vorbă cum sunt și așa de blajini. Păi dacă-i vorba de hoție...

● LA CURTEA domnească se duc tratative. Problema este: domnia să fie sau nu ereditară? Luca, vistiernicul cînd se duse la ruși, obținuse, pentru Dimitrie, acest drept, — unul prieten îi faci toate pe voie. Boerii însă sunt împărțiți. Unii, pentru, majoritatea; alții, contra. În cap cu Iordache Ruset, vornicul, cel ce, mai înainte, precut, îl sfătuisse pe domnitor să nu se declare că e cu turcii sau cu rușii, ci mai întîi să stea, să aștepte, să vadă care-s mai tari, strategii vechi a locului. Pentru cel mare îl încredințează lui Golofin sarcina de a discuta cu boerii delicata problemă. Acesta le arată cum marele împărat sîlește să scoată această țară din robie, de suptu mina păgînilor, și nu-l treburile nemica de la dînsa să le, ce-i voia să-s facă pomană, fiind creștini mîncăți de păgîni. Și domniile să nu să schimbe într-însa... și alte multe cuvinte de adevărîntă, cu miilă, ca aceste...

Iordache, „cu ceata lui”, strigă nu, „nu-i bine să fie tot de un neam domnu, ce să să schimbe”. Are și el dreptate. Numai că Iordache avea un interes, să-l educă pe Mihai-vodă de la Tarigrad, — joc al puterii. Golofin, mediatorul, zice domnilor altfel nu se poate, domnul să fie domn pe viață, și la domnie să vie tot din neamul său. Iordache iar strigă că este bine să să schimbe. Nu se lasă deloc. Nepricepînd că din moment ce

asa voia împăratul... Atunci intră în scenă Zmucilă. Savin Zmucilă, banul, care fusese înțeles cu Iordache, dar care acum o-ntorce pe loc, ducîndu-se la Dimitrie Cantemir și la marole lui protector și spunîndu-le toată taina lui Iordache, maniganșările lui cu turcii. Împăratul se face foc și îl trimite pe Iordache în surghiun la Soroca. Pe Zmucilă, Dimitrie îl ridică la rangul de mare postelnic. De la Soroca, Iordache e dus la Chiev unde stă doi ani la închisoare. Intervine însă Brincoveanu, cuscru cu Iordache. Prin intermediul unui secretar al vizirului, el la legătura cu „solii moschicesti” de la Tarigrad, unde se afla, ca diplomat, și fiul feldmaresalului Seremet, băiat de viață. Acesta îi scrie lui ta-su, la Chiev, și acapă Iordache din închisoare. Nevasta vornicului fugise în Transilvania cu o fiică a ei, și... căutați, fraților, cum nu trece osînda pre sluga cece ce să ridica asuora că-pîn-său... amîndouă pier în chin tragic. Si cîte favoruri nu-i făcuse, Dimitrie lui Iordache, lui Iordache, precutul și circotașul! Îl scosese din ceaaltă închisoare, a lui Neculai-vodă; îl făcuse apoi calmecam: i-o dăduse pe o nenocă de soră lui fi-su, Constantin, numîndu-l pe acesta năharnic, desî n-avea vîrsta marilor ranguri... Ce-l lucra de mirat pentru Iordache — exclamă Neculce — e că tot se împotriva binefăcătorului său. Explicația e că vornicul era strîns legat de Brincoveanu. Sau doară gîndie Iordache că țară a aduce pre Mihai-vodă din Tarigrad, de l-a face domnu aici în țară, să fie iară el alfa și omega...

● INTELECTUALII, în politică, se știe, vinează himere; himere superbe de care omenirea are atîta nevoie în

mersul ei către perfecțiune, însă realitatea, realitatea, această nevasă acră și cicălitoare, cu viziunea ei meschină și imediată, de azi pe mîine...

În preajma conflictului ruso-turc ce se apropie, singurul care rămîne lucid, este un politician de mare finete, un manevrator subtil, Brincoveanu. Înțeles și el cu partea creștină, însă judecînd totdeauna la rece situația. Un Kissinger bizantin.

Adevărul e că turcii se tem de ruși. El trimite un curier la patriarhul Ierusalimului, rugîndu-l să-i expedieze un mesaj bunului său prieten, domnitorului muntean, iar acesta să se adreseze țarului rus, aflat la Iași, așa ca între creștini. Turcii propuneau, prin intermediul lui Brincoveanu, să se facă pace, și va lăsa turcii hoțar moscalului Dunărea. Sansă mare. O mare sansă. Un spațiu urias, cîștigat fără luptă. Bizanțul, visul cel vechi, ar fi fost la doi pași. Machidon, comusul, trimisul lui Brincoveanu, sosește la Iași, îi predă lui Petru cel mare mesajul Înaltel Porți, împăratul îl citește și respinge pacea, de aceeași părere fiind și Dimitrie și Toma Spătaru.

Capete înfierbîntate. Ciudată, decizia țarului; ca și lipsa de intuiție a domnitorului moldovean. Dar, la unii, grandoarea însăși devine un obstacol, o povară, nefîngăduindu-le mișcări mai mici, mai sigure și mai cu folos, — mizerabila tehnică a compromisurilor. La alții, — cazul lui Dimitrie — însăși cultura, arzînd frumos la focul idealului, le asterne pe ochi vâlul amăelilor al izbinzii, neconfruntată mai întîi cu șansele ei reale...

Constantin Joiu

Bătălia canonică — de

■ VIRGIL NEMOIANU este profesor de literatură engleză și comparată și director al Programului de Literatură Comparată la Catholic University of America (Washington, D.C.). În ultimii doi ani universitari a funcționat și ca prorector-asociat pentru studii doctorale la aceeași universitate. Doctoratul l-a fost conferit de Universitatea California în 1971 și a mai predat și la Universitățile București, Londra, Cambridge, Berkeley și Cincinnati. Volumele sale cele mai recente sunt *The Taming of Romanticism* (Harvard University Press, 1984 — câștigătoare premiu al Harry Levin) și *A Theory of the Secondary* (Johns Hopkins University Press, 1989 — câștigătoare premiului ARA), amândouă în curs de traducere la București. Virgil Nemoianu este membru al „Comitetului Coordonator” al Asociației Internaționale de Literatură Comparată și președinte al comitetului divizionar pentru literatură romantică comparată al Asociației de Limbi Moderne din America.

Virgil Nemoianu colaborează frecvent la emisiunile în limba română ale posturilor de radio Vocea Americii și Radio Europa Liberă și publică comentarii despre cultura română și situația socio-politică a României în organe internaționale de specialitate.

I

ACĂ pînă acum vreo 5 sau 10 ani dezbaterile critice din America de Nord se axau pe compararea și confruntarea metodologic/ideologică a diferitelor mișcări (neomarxism, deconstrucție, formalism neocritic și altele), cu inevitabilele lor nuanțe intermediare, suprapuneri sau combinații originale, cred că nu greșesc spunînd că, de vreo doi-trei ani încoace, subiectul predilect de discuție a devenit așa-numita „bătălie canonică”. Pe scurt, este vorba de următoarele întrebări. Pe cine se cuvine să socotim drept scriitorii de vîrf și esențiali ai literaturii de limbă engleză (și, de asemenea, ai literaturii universale)? Este just să-i constituim pe aceștia într-un „canon” — într-o categorie sacralizată, într-o elită exemplară, într-o ordine a modelelor — impunîndu-l apoi pe acesta cititorilor, studenților, elevilor, permițîndu-l? Care sunt criteriile după care sunt alese figurile definitorii ale unei culturi și de către cine? Sunt aceste criterii obiective și absolute, sau mai curînd determinate subiectiv-relativist de prejudecăți, ideologice, de interese socio-economice, de jocuri ale puterii, fie ea politică, fie ea chiar sexuală?

Am intervenit și eu în discuție ca editor (împreună cu Robert Royal, candidat doctoral care-și încheie acum teza sub îndrumarea mea) al unui volum ce va apărea peste câteva luni la editura J. Benjamins (sub titlul *The Hospitable Canon*) intrînd în articole interesante (unele scrise de autori cu anume celebritate), care în genere se pronunță (în acord cu propriul meu eseu, care încheie volumul) în favoarea unui concept nuanțat, diferențiat (și „epistemologic slab”) de „canon”. Care ar fi așadar pozițiile care se înfruntă?

SĂ ÎNCEPEM cu un mic istoric al problemei și să ne reamînim că în literaturile Apusului (mult mai mult decît în cele din răsăritul continentului european) a domnit dintotdeauna o atitudine critică față de valorile recunoscute și că acestea s-au văzut mereu supuse interogației suspicioase. În fond, societatea occidentală însăși este — în deceniile recente ale modernității — fondată pe raportul adversarial între intelect (presă, viață academică, instituții culturale, medii audio-vizuale) și societate. Suprastructura nu reflectă baza, cum susțineau marxistii, ci îi este antagonică. Dinamica societăților moderne și tehnice avansate este o continuă dialectică a „auto-criticii”, care taie de la rădăcină pînă și înclîntările fîrăve ale unor intenții absolutiste, triumfaliste, monolitice și unanimiste. În genere culturile est-europene și asiatice diferă în privința asta și se acomodează anevoie cu modul pluralist de existență. Iată de ce în Vest sfera „canonicului” (literar și intelectual) era din capul lo-

cului mult mai aproximativă, existînd ea firește în cărțile de școală și în antologiile standard, dar nu la nivelul discuției mai subtile, mai specializate, unde criticile și comentariile la adresa lui Goethe, de pildă, puteau să prolifereze, unde existența lui Homer era pusă sub semnul întrebării, unde școli întregi (ba clasicii, ba romanticii, ba suprarealiștii) puteau fi negate cu gesturi decise, și unde se puteau pune pe tapet (încă din secolul 17) revizuirii fundamentale ale „canonului” („cearta dintre cei vechi și cei moderni” în Franța). Să ilustrăm afirmația cu un exemplu pe care am avut prilejul să-l observ de aproape. Colegul meu de catedră Gary Taylor, un fel de copil-minune al filologiei moderne, se vedea acum doi ani, la abia 32 de ani, co-autor (cu Stanley Wells) al celei mai autorizate re-editei totale a lui Shakespeare, operă în trei monumentale volume, angajată și patronată de Oxford University Press, menită să înlocuiască radical toate edițiile curențe. Erudiția colosală a omului în materie de cultură elisabetană, acribia lui impecabilă sunt dincolo de orice bănuială. Tot el este cel care a lansat teoria celor „doi Lear” (versiuni succesive și diferite ale tragediei) sau a descoperit o nouă poezie, adăugată fondului shakespearean. Iată însă că de sub pana aceluiași devotat slujitor al bardului național englez apare, abia un an mai tîrziu, un volum (*Reinventing Shakespeare*) pămîntar aproape, plin de necrutătoare atacuri la adresa „lebedei de pe Avon”, căutînd să ne convingă că în fiecare perioadă de glorie literară Shakespeare se dezvăluie drept unealtă docilă a structurilor de putere și că defecte inacceptabile (estetice, ideologice) se pitulă în colțanele intime ale scriiturii sale. Neastîmpăratul și iritantul meu coleg (inteligență robustă și tăioasă, dar lipsită de vocație teoretică în fond) a trecut după doi ani la altă universitate nordamericană, dar, fie că sunt eu de acord cu el, fie că nu sunt, simultaneitatea contrară a lucrărilor lui Gary Taylor îmi va rămîne în minte multă vreme ca un bun eșantion privind funcționarea gândirii critice americane în zilele noastre.

Contestarea „marilor tradiții” în materie de literatură este, sigur, pînă la un punct, o simplă discuție despre programa analitică, planul de curs și bibliografia obligatorie la facultate și la liceu, dar trece dincolo de ea și dobîndește înțelesuri mai grave. Ea pune sub semnul întrebării (pentru a cita oară?) sensul și utilitatea literaturii în genere, meritul preocupărilor și cercetărilor de umanistică în condițiile societății post-moderne și post-industriale, alitudinea față de trecutul istoric al omenirii occidentale în ansamblu, precum și auto-definirea spirituală a omului la finele mileniului II. Nu lipsesc, în treacă-tăi, nici chiar intervențiile politice. Jesse Jackson, reprezentant de frunte al aripii de stînga a democraților, și lider politic afro-american, a militat activ pentru un program de predare în care „euro-centrismul” și accentul pe valorile occidentale să facă loc unei deschideri globalizante spre culturile lumii a treia. La rîndul său, William Bennett, ministru al învățămîntului la republicani pînă în 1988 (și om politic în ascensiune, cu aspirații la vicepreședinție, sau și mai sus) a replicat viguros că nici un sistem educativ și, pînă la urmă, nici o coeziune națională, nu sunt imaginabile dacă tineretul nu cunoaște temeinic și nu se identifică cu acele capodopere filozofice și literare în care își găsesc expresia valorile constitutive și idealurile istorice ale culturii americane și occidentale. (Adaugă că nu e vorba aici de politicieni de duzină: Jackson are studii teologice, lecturi serioase și dar oratoric, Bennett e doctor în filozofie, cu experiență de predare și cu o solidă bază aristoteliană).

OFENSIVA împotriva canonului de capodopere se poate rezuma pe puncte aproximativ în felul următor. Unu. Nu există valoare literară intrinsecă, ci numai relativă, pozițională, ca funcție socio-psiho-istorică a nevoilor unor categorii umane în circumstanțe date. Aceste nevoi pot fi satisfăcute prin opere și autori care pot fi substituiți fără mare pagubă. Două. Datoria intelectualului este nu numai să critice prezentul, dar și să deconstruiască trecutul (plin de vinovății morale și sursă a imperfecțiilor și nedreptăților prezentului). Marii creatori și filozofi trebuie să cunoască așadar nu elogiul și gloria, ci o continuă critică, subminare și, la nevoie, nimicire. Trei. Capodopera literară este în toate secolele apanajul unei elite cultivate și privilegiate. Stratul gros de cititori (sau neciti-

tori) ignoră astfel de preocupări. Intelectualul de azi se cuvine să studieze cu precădere texte umile, anonime, solide, cu majoritatea, și asta cu altă mai virtos cu cit autorii de capodopere ale trecutului par să dea glas unor moduri de gîndire străine de principiile democratice și egalitare la care subscriem noi azi. Patru. Ceea ce am numit vreme de 3-6000 de ani „literatură” este în bună parte produsul unei erori evoluționare: societăți și mentalități patriarhale, „masculiniste”, bazate pe disprețuirea și impilarea jumătății mai „slabe” din omenire. Lista capodoperelor canonizate se cere revizuită radical pentru a face loc unor moduri de percepție și exprimare feminine. Cinci. Societatea umană se află în curs de globalizare. A proclama în continuare drept capodopere producții scrise exclusiv de bărbați de rasă albă și provenienți dintr-un număr limitat de țări și cercuri culturale reprezintă implicit o formă de rasism. Tineretul lumii, publicul cititor în ansamblu, trebuie să dispună de o scară de valori în care realmente toate culturile globului, toate rasele (și ambele sexe) să fie echitabil reprezentate. Șase. Ne găsim în prezent, cu toții, la o răscruce tehnologică. Producția populară (în sens nu folcloric, ci în sens de mare audiență), așadar narațiunea vizuală (T.V. sau filmică), precum și narațiunea de tip aventură-iubire-detectiv și altele de acest fel, tocmai pentru că sunt preferate de masele largi de cititori, se cer abordate cu deplină seriozitate, nu cu condescendență, și se cer prezentate și tratate în critica literară, în școli și universități.

Deși prezint aici lucrurile simplificat, nu cred că mă fac vinovat de caricaturizare. Dimpotrivă, propoziții ale acestor argumente le avansează adesea mai dur și mai radical decît am făcut-o eu în rîndurile de mai sus. Acest „anti-canonism” este, dacă nu majoritar, în orice caz extrem de activ și influent în critica engleză și americană și, în anumite măsuri, în cea germană; nu este absent, dar are poziții ceva mai slabe, în Franța și Italia. În măsura în care poate avea cîștig de cauză (integral: nu-mi vine a crede; parțial însă, aproape cu siguranță), paralela care îmi vine în minte este cea a situației din jurul lui 1800. Atunci, sub impulsul mișcării romantice, au fost instituționalizate noi figuri tutelare în cultura europeană — un Shakespeare, un Dante, un Cervantes, iar niște mai tîrziu, un Goethe, un Tolstoi — și un tabel de valori care nu a înălțat, dar a limitat considerabil principiile și puterea clasicilor antici și a urmașilor acestora. Tot atunci, literaturile naționale din Europa de centru și de răsărit au început să-și cristalizeze principiile selective pentru propriile istorii ale literaturii. Cotitura de la 1800, sub semnul căreia trăim încă noi toți, nu a fost, la drept vorbind, un dezastru: a lăsat suficient spațiu Antichității clasice, întemeind totodată (prin Goethe) un platou înalt al literaturii universale, unde puteau conviețui figurile și operele de seamă din toate părțile lumii și din toate epocile. N-ar fi exclus ca, în preajma lui 2000, să asistăm la o cotitură asemănătoare.

Să nu dau impresia — prin paralela cu romantismul — că m-aș împăca, pasiv, cu „fatalitatea” unor schimbări istorice accelerate și obliterante, nici că m-ar lăsa insensibil evidența punctelor mari îndoielnice din argumentarea anti-canonică. Este limpede pentru mine că, dacă am accepta fără modificări propunerile novatorilor radicali, am submina în bună parte moștenirea unui umanism unificator construit cu adevărate sacrificii, de multe generații, de la iluminism încoace, dar avînd și rădăcini mai îndepărtate, în Renaștere, în Evul Mediu, în Patristică, în Scripturi, în Antichitate. Nevoia de inclusivitate, nevoia de flexibilitate și de diversificare nu pot și nu trebuie să ne împingă spre explozia centrifugă a însuși conceptului de umanitate globală, unificată, de care avem în continuare atîta nevoie. Totodată, tensiunea între creativitate elitistă și selectivitate democratică nu este neapărat violent-ostilă, ci duce, cel puțin la fel de frecvent, la fertilitate și vitalitate. Identități de epocă istorică, identități de comunitate etnică sau națională au folosit ca vehicul predilect (faptul e ușor demonstrabil) selecția canonică, aceasta în-deplinind așadar un rol social-istoric necesar și pozitiv. În fine, și la fel de important, rămîn încredințați că sfera esteticului este o parte indispensabilă a însuși umanului. Prin urmare, o marginalizare sau eliminare a esteticului ar fi echivalentă cu o gravă, cu o ireparabilă sărăcire a însuși conceptului de om, așa

cum îl cunoaștem și-l trăim. Or, mult s-ar modifica prin omogenizare structurare rațională societatea și, în consecință, oamenii care o vor constitui — nu-mi vine să mă fac părtaș la scurgere și diminuare a substanței, la această pălire spectrală pe care o reprezintă o reducere estetică a omului. Iată doar cîteva din argumente pe care le dezvolt mai pe larg (exemplu) în eseu mai sus amintit, toată convingerea și energia obișnuită pe care le ridic, subliniez că eu obiectiv, iar nu negativ. Altfel spus, am destule dubii, ezitări și nemulțumiri în privința răspunsurilor propuse „anti-canonist”. Nu înseamnă că nu accept întrebările lor, poate că anume entuziasm. O întrebare iritantă și necesară este foarte adesea, dar necesară. Tocmai așa stau rîle în dezbaterile canonice.

LA URMA URMEI, această dezbateră ridică o chestiune de imediată și de toată actualitate, precum și de o importanță pentru societate. (În cazul României lui 1990, raportul între literatura de consum și cea elevată, sofisticată, produsă de membrii „U” nu este el o formă practic-economică a celeiși confruntări?). Chestiune următoare. Dacă societatea vine decenii, așa cum se profilează, de pe acum în zonele cele mai avansate ale globului, va fi, nu o societate „luptei de clasă”, și nici o societate tradițiilor tribal-organic-patriarhale mai curînd una „raționalist-contraindividualist-alienantă”, bazată pe deșeri, separări, mobilități, canalizări, nologice, o societate a dinamismelor — atunci cum trebuie sau poate o literatură care este totuși (nevrînd) un loc al memoriei și al rădăii, al imaginației arbitrare, al niilor nostalgice, al nedreptăților toare? Mai pe scurt, cum împacă-tura (și) conservatoare, digresivă, cret-detalistă a literaturii cu moda mult mai abstracte și mai delibere unei alienări blinde, dezrădăcinătoare care ne împing, pare-se ineluctabil, rentele istoriei contemporane? Să cunoaștem că întrebarea este de o importanță existențială, și că anticiștii au un merit capital în a fi răsfățați, chiar dacă nu vrem, de acord cu toate soluțiile pe care le propun acești inteligenți radicali.

II

POATE că dezbaterile americană va cobori din mai abstracte ale filozofiei și riei spre niște realități palpabile, dacă vom încerca să adre literaturii române cîteva din întrebările ridicate peste ocean în fața literaturii general. Să dau un exemplu. Acum doi ani, la Universitatea California, Angeles, făceam parte dintr-un grup strîns de specialiști est-europeni în nați să alcătuiască o listă de opere pentru fiecare din aceste literatură ca parte dintr-un întreprind pentru torii academici, pentru fundații, instituții dispuse să finanțeze studiul etc. La un moment dat, un participant a întrebat înocent: „facem noi în fond aici? Toată deconstrucția canoanelor, noi, trivă, le fortificăm și le instituim?” Altcineva a răspuns că, de pentru a deconstrui este mai întîi să construiești, și că în ce privește turile est-europene (polonă, cehă, ghiaară, română, sud-slave), în cel puțin, o astfel de ordine instaurată a capodoperelor nici măcar fost încă schițată. Răspunsul a fost de fapt de întregul grup: nu era dar rămînea evaziv și incomplet, gîndit în sinea mea, fără să îndrăgă să tulbur consensul.

Căci în realitate, sacralizările de sunt mult prea frecvente și prea toase în cultura română pentru a fi trecute cu vederea. Eminescu, cuși, Caragiale. Enescu sunt numai din numele care ne vin îndată în iar Eliade e pe cale să devină a aceluiași nenorocos destin. Pînă fără de absolută venerație a unor de figuri, sau contestarea lor er percepută în general ca o pericol înseși ființele naționale. O atare devine curînd nesănătoasă. Este testabil că o confruntare sinceră și gică cu rolul moștenirii eminescilor ideologie, structurare a discursului, imagistică — a fost aminată, toate scadențele decente în Românie. Oare să fie chiar imposibil de în-

critica americană la cultura română

mul unui Eminescu statuie a'b-ange- sentimentality și a naționalismu- m Eminescu zgrunțuros și disonant, Eminescu reflectind și, uneori, cau- rupturile și contradicțiile unui psi- nglodat în refuzul iterat al moder- ni? Fără a nega rolul istoric cert al escianismului și al post-eminescia- mului, este cazul să se pună întrebarea e măsură dominația acestora a avut ecințe din cele mai dăunătoare, și ales în ce măsură tradiția post-emi- ană mai e relevantă în epoca post- ernă. În treacăt fie spus, după cum desc exemplele cu Shakespeare și ne printre altele, figurile cu adevă- majore nu au chiar atât de mult de ut din astfel de bărbătești infrun-

r, extinzând nițel aria discuției, re- limpede că revizuirii periodice sunt toare pentru toată istoria literaturii turii. De la Călinescu încoace (dacă m cu vederea, cum e și normal, itățile administrative de la început- nilor 50) astfel de revizuirii au cam . Abia acum există semne clare că a să se infiripe niște re-evaluări mai e. **Istoria literaturii române** a lui I. tescu este acum încheiată și va a curind. Ea va aduce binevenite și sante modificări de proporții, pon- i apreciere pe aproape întreg par- literaturii române. Fragmentele acum publicate din **Istoria critică** a i. Manolescu provoacă și ele — prin itate examinării critice îndreptate autori „minori” și opere „minore” precieri originale și disrupții ale ei canonice.

PUTEM IMAGINA tot soiul de e dispersări și zguduiri ale ierarhi- i ale tabelor de valori acceptate acum. Blecher, Bonciu, Dinu Nico- Păpilian, Aderca, Ilie Jeneș și alți rniști din deceniile 4—5 ar putea itii cu alți ochi, după cum o reluare urării de tiraj și de succes dintre două războaie și de mai înainte an Stănoiu, C. Kirițescu, N. Ure- D.V. Barnoschi, Sandu Teleajen) ar rezerva surprize sau, cel puțin, fur- contexte pentru figurile mai fami- ale epocii. Interesantul Mavrodollu a pomenit printre cei care au ilustrat puturile teatrului românesc, iar mai pe de noi poeme merituoase de B. anu sau V. Cristian (sau excepțio- nă descoperire a poemului arcadian de a respirație al lui Tudor Vianu*) ează mobilitatea unui tablou incom- . O foarte serioasă re-examinare a turii din anii comunismului (ca și ei scris în românește în afara țării eeași perioadă) va duce, îndrăznesc eze, la multe răsturnări. Astfel, n-ar elus ca numele unor Alice Botez și lt fel) Paul Goma să sfârșească prin a afirma mai puternic decit cele ale lor celor mai laudate din ultimele ii.

emple de posibilă întrebare și enire canonică pot fi înmulțite după . În vreo 2—3 rânduri am fost ne- la invitația unor case de editură și opedii de specialitate anglofone, să ecizii de tip canonic-selectiv destul ure. Cunosce deci („pe piele proprie”) ele și dificultățile acestui tip de ac- te. De fapt, vreau să povestesc într-o eeste aventuri de bibliotecă cu peri- de lor serio-comice, precum și cu le, realizările și — mai ales — în- mintele lor.

r-un sens încă și mai radical, so- roricul însuși, în precipitățile sale ultimele luni, va impune în Româ- niște schimbări de optică literară mai le și mai radicale decit își închipuie a astăzi. Una privește polul feminin sistenței umane așa cum se poate a reflecta în literatură și critică. ită decurge din schimbarea conside- a a hărții etnice a României. Să pre- aici că, deși evenimentele din 1989/ au adus tot soiul de adinci modifi- în România (orientarea încă stin- , timidă și mereu periclitată spre de- ație politică și liberalizare economi- urbulentul și prea mult întirziat ul de ștafetă generatională etc.) pe en lung aceste două transformări se vor dovedi, scot, mai adinci ai de anvergură decit toate celelalte: itularea identității etnice distincte, ca ritice masivă, a țiganilor și afirmarea ginoasă a femeilor ca factor egal și reliefat în viața publică. Amindouă, ne gândim bine, sunt desăvârșiri ale emancipări amorstate în secolul 19, imperfect executate, supuse blocaju-

lui și vătămate prin opresiuni alterna- tive. Ei bine, dacă de pildă în România viitorilor zece ani se constituie o mim- ritate a romilor de oarecare dimensiuni (un milion? două milioane? mai mult? mai puțin? știe cineva măcar estimativ aceste cifre?) nu e greu de închipuit că tradiția greco-latină așa cum este ea con- cepută și predată azi ca premiză a auto- definirii naționale va trebui să fie com- pletată cu un clasicism sanscrit, de pildă. (Ar fi bine? Ar fi rău? Fi-va nevoie într-o bună zi ca populația carpato-du- năreană, insistent ostilă Europei, cu „lec- țile” ei, să se confrunte cu propriile op- țuni și preferințe extra-europene și să- caute modele alternative? Nu știu deloc, dar deloc răspunsul la aceste întrebări pe care mi le pun cu un amestec de curiozitate, teamă și iritare.)

Prezența amprentei feminine într-un eventual revizuit canon ierarhic-genea- logic al culturii române va porni, este de bănuț, de la faptul incontestabil (și vrednic de oarecare mindrie retrospectivă) că femeile au jucat în istoria și cul- tura românilor un rol mai proeminent, și mai de timpuriu, decit în alte părți. Un alt fapt de stringentă actualitate (poate se observă mai bine de la dis- tanță decit de aproape) este modul in- sistent în care viața publică și discursul scris sau vorbit au cunoscut în România ultimelor zece luni un influx masiv de energie și inteligență feminină. (Un exemplu, total episodic de altfel, Masele feminine aprofund cu intensă pasiune inercială un status quo în proajma ale- gerilor din mai 1990 erau în bună mă- sură minate de resentimentul împotriva minbriții feminine „nedisciplinate”, „a- gressive”, care își permitea să spargă niște matrici de cuviință ancestrală. Numai că însăși afirmarea reactivă și clamoroasă a acestor mase revendicând stagnarea era, la rindul ei, la fel de „nerușinată” și de — netraditional — agresivă, deteriorând și mai grav, iremediabil, rolurile pre- scrise de tradiție femeii, pe care se înversuna să le permuteze.) Ast- fel de realități socio-istorice vor im- pune, sunt sigur, schimbări destul de prompte în tabloul cultural-in- tellectual-literar al trecutului și al pre- zentului românesc. Cutare lucrări istori- ce ale lui C.C. Gane cresc în greutate. Mara lui Slavici devine lucrare clasică. Eminescu e citit inter-reactiv cu Ve- ronica Micle, și cine mai știe cite alte modificări de același tip devin imagina- bile. Oricum, e clar că în tradiția cano- nică românească dialectica masculin- feminin (autori literari, personaje literare) va începe să reflecte mai exact un rap- port de forțe modificat.

NICI UNA din afirmațiile de mai sus nu e pornită în primul rind din spiritul incurajării părintoare, iar entuziasmul, cit este, e temperat de un strop de me- lancolie, de multă curiozitate și, mai pre- sus de acestea, de impulsurile lucidității speculative. Obiectivul principal al con- siderațiilor de mai sus a fost de a su- gera proporțiile vaste și implicațiile adinci ale unei dezbateri care pornește de la umila „programă analitică”, pen- tru ca apoi, mai iute decit ne-am aștepta, să ajungă a pune sub semnul întrebării chiar identitățile și temeiurile existen- țiale ale unei întregi comunități, în Ame- rica, în Vest în general, în România, sau oriunde s-ar pune ea în mișcare.

III

DECI, înapoi la discuția mai gene- rală inițiată în universitățile ame- ricane, și la evaluarea acestor re- evaluări. Crescut înre premisele mai cuminți ale reverenței față de tra- diția culturală, nutrit în tinerețe de Vianu, Lovinescu și Blaga, romantic-nos- talgic luminat de toleranțele și armoniile lui Leibniz și Goethe, privesc cu suspi- ciune zguduiri și contestații, cu anxie- tate precipitărie entuziaste spre un vii- tor prea haotic sau prea ordonat. În ace- lași timp însă, ca orice om care nu vrea să-și piardă integritatea intelectuală, nu pot susține că încercarea de a reorganiza ierarhiile și, de a rescrie tablele de va- lori ar fi doar o excentricitate radicală sau o modă stupidă. O văd susținută de maeștri desăvârșiți ai scepticismului și relativismului modern cum ar fi Richard Rorty și Jacques Derrida. Mai mult, o văd întemeiată pe realitățile socio-cul- turale ale unei omeniri ce începe să intre în post-modernitate, poate chiar în post- istorie. Nu sunt sigur dacă vreau să dau pe deplin crezare acelor neo-hegelieni precum Alexandre Kojève sau Francis Fukuyama care aspiră să ne convingă că **Istoria**, cu relieful ei accidentat și cu-

lorile ei tari, cu tragicul, absurdul și su- blimul ei, rămâne încet în urma noastră. Dar sunt incredințat că post-modernita- tea „erei tehnetrone” (termenul lui Zbigniew Brzezinski) a și cuprins țările avansate și că treptat, cu dureroase opinteli, zvicniri și recalcitrante, într-a- colo se îndreaptă globul întreg, pregătit/ nepregătit cum eșie. Cu cit cred mai tare acest lucru, cu atât mai insistent mă văd îndemnat să-mi pun problema lite- raturii și a esteticului în aceste noi cir- cumstanțe și — de ce n-aș fi sincer? — a supraviețuirii lor în împrejurări mai puțin decit prielnice și, oricum, consi- derabil diferite de cele cu care eram obișnuit eu, cu care eram obișnuiți (pină acum) noi toți. Gîndind astfel, din r-o- dată contestația anti-canonica nu mai a- pare a fi numai, nu mai apare a fi în primul rind, un proces de negație și de eliminare, ci unul de salutară adaptare în care lucruri care ne sunt dragi (și pe care le socotim de-a dreptul indispen- sabile supraviețuirii omului ca ființă dep- lină, multi-dimensională, substanțială) pot fi ajutate să dăinuie, fie chiar și în chipuri deosebite de cele de pină acum.

Ori în acest caz, parcă în loc să mă înspăimînt, încep chiar să mă intere- seze dezvăluirea mecanismelor instituțio- nale care stau îndărătul validării marilor opere și a marilor autori/autorități. Într-o eră intelectuală marcată de procese de amplă, nestăvilită conștientizare, de con- tinuă (brutală?) destrămare a nenumă- rate mistere sau obscurități, de ce nu am putea îndrepta farurile lucidității și asu- pra supremelor modele filozofice și lite- rare? De ce nu am cerceta mecanismele acestor glorii și ascensiuni cu ochi obiec- tiv, necruțător? Examinarea manipulari- lor canonice poate fi și întăritoare, nu totdeauna stricăcioasă prin adevărul ei. A înțelege beatificarea lui Shakespeare, a înțelege felul în care junimiștii au in- vențat ordinea canonică a literaturii ro- mâne moderne (și cu ce intenții), a în- telege la ce au servit clasicii dramei franceze și cui — lată preocupări invio- rătoare. Raporturile de putere care in- conjoară și (cel puțin parțial) determină proclamațiile valorice nu mai apar drept simple ficțiuni ale unui proletcultism adus la zi, ci decurg din analiza unei teorii critice complexe, în care un marx- ism evoluat pină la topire intră în aliaje multiple cu materii diverse, de sorginte psihanalitică, existențialistă, vitalist- nietzschiană. Întrepătrunderea și im- potrivirea dintre sociologic și estetic se văd astfel ridicate la un nivel teoretic mai pretentios, în vreme ce miza jocu- lui devine fără îndoială mai ispititoare decit era acum 100—150 de ani.

LA RÎNDUL EI, extinderea mai ge- neroasă a numelui de literatură asupra felurilor chipuri de scriitură (inclusiv cele de consum sau cele parțial vizuale) nu mi se mai pare motiv de spaimă. Această extensie canonică era deja pra- ctică de istoricii literari români, care îi includeau pe Neculce sau pe Dinicu Go- lescu în relațiile lor. Atunci de ce n-ar putea fi extins, cu inteligență și cu un strop de ironie, acest mod de tratare și asupra producției din ultimii 50 sau 100 de ani? Mi se poate răspunde că lite- raturii ce se simt fragile și asedierte spre deosebire de cea franceză sau engleză) nu pot să nu se ferească de amenințări- le la adresa propriei identități, identi- tate inseparabilă de figurile canonice ale culturii. Numai că precaritatea, amenin- țările și identitatea sunt la rindul lor expresii ale unei auto-înțelegeri. O auto- percepție utilitară și servilă a mijloace- lor de comunicație (presa ca monitor ofi- cial și televiziunea ca traducere imagis- tică a poftelor și preferințelor puterii unice, literatura și arta însoțind procesul ca un cor angelic cu harpe laudative) are neapărat nevoie de un canon fix, scurt și manilabil ca o bită. O auto-înțelegere rețaxată, măriniimoasă, jucăușă și chiar puțin neglijentă este, pină la urmă însă, mai stabilă și mai tare, după cum în sistemele cibernetice heteronomia și dis- persarea sunt cele care asigură viabilita- tea și durabilitatea sistemului, iar nu matricile simple și concentrate. Flexibi- litatea canonică nu ar fi mai dăunătoare literelor românești, sunt încredințat, decit celorlalte apuse, și poate în schimb aduce beneficii la fel de considerabile în men- ținerea dimensiunii umanist-estetice a vieții sociale.

Alte sunt întrebările-cheie la care ar fi regretabil să răspundem cu slăbiciune teoretică și cu abandonuri filozofice. În ce măsură putem vorbi de caracterul obiectiv al valorilor artei și literaturii? Există un fundament epistemologic (și chiar ontologic) al esteticului? Iată, în

fond, întrebările răsăpicate din care se naște dezbaterea canonică și pe care le detectăm sub întrebările de suprafață notate la început. La aceste nemiloase întrebări, criticul american de azi nu-și mai poate permite luxul să răspundă cu frivol-categorice negații sau afirmații, și, cu atât mai puțin, cu o simplă procla- mație a propriei autorități, ci numai cu argumentări complexe în care relativul și absolutul (ca și sociologicul și esteticul) sunt grijuliu, farmaceutic, drămuite și combinate. Capodopera nu mai e, poate, eternă, dar e, fără îndoială, durabilă. Li- teratura nu mai e, poate, un cîmp al superiorităților, dar rămâne un loc al cel- lui mai liber exercițiu al facultăților umane, indispensabil societății, sperăm, tocmai prin incoruptibilitatea sa, prin veghe.

Cultura română, poate mai bine și mai mult decit alte culturi, are o frumoasă experiență a înfruntării inteligente și a conversației tenace prelungite pe tema artei pentru artă și a artei cu tendință. Dezbaterea canonică reia, la alt nivel, în alte condiții, acele mai vechi polarizări și dileme. Intelectualii din România sunt așadar în măsură să se racordeze teo- retic fără prea mare greutate la noile preocupări internaționale de teoria cri- ticii și filozofia culturii, care pot deveni în același timp discuții grave și de înalt nivel teoretic privind viitorul istoric al întregii societăți.

IV

CRED că nu e nepotrivit să adaug câteva foarte scurte comentarii bi- bliografice pentru cei interesați. Printre cei dornici să revizuiască radical conținutul prezentelor table de valori canonice și chiar modul actual de a le genera l-aș menționa pe englezul Terry Eagleton cu **Literary Theory** (1983), de pe poziții marxiste (aproape stali- niste). Din mulțimea de lucrări feminis- te aș alege Toril Moi, **Sexual/Textual Politics** (1985) și, ceva mai vechi, Elaine Showalter **A Literature of Their Own** (1977), precum și numărul special din **New Literary History** (1.1987). Timothy Reiss, **The Uncertainty of Analysis** (1988) și Jonathan Culler **Framing the Sign** (1988) practică un deconstrucționism de stînga. Filozofic, cea mai solidă și con- vingătoare lucrare anti-canonica este Barbara Herrnstein-Smith, **Contingencies of Value** (1988). De cealaltă parte, s-au făcut auzite vociile lui René Wellek, **The Attack on Literature** (1932), lucrare de bătrînețe, și a lui Allan Bloom, **The Closing of the American Mind** (1987), carte cu implicații politice care a avut enorm succes de librărie și a fost tra- dusă în mai multe limbi. (Notez că nu e vorba de celebrul romanticolog Harold Bloom, omonimul său fiind profesor de științe politice la Universitatea din Chi- cago).

Poate că introducerea cea mai bună la întreaga dezbateră e reprezentată în con- tinuare de volumul (ed. Robert von Hal- lberg) **Canons** (1984). Cele 2 cărți po- menite mai sus în articolul de față sunt Gary Taylor, **Reinventing Shakespeare** (1989) și (ed. V. Nemoianu, R. Royall) **The Hospitable Canon** (1990).

Chestiunea, înrudită, a post-moderni- tății, e abordată filosofic-istoric de Jean- Francois Lyotard, Jürgen Habermas, George Steiner, Gilles Deleuze și Um- berto Eco, printre alții. Evident, trăsături cum ar fi pluralismul ontologic, nara- tiunea „deschisă”, fragmentarea discursu- lui, amestecul pesrîit al formelor istori- ce și al stilurilor, refuzul coeziunii, meta- ficționalitatea și auto-reflexivitatea — toate se leagă de eforturile de revizuire canonică. Studiile cele mai bune în ma- terie strict literară pe această temă sunt Linda Hutcheon, **A Poetics of Postmo- dernism** (1988) și Ihab Hassan, **The Post- modern Turn** (1987). De notat că Marcel Cornis-Pop, Mihai Spărișu și Matei Că- linescu sunt considerați specialiști de marcă în acest domeniu.

Contextul poate fi lărgit și mai mult. Post-modernismul poate fi pus în legă- tură cu societatea post-industrială și ci- bernetizată, cu destrămarea conexiilor de tip tradițional și biologic pe care le aduce istoria de la sfîrșitul secolului 20, avînd așadar o dimensiune socio-politică. O altă interesantă implicație este de natură re- ligioasă. La ora actuală, un număr de teologi protestanți și catolici critică se- lecta canonică a Bibliei, mergînd pină acolo încît să ceară eliminări sau adău- giri, iar dacă nu, atunci măcar să „de- mistifice” procesul de alcătuire istorică a Scripturilor.

septembrie 1990

Publicat prima oară în **România** nr. 16/1990 (nota red.).

„INCOGNITO“ de Eugen

■ IN MOD paradoxal, dar nu inexplicabil, dl. E. Barbu și-a apărât volumul al III-lea din romanul Incognito (Editura Eminescu, 1978) de acuzația de plagiat mai înainte ca ea să fi fost formulată. Într-un interviu acordat pentru Placăra (28 dec. 1978) dlui G. Arion, autorul se justifică invocând argumentul de pe pagina de gardă a volumului I („Ca material documentar, autorul a folosit texte ori diverse publicații etc.”), în care se pretindea că „citi-torul poate recunoaște cu ușurință acele scurte fragmente” împrumutate din alții. Numai că recunoașterea s-a dovedit, din contra, dificilă, iar scurtele fragmente, foarte lungi, însumând zeci de pagini, unele compacte. În Ramuri (numărul din dec. 1978, difuzat în ianuarie '79) poetul Marin Sorescu a consacrat volului III o cronică spirituală și aluzivă („a trece dintre niște coperti între alte coperti mormane de fapte”). Învinuirea propriu-zisă de plagiat, punerea unor pasaje pe două coloane și analiza ilegimității procedurii s-au făcut de către cronicarul României literare într-un articol intitulat Regula jocului (11 ianuarie 1979). Cronică dlui Nicolae Manolescu declară că o dispu-tă (pe care dl. Barbu, cel dintâi, în Săptămîna din 12 ianuarie, o scoate din sfera literaturii), dispută care polarizează opinia. Procedul romanierului este socotit corect în câteva articole semnate de Dan Zamfirescu, Marian Pona și Victor Birlădeanu, iar Incognito III un mare roman, într-o emisiune T.V. a dlui Romul Munteanu. În Luceafărul un profesor se pîngea tendințioasă de incurdatura în care s-ar afla electii de liceu față cu opera dlui Barbu. De partea cealaltă, dl. Mircea Iorgulescu întreprinde un minuțios examen al aspectelor literare și juridice implicate. La Europa Liberă, dl. Virgil Ierunca aduce problema la cunoștința unui cerc larg de ascultători, nu toți cititori ai revistelor literare. Degradarea disputei, transformarea ei dintr-una literară într-una politică, în care, spre a se apăra, dl. Barbu și puținii săi susținători recurg la invecție și la amenințări, a impus la un moment dat Uniunii Scri-torilor să ia atitudine. Ca să se dezvinovățească, dl. Barbu n-a ezitat să fo-losească orice argument, cum ar fi bundoară acelea că de plagiat au fost ac-ționați de către dl. Manolescu și Iorgulescu. Într-o scrisoare adresată dlui scriitor care nu și-a împrumutat texte din alții și așa mai departe. Dl. Doru Popovici a împins lucrurile atât de departe încât a afirmat într-o notă din Săptămîna că d-nii Manolescu și Iorgulescu sunt agenți ai Europei Libere, plătiți să distrugă cariera dlui Barbu și alte enormități, care însă în condițiile de atunci nu treceau fără consecințe politice. O plenară a Consiliului de con-ducere al Uniunii Scriitorilor, menită a limpezi situația, este amenințată de două ori în presimea oficialității, care profită pînă și de moartea lui Al. Philip-ide pentru a evita tragerea dlui Barbu la răspundere, cerind imperios ca ședința Consiliului din 9 februarie să fie exclusiv una de doliu. În sfîrșit, la 21 februarie dosarul plagiatului odată încheiat, în urma efortului citorva cri-tici și scriitori, plenara îl discută aprins vreme de multe ore. Se votează cu mare majoritate (doar două voturi contra: Fănuș Neagu și Gh. Pituș, și două abțineri: Paul Anghel și Aurel Rău) publicarea unui comunicat care să con-damne plagiatul. Comunicatul apare a doua zi în România literară (22 fe-bruarie), tirajul de Capitală, și o săptămîna mai tîrziu (29 februarie) în ti-rajul de provincie, dar nu înainte de a fi arătat lui Nicolae Ceaușescu, în dramatica seară de miercuri. Ca urmare a apariției, dl. Barbu trimite la Uniunea Scriitorilor carnetul de membru al Uniunii, carnetul de membru de partid și decorațiile pe care regimul comunist i le prinsese în piept în de-cursul anilor. Ceea ce s-a întîmplat ulterior știm de la dl. Barbu însuși, care, într-un recent interviu din Libertatea, a relatat faptele: pe scurt, a fost chemat de N. Ceaușescu și i s-a cerut să-și ia înapoi „jucăriile”, cu promi-siunea că nu se va mai da curs afacerii. Mai mult: dl. Barbu va putea pu-blica un text în replică. Acest text e însă refuzat de conducerea Uniunii și apare doar în publicația C.C.E.S. Contemporanul (9 martie). Tot ce se petrece în săptămînile acelea arată clar că oficialitatea (P.C.R., C.C.E.S.) dorește stoparea scandalului, oferind dlui Barbu o anumită satisfacție. Plagiatul ca atare lăsînd indiferent pe Ceaușescu (doar nu-și scria singur cuvîntările!), dl. Barbu se dovedește, în plus, un bun „berbec” spre a se lori în autori-tatea Uniunii Scriitorilor, de mult timp suspectă și neplăcută conducerei P.C.R. Incet, dar sigur, începînd din acele momente, raporturile Uniunii Scri-itorilor cu oficialitatea comunistă se deteriorează treptat. În loc să ac-cepte că e vorba de un scriitor, prins așa zicînd în flagrant delict literar, și că toată chestiunea e de resortul asociației de breaslă, oficialitatea preferă să vadă în Untune un grup disident și ostil puterii. Cu alte cuvinte, Uniunea e învinuită că lovește prin dl. Barbu în conducerea P.C.R. E drept că, scanda-lul fiind urias, dl. Barbu se va vedea eliminat în anii următori din C.C. al P.C.R. și își va merde mandatul de deputat. Se va bucura, în schimb, de suportul neprecupețit al securității. Săptămîna, pe care dl. Barbu o va con-duce pînă în 22 decembrie 1989, devine organul declarat al celei mai repre-sive instituții din România. Așa a înțeles dl. Barbu să spele rușinea furtului său literar.

Reproducem mai jos o selecție a principalelor pasaje plagiate. Niciodată această operație elementară n-a putut fi efectuată în trecutul regim, din motivele arătate. Reproducerea integrală ar pretinde spațiul, nu al unei re-viste, ci al unui volum.

Notă asupra... ediției

REPRODUCEM texte semnate de Eugen Barbu (coloana din stînga) puse față în față cu texte din alți autori (coloana din dreapta). Frazele (și fragmentele de fraze) identice le-am tipărit cu aldine, pentru a evidenția plagiatul. Trebuie spus însă că Eugen Barbu, în afară de faptul că a copiat pur și simplu textele altora, a recurs și la forme mai abile și mai greu identificabile de furt literar, dezvoltînd sau comprimînd diferite pasaje, preluînd personaje și situații, pas-tigînd idei. Înșușirea fără scrupule a muncii altora este la el o activitate de mare anvergură, bine pusă la punct, care seamănă cu activitatea din acele garaje clandestine în care se aduc mașinile furate pentru a fi revopsite și pentru a li se schimba numărul, astfel încît să nu poată fi găsite ușor de poliție. Cîine are răbdare și vrea să se convingă, poate să ia volumul III din romanul Incognito și să confrunte, suplemen-tar, paginile 15, 15-16, 16, 19, 19, 18-19, 18, 89-65, 21, 22, 26-27, 83 cu paginile 10, 15, 10, 15, 16, 17, 8, 21, 22, 28, 37-38 și respectiv 66 din K. Paustovski, Vremuri de demult, Editura Univers, 1971, paginile 85, 22+90, 94 cu paginile 205, 113+25+30 și respectiv 206 din K. Paustovski, Tinerete zbuciumată, Editura Univers, 1971, paginile 99, 99, 100, 100, 101, 101, 102, 103-104, 104 cu paginile 135-136, 140-143, 143-146, 149, 154, 166, 190, 200-202 și respectiv 209-210 din K. Paustovski, Începutul unui veac necunoscut, Editura Univers, 1972, paginile 369, 369, 370, 478 cu paginile 175, 176, 180 și respectiv 234 din Ilya Ehrenburg, Oameni, ani, viață, E.P.L.U., 1969, paginile 379, 383, 431 cu paginile 23, 38-39 și respectiv 131 din Mihail Koltsov, Jurnal din Spania, E.S.P.L.A., 1958, pagina 313 cu pagina 642 din Petru Dumitriu, Cronică de familie, vol. II, E.S.P.L.A., 1956. Investigațiile noastre n-au mers pînă la capăt, deoarece este ome-nește imposibil să verificăm toate cărțile românești și străine (acestea folosite de Eugen Barbu, din comoditate, în versiuni românești!) din care un autor lipsit de o elementară morală a scrisului poate să-și însușească fraze și idei. De asemenea, men-ționăm că cercetarea noastră s-a limitat exclusiv la volumul III din Incognito. Cîne știe ce surprize ne rezervă celelalte volume din acest roman, ca și întreaga operă a lui Eugen Barbu!

EUGEN BARBU, INCOGNITO, (Cine-roman, vol. III, Editura Eminescu, 1978).

Nu sîntem defel creștin! Voi și popii comunisti înțelegeți că a fi revoluționar înseamnă să fișet. Dar șiretenia are și ea un capăt. Sunteți înghițiți de un partid, sînteți supuși de disciplină, deveniți com-plici cu cei care sînt șefii voștri. Pentru cel care nu-i de-al vostru nu aveți nici cinste, nici datorii, nici nimic. În fiecare revoluție e la fel. În 1919, Steinberg, socialist-revoluționar, comisar la Justiție, ceruse închiderea fortăreței Petru și Pavel. Ce a făcut Lenin? Lenin a virat acolo pe prizonierii albi. Avem și așa destui dușmani în spatele frontului, de ce să le dăm arme? În ultimă analiză, noblețea e un lux pe care societățile nu și-l pot îngădui decît tîrziu. (...) Mîine va fi răul pe pămînt! Partidele sînt făcute pentru oameni, nu oamenii pentru par-tide! Nu vrem să facem nici stat, nici biserică, nici armată! Vrem să construim oameni!

(Pag. 409-410)

Nu sînt nici protestant, nici eretic, nici catolic, dar, dacă aș fi fost teolog, l-aș fi recomandat antevorbitorului meu să facă apel la sufletul bisericii împotriva trupu-lui bisericii. Credința nu înseamnă absența iubirii, speranța doar nu e lumea care își va regăsi rațiunea de a fi adorînd din nou ca pe felis crucifixul din Sevilla, ne care domnia-sa l-a numit Christosul bo-gatilor. Biserica noastră nu este eretică, e simoniacă. Ea nu înseamnă să intruchi-pezi sensul lumii într-un imperiu rusesc sau spaniol, pentru că, iată, spiritul euro-pean oendulează la ora de față între Ru-sia și Spania. Nu e vorba să instaurăm o ordine în care nu se mai aude nimic, fiindcă cei care suferă se ascund ca să plîngă. Există ordine și la ocnă. Orice năzuință a celor mai buni dintre oameni se întemeiază pe orgoliu, dar ce legătură este între Christos și asta?

(Pag. 411)

Înainte de orice, intelectualii au incli-narea de a fi dizidenți. Adler împotriva lui Freud, Sorel împotriva lui Marx. Nu-mai că în politică nimeni n-are nevoie de dizidenți. Tendința inteligentă de a se exclude este foarte puternică.

(Pag. 412)

Problema e a civilizației. Pentru mine Europa produsese pe intelectual, care era considerat drept tipul superior, clerical, cum spunea cineva; intelectualii erau creierul unei lumi în care politica a re-prezentat noblețea pură. Era magistrul necontestat, avea misiunea să-i învețe pe oameni să trăiască, și lăta că apare un Mussolini cu insignele lui, Hitler cu răc-netele lui, un altul care pretinde că le știe pe toate. E și inginer, și psiholog, și general. Ce face intelectualul European zilele noastre? El este împotriva tuturor, ca și dumneavoastră. Unamuno împotriva comunistilor, pe urmă împotriva lui Franco; Thomas Mann împotriva lui Hitler; Gide împotriva lui Stalin; Fer-rero împotriva lui Mussolini! Toate se învîrt în jurul falimoaselor ideii a totali-tarismului. Ea îi înnebunește pe intelec-tuali. O civilizație totalitară în secolul nostru e o expresie lipsită de sens, e ca și cînd ai spune că armata aduce civili-zatie. (...) Singurul om care caută un totalitarism intelectual e tocmai intelec-tualul! (...) Din acest punct de vedere, pentru intelectual, conducătorul politic este un impostor, deoarece el ne învață că problemele vieții se rezolvă fără a le discuta. Pentru un om care gîndește, revoluția e tragică, dar, pentru un ase-menea om, și viața e tragică. Și dacă, pentru a suprima tragedia lui se bizuie pe revoluție, gîndește anapoda. Nu există cincizeci de feluri de a lupta, nu există decît unul: a fi învingător. Nu știu care scriitor spunea: Sînt plin de cadavre ca un vechi cîmîtîr.

(Pag. 413)

Cadetii priveau melancolic spre Toledo, cu grădiniile lui arse, cu ferestrele astu-pate cu saci și bucăți rupte de statul. Orașul cu clădirile lui sumbre, reci, avea zidurile ciuruite de gloante. Benzi de mitralieră atrăneau pretutindeni, la feres-tre, ca niște legături de ceapă. (...) pri-veau Castilia plină de grîne care ardeau și cîmîtîrele îndepărtate, mausoleele albe, ogoarele gîlbui și riul Tajo secătuit, parcă nemișcat, curgînd printre malurile cafenii.

(Pag. 431-432)

Din celată se arunca cu bombe cu acid sulfuric și cu benzină învelită în vată, imbibată în clorid de potasiu și zahăr.

(Pag. 432)

ANDRE MALRAUX, SPERANȚA. (Vol. I, II, traducere, prefată și tabel crono-logic de Ion Mihăileanu, B.P.T., Editura Minerva, 1972)

Nu sîntem de fel creștini! Voi, voi ați devenit popi. Nu spun că a devenit o re-ligie comunismul; dar comunistii sînt pe cale să devină popi, asta o spun. A fi revoluționar, după voi, înseamnă a fi șiret. Pentru Bakunin, pentru Kronotkin, nu era așa, nu era deloc așa. Sînteți înghițiți de Partid. Înghițiți de disci-plină. Înghițiți de complicitate: pen-tru cel care nu-i de-al vostru, nu mai aveți nici cinste, nici datorii, nici nimic. (...) În fiecare revoluție, e același lucru, re-luă Pradas, mingindu-și barbisonul. În nouăsprezece, Steinberg, socialist-revolu-ționar, comisar la Justiție, a cerut închi-derea definitivă a fortăreței Petru și Pavel. Drept care Lenin a obținut din partea majorității să-i bage acolo pe pri-zonierii albi: aveam și așa destui duș-mani în spatele frontului. În ultimă ana-liză, noblețea e un lux pe care o socie-tate nu și-l poate îngădui decît tîrziu. (...) Mîine va fi răul pe pămînt, reluă Negusul. Fără discuție. Partidele sînt fă-cute pentru oameni, nu oamenii pentru partide. Nu vrem să facem nici Stat, nici Biserică, nici armată. Oameni.

(vol. I, pag. 260-262)

Nu sînt nici protestant, nici eretic: sînt un catolic spaniol. Dacă erai teolog, și-aș spune că fac apel la sufletul Bise-ricii, împotriva trupului Bisericii, dar să lăsăm asta. Doar credința nu înseamnă absența iubirii! Speranța doar nu e lumea care-și va găsi rațiunea de a fi, adorînd din nou ca pe un felis crucifixul din Sevilla pe care l-au numit Hristosul bog-aților (Biserica noastră nu e eretică, e simoniacă); ea nu înseamnă să intruchi-pezi sensul lumii într-un imperiu spaniol, într-o ordine unde nu se mai aude nimic, fiindcă cei care suferă se ascund ca să plîngă! Există ordine și în ocnă... Orice năzuință a celor mai buni dintre fasciști se întemeiază pe orgoliu; fie, dar ce legă-tură este între Hristos și asta?

(Vol. II, pag. 70)

(...) Intelectuali au inclinarea de a fi dizidenți. Adler împotriva lui Freud, Sorel împotriva lui Marx. Numai că, în politică, dizidenții sînt excluși. Tendința „inteligentă” de a se exclude e foarte puternică.

(Vol. II, pag. 175)

Problema nu e măruntă, dragul meu prieten, e problema civilizației. O bună bucată de timp, intelectual — să-l spu-nem: intelectual — a fost considerat, mai mult sau mai puțin explicit, drept tipul superior al Europei. Intelectualii erau creierul unei lumi în care politica repre-zenta noblețea, pură sau minjită. Clerul necontestat. Ei, și nu ceilalți, Miguel și nu Alfons al XIII-lea — și chiar: Miguel și nu episcopul — aveau mi-siunea să-i învețe pe oameni să tră-iască. Și lăta că nolle personalități pre-tind guvernulul înțelepciune. Miguel împotriva lui Franco, și ieri împo-triva noastră, Thomas Mann împotriva lui Hitler. Gide împotriva lui Stalin, Ferrero împotriva lui Mussolini, e o dispută de Investitură. (...) Toate astea imi par că se învîrt, dacă vrei, în jurul ideii fai-moase și absurde de totalitate. Ea îi înnebunește pe intelectuali; civilizația totalitară, în secolul al XX-lea, e o ex-presie lipsită de sens; e ca și cum ai spune că armata e o civilizație totalitară. Ce-i drept, singurul om care caută o to-talitate reală este tocmai intelectualul. (...) Din acest punct de vedere, pentru in-telectual, conducătorul politic e neapărat un impostor, deoarece ne învață că pro-blemele vieții se rezolvă fără a le discuta. (...) Pentru un om care gîndește, revoluția e tragică, dar, pentru un asemenea om, și viața e tragică. Și dacă pentru a-și supri-ma tragedia lui se bizuie pe revoluție, gîndește anapoda, asta-i tot. (...) Nu există cincizeci de feluri de a lupta, nu există decît unul, a fi învingător. (...) Nu știu care scriitor spunea: „Sînt plin de ca-davre ca un vechi cîmîtîr”.

(Vol. II, pag. 177-181)

Străbătura un vîlmășag de grădini arse, de săli răcoroase și scări, pînă la sala mu-zeului. Ferestrele erau astupate cu saci de nisip și bucăți de statul. (...) gloantele dumsane ciuriseră partea superioară a zidului de cărămidă. În spatele lui Garcia, pe bratul întins al unui apostol, benzi de mitralieră se uscau ca niște rufe. (...) Ca-stilia acoperită de grîne, ardea. (...) Gar-cia (...) descoperi cîmîtîrul; și se simți umilit, ca și cum pietrele și mausoleurile, foarte albe pe întinderea gîlbui, ar fi făcut derizorie orice luptă.

(Vol. I, pag. 163)

Si pînă acum întrebuntau bombele cu acid sulfuric și cu benzină învelită în vată imbibată în clorid de potasiu și zahăr.

(Vol. I, pag. 169)

Barbu

La Guadalajara, patruzeci de mii de italieni, sprijiniți de unități motorizate, străpuseseră frontul republican la Viciosa și porniseră spre văile Tajunei ca să cucerească Guadalajara și Alcala de Henares, ca să se unească cu armata de sud a lui Franco, oprită la Arganda, și să taie căile de comunicație cu Madridul. Proportia în aceste lupte era de unul contra opt. Luptau republicanii spanioli, polonezi, germani, francezi, belgieni, garibaldieni, din care mai mult de jumătate aveau peste patruzeci și cinci de ani. (...) Alături ai auzit pe nemți cum strigau: haleală, haleală! (...) În alt batalion au răcit tancurile, pișându-se toți pe țevi, că nu mai aveau apă.

(Pag. 474)

EUGEN BARBU, INCOGNITO
(Cinē-roman, vol. III, Editura Eminescu, 1978)

Vikentia Ivanovna vorbea (...). În fiecare primăvară ea se ducea în pelerinaj la locurile sfinte, la Varșovia, la Vilno sau la Chetochowa, sau la Lavra Troite de lângă Kiev, la Sarghevo sau Pocijev. Într-un an mai demult făcuse și un hagiatic la Mecca, la mormintul lui Mahomed, se avea bine și cu țadiții evrei.

(Pag. 23)

Babe de atlas, așa le zicea, un aluat galben, băscat, învelit cu o plăpumă de vată (...) până nu creștea aluatul, nimeni nu trebuia să se miste prin cameră, să trîntească ușile, să vorbească tare, iar dacă trecea vreo birjă pe uliță era o nenorocire: aluatul putea să scadă și, atunci, adio babe de atlas, adio cozonaci înalți și pufoși, mirosind a sofran și acoperiți cu o glazură de zahăr! Maruška mai cocea mazurci, prăjiturile uscate, cu stafide și migdale, scoase pe țevi fierbinți (...)

(Pag. 31)

Pe bulevardul Bibikovski inverzeau plopii înalți, piramidali, umplînd aerul cu un miros de tămîie. Pe urmă înfloreau caștanii cu luminările lor galbene, roz și trotuarele erau invadate de omizi. Și pe Kresciatik, fluturii, în cete, năvăleau prin ferestrele vagoanelor de tramvai.

(Pag. 34)

(...) vorbeau prin cafenele despre moșul de Kuropatkin și trădarea lui Stessel, despre predarea Port-Arthurului și delapidările de la Intendența armatei. Rusia părea un sac putrezit în flenduri.

(Pag. 35)

EUGEN BARBU, INCOGNITO
(Cinē-roman, vol. III, Editura Eminescu, 1978)

Gloata murdară de oameni nespălați se amesteca cu huluile de chesoane, cu cai lăptoși, acoperiți cu talesuri evreiești, și nuți la mină de vizită în cizme galbene sau încălțări în pistari sau ghete cu sireturi pînă la genunchi, la care își puseseră pînteni de argint. Unii aveau cismulițe de husar, cu cocarda ofîterască pe carimb, alții purtau cizme de cauciu sau pantofi portocalii cu botabeuri. Erau și desculți, cu moletiere erolite din plus roșu sau din postav verde de biliard. Se află că la gara sosise însuși Nestor Mahno (...) Irène-Nathalie văzu pe o platformă descoperită, într-un luxos landou lăcuit, cu steme princiere pe portieră, cu o hulebă ridicată pe care flutura un steag negru cu inscripția: Anarhia, mama ordinii, pe Mahno, care sta culcat pe o banchetă din caștan roșu, un bărbat pipernicit, cu fața verde-pămintie, îmbrăcat cu un caștan descheat și cu pălărie pe cap. Avea ochi goi, de dihor și un moț îi atîrna pe frunte.

(Pag. 103-104)

Guadalajara.
Patruzeci de mii de italieni, în unități în întregime motorizate, cu tancuri și cu avioane, străpuseseră frontul republican la Villaviciosa. Aveau de gînd să coboare prin văile Ingriei și Tajunei și, cucerind Guadalajara și Alcala de Henares, să se unească cu armata de sud a lui Franco oprită la Arganda, tăind astfel toate comunicațiile Madridului. (...) aici, armata lupta ca la Madrid. În 11, spaniolii, polonezii, germanii, franco-belgienii și garibaldienii brigăzii I-a — unul contra opt — opreau atacul italian de ambele părți ale soselei (...) Șaizeci la sută din garibaldieni aveau peste patruzeci și cinci de ani. (...) La batalionul Thaelmann nu se mai auzeau decît două fraze: „De haleală” și „Măi băiete, nu există război fără victime”. (...) unii, rîcnînd, veneau să ceară urină pentru a răci țevile mitralierelor (Vol. II, pag. 237-238, 240, 255, 298)

K. PAUSTOVSKI, VREMURI DE DEMULT
(În românește de Alice Gabrielescu și Igor Lefter, Editura Univers, 1971)

În fiecare primăvară, de postul mare, se ducea în pelerinaj pe la locurile sfinte ale catolicilor, la Varșovia, Vilno sau Chetochowa. Uneori însă îi venea dorința să viziteze și sfintele lăcașuri ortodoxe și atunci pleca la lavra Troite-Serghieva sau la Pocijev. Toate fiicele și fiii ei rideau de mania aceasta: dacă Vikentia va merge tot așa mai departe, spuneau ei, apoi o să înceapă să-i viziteze și pe renumiții țadiți evrei, iar în cele din urmă își va isprăvi zilele cu un hagiatic la Mecca, la mormintul lui Mahomed.

(Pag. 32-33)

(...) sau cum îi se spunea la noi în familie, „babe de atlas”. Covata cu aluatul galben, băscat, era învelită cu plăpumi de vată și pînă ce nu creștea dosul aluatului, nu aveau voie să alerge prin camere, să trîntească ușile și să vorbească tare. Cînd pe stradă trecea vreo birjă, bunica se speria grozav: la cea mai mică zgînditură, aluatul putea să „cadă” și atunci adio cozonaci înalți și pufoși, mirosind a sofran și acoperiți cu glazură de zahăr! În afară de cozonaci, bunica mai cocea o mulțime de „mazurci” — niște prăjiturile uscate, făcute cu stafide și migdale. Cînd țăvile cu mazurci erau scoase fierbinți din cup-tor (...)

(Pag. 41-42)

Pe bulevardul Bibikovski inverzeau plopii înalți, piramidali. Ei umpleau străzile din jur cu miros de tămîie. Caștanii sco-teau săgețile primelor frunze, străvezii, botite, acoperite cu puf roșcat. Cînd înfloreau pe caștani luminările galbene și roze, însemna că primăvara e în toi. (...) Omizile se țirau pe trotuarele pînă și pe Kresciatik. (...) Cărăbuși și fluturii pătrundeau și în vagoanele de tramvai.

(Pag. 73-74)

Auzcam discuțiile celor mai în vîrstă despre comandamentul incapabil, despre „moșul” de Kuropatkin, aflasem trădarea lui Stessel, predarea Port-Arthurului și delapidările de la Intendența armatei. Rusia autocrată se desfacea în flenduri, ca o pînză de sac putrezită.

(Pag. 135)

K. PAUSTOVSKI, ÎNCEPUTUL UNUI VEAC NECUNOSCUT
(În românește de Alice Gabrielescu și Igor Lefter, Editura Univers, 1972)

Pe cai, în loc de pățuri, erau aruncate talesuri evreiești. Cu picioarele atîrnînd peste marginea vagonului se așezau vizitii. Din goana trenului se zăreau, străfulgerînd în lumină, cizme galbene, poale de burci, pistari, ghete legate cu sireturi pînă la genunchi, pînteni de argint, cizmulite de husar cu cocardă ofîterască pe carimb, cizme lungi de cauciu, pantofi portocalii cu botabeuri, picioare desculțe roșii și bă-tătorite, moletiere erolite din plus roșu, sau din postav verde de biliard. (...) Dar trenul nu se opri. Mergea încet și lîn prin fața gării și văzura trecînd o platformă descoperită. În mijlocul ei, se afla un luxos landou lăcuit, cu steme princiere pe portiere. Una din hulebe era ridicată și pe ea flutura un steag negru cu inscripția: „Anarhia — mama ordinii!” La cele patru colțuri ale platformei se așezau, lînă tot atîtea mitraliere, mahnoviști în mantale englezești tufanii. În landou, pe ban-cheta din spate din caștan roșu stătea pe jumătate culcat un om puținel la trup, pipernicit, cu fața verde-pămintie, îmbrăcat cu un caștan descheat și cu pălărie neagră pe cap. (...) Un moț ud atîrna pe fruntea lui îngustă și încrețită.

(Pag. 201-202)

Într-o dimineată vecina lor, madam Kazanski, năvălise peste ele și le spusese că știe sigur de la cineva de încredere că actrița de cinema Vera Holodnaia strînse o armată de eseri, asemenea Ioanei d'Arc și intrase călare pe un cal alb, în fruntea oastei sale neîfricate, în orașul Priluki, unde s-a proclamat împărăteasă a Ucrainei.

(Pag. 99-100)

EUGEN BARBU, INCOGNITO
(Cinē-roman, vol. III, Editura Eminescu, 1978)

(...) un mîting ținut sub titlul: Reeducarea omenirii. Vorbitorul (...) propunea cu insistență primarului Barcelonei, care nu se știa dacă era de față, să se ridice imediat în oraș statui lui Socrate, Spartacus, Cervantes, Reclus, Kropotkin și Lenin.

(Pag. 358)

Mundo Obrero anunța că s-au introdus cartele la tuns și bărbierit. Se stabiliseră și rațiile de alimente pe baza calculului că fiecare familie medie e formată din patru oameni și jumătate. (...) Un alt ziar anunța că se demontaseră căile ferate în Aragon, pe motiv că acolo se călătorește rar și fuinul locomotivelor strică aerul. La Barbastro se închiseseră casele de toleranță. (...) un profesor universitar demonstra pe trei coloane că omul nu poate fi privat de libertate, el va fi convins (...) la Oviedo oamenii lui Duruti impusaseră pe soldatul Soler pentru că schimbase un bon de tuns pentru un bon de cafea.

(Pag. 371-372)

La ora asta morții se bronza la soare (...)

(Pag. 373)

Încă, printr-un culoar viu, în această mare de lume, se strecuraseră mineri cu lămpile lor, viticultorii din sudul Franței, cu ciorchini de struguri făcuți din hîrtie, pescarii din Bretania, cu năvoadele albastre și, în mijlocul pietei, se arseseră efigiile lui Hitler și ale lui Mussolini. Dădădier se îmbrățișase la tribună cu comunistii, Léon Blum saluta mulțimea cu pumnul lui mic și cineva ridicase în virful unei prăjini o sapea de muncitor și din difuzoare se auzise un strigăt rostit la microfon: Iată coroana Franței! Deasupra mulțimii se agitaseră portretele lui Lenin, Stalin și Gorki.

(Pag. 428-429)

EUGEN BARBU, INCOGNITO
(Cinē-roman, vol. III, Editura Eminescu, 1978)

Pe străvechile poduri se scurgeau regimamentele republicane înjumătățite, îmbrăcate ca briganzii, cu pălării mexicane și panglici colorate la puști.

(Pag. 430)

(...) era unul din conducătorii anarhiștilor din Barcelona, Garcia Oliver. „Știu că vreți să ne înlăturați, așa cum i-au înlăturat bolșevicii ruși pe anarhiștii lor, dar nu veți reuși.”

(Pag. 322)

Stăteau la fereastră și priveau la dom-nii în negru, cu pălării negre, mînuși, baston, ghete albe, mustați cărunte și cu rozeta Legiunii de Onoare la butonieră.

(Pag. 337)

Orașul era negru-gri. Plouase tot timpul, un fum unsuros cădea peste acoperișuri. Pe trotuare, sub umbrele, se plimbau fără scop vinzători de ziare, foști miniștri în guvernele regionale, soldați, profesori cu berete negre, femei îmbrăcate de asemenea în negru. Totul era negru, de la clădiri pînă la îmbrăcămintea acestor oameni. (...) Se mutaseră la hotel Inglaterra după o zi, și el dărpănat și murdar, plin de refugiați din Iran și San-Sebastian (...)

(Pag. 467)

Aici ne lipsește pîinea, zahărul, chibriturile, nici cărbunii pentru uzină nu mai vin regulat. Am ajuns să ne lăm de brichete pe care le folosim noi.

(Pag. 468)

Se aşezase la o mică cafenea, lînă un geam aburit, privind la cei care intrau și ieșeau, oameni care aduceau a comercianți și a industriași, îmbrăcați bine, cu un aer preocupat, vorbind despre plecări în Abisinia, Paraguay sau Manciuria. Aveau un aer sălău și ambianță însoțită de secrete tinere, foarte frumoase, care beau vermut cu palul și priveau absent la Inghesuala de la mese. Erau reprezentanți ai unor firme de armament, probabil, imputerniciți ai marilor agenții telegrafice sau producători de filme. Între ei puteau fi văzuți și piloții ingineri din Brigada Internațională, foști gangsteri americani de-al lui Capone, aventurieri din Indochina, teroriști italieni, canadieni care lucrau în aviația republicană, pîndind cînd ieșeau pe Gran Via primele prostituate.

(Pag. 481)

(...) credeau în zvonul că actrița de cinema Vera Holodnaia a strîns o armată a ei, și, asemenea Ioanei d'Arc, a intrat călare pe un cal alb, în fruntea oastei sale neîfricate, în orașul Priluki, unde s-a proclamat împărăteasă a Ucrainei.

(Pag. 143)

ILYA EHRENBURG, OAMENI, ANI, VIAȚĂ
(Traducere de Tatiana Nicolescu, vol. IV, Editura pentru Literatură Universală, colecția „Meridiane”, 1969)

La întruniri se discută despre reeducarea omenirii. Un orator propuse să se înalte monumente marilor gînditori ai omenirii: Socrate, Spartacus, Cervantes, Reclus, Kropotkin, Lenin.

(Pag. 173)

Existau cartele care-ți dădeau dreptul să te tunci și să te bărbieriești (...) Într-un sat mare (...) anarhiștii desființaseră banii, declarară că în medie fiecare familie e formată din patru oameni și jumătate (...) Într-unul din orașele Aragonului, comitetul hotărî să demonteze calea ferată, susținînd că locuitorii săi se folosesc rar de ea, iar fumul locomotivelor strică aerul (...) Anarhiștii nu admiteau închisori, spuneau că omul nu poate fi privat de libertate. Omul trebuie convins. (...) Într-un sat a fost executat un țaran care schimbase bonurile de frizerie pentru cele de cafea sau zahăr. (...) anarhiștii au închis în orașul Barbastro o casă de toleranță.

(Pag. 219-222)

Cadavrele celor uciși se bronza repede la soare (...).

(Pag. 303)

Trecură mineri din nord cu lămpile lor, viticultorii din sud cu ciorchini de struguri făcuți din hîrtie, pescarii din Bretania cu năvoade albastre. S-au ars, public, momii reprezentînd pe Hitler și pe Mussolini. Dădădier continua să-i îmbrățișeze pe comunisti. Președintele consiliului de miniștri, Léon Blum (...) saluta pe muncitorii, ridicînd, stîngaci, pumnul lui mic. În virful unei prăjini era agățată o sapea de muncitor, iar dedesubt — inscripția: „Iată coroana Franței!” Urmară portretele lui Lenin, Stalin, Gorki.

(Pag. 167-168)

MIHAIL KOLTOV, JURNAL DIN SPANIA
(E.S.P.L.A., „Cartea rusă”, 1953)

Pe podurile străvechi, oameni îmbrăcați ca briganzii mexicani, cu pălării ascuțite de pai și cu panglici colorate la puști (...)

(Pag. 118)

Conducătorul anarhiștilor din Barcelona, Garcia Oliver, a spus: „Știu că vreți să ne înlăturați, așa cum i-au înlăturat bolșevicii ruși pe anarhiștii lor. Dar nu veți izbuti.”

(Pag. 30)

A mai apărut încă un domn, îmbrăcat în negru din cap pînă-n picioare, cu pălărie neagră, mînuși și baston, cu ghete cu nasturi și ghete albe, cu mustați cărunte răsucite și cu rozeta „Legiunii de Onoare” la butonieră.

(Pag. 550)

Totul era nivelat în negru și gri-închis (...) absolut toți bărbații — miniștrii și vinzători de ziare, soldații și profesorii — poartă berete negre (...) Femeile umblă îmbrăcate în negru ca și bărbații (...) Ne-am instalat la hotelul „Inglaterra”, dărpănat și murdar, împreună cu niște refugiați din Iran și din San-Sebastian (...)

(Pag. 209)

E o lipsă acută de pîinea, de zahăr, de chibrituri, de cărbune pentru uzine. De cîva timp se folosesc brichetele de fabricație proprie (...)

(Pag. 213)

Aceștia sînt călători noi, călători de profesie. Cînd se văd, se recunosc între ei, căci s-au mai întîlnit și în alte locuri: în Abisinia, în Paraguay, în regiunea Saar, în Manciuria (...). Nici unul dintre ei nu are mai puțin de patruzeci de ani, mulți au început să încărunească, dar amantele lor sînt uimitor de tinere. Formal, ei sînt fie reprezentanți ai unor firme de armament, fie imputerniciți speciali ai marilor agenții telegrafice sau producători de filme. (...) Aici locuiesc piloții și inginerii din escadrila Internațională. (...) Există printre ei și foști gangsteri americani, traficanți care au transportat băuturi alcoolice în cadrul detașamentului aerian al lui Al. Capone, aventurieri din Indochina și un terorist italian decepționat, care scrie un poem. Un canadian rusocovan, specialist în fotografii aeriene nu face nimic toată dimineata (...) Așteaptă pînă la patru și jumătate după-amiază cînd apar pe Gran Via primele prostituate.

(Pag. 140)

E greu! Mai sper...

E GREU cînd vrei să faci un teatru al cărui trup a fost amputat (săli de repetiții, cabine), al cărui plămîin a fost scos (ateliere), ale cărui artere au fost stîluate (săli de machiaj, costume, recuzită, iluminare și chiar birouri), ale cărui alte frumoase spații au fost luate de Spațiul locativ, în timp ce artiștii locuiesc în ultimele cabine sau birouri. E vorba de splendida sală Majestic a Teatrului „Odeon”, a cărei inimă mai bate încet pe scenă, iscodită de ochii piscicilor și ai șobolanilor lîșiți din depozitele și gunoarele restauranților ce au închis pasajul și care-și pregătesc explozivele sunete pop ce vor anula o altă calitate unică a acestui teatru: posibilitatea de a-și culisa tavanul, creîndu-și o stagiune estivală în sala acoperită cu stele. Cu nerușinare s-a amputat, în anul sfîrșit de deceniu '70, un monument de arhitectură, adăpost pe vremuri al celor mai mari actori ai acestei țări. Eu care am preluat abia din vară această sublimă epavă am strigat și strig întruna: Ajutor!

E greu de demarat cu un ansamblu artistic care, independent de valorile pe care le adăpostește, a fost ales la întîmplare, neîntîlnindu-se seamă de genuri, de funcționalitatea lui. Va trebui reinnoit. Am început. Dar... e greu să găsești bărbați tineri pe care de un deceniu începe Institutul de teatru il oferă cu prea mare zgîrcenie.

E greu, cînd vîlmășcarea post-revoluționară s-a scufundat într-o mare indisciplină, producînd doar un spectacol de serviciu, într-o perioadă în care se putea concepe și naște un copil. Sper ca și acest capitol să se închidă.

E greu s-o pornești cu o zestre de spectacole din vremurile eroice, pe cînd îngheța apa în pahar, cînd spectatorul își înțîlnoa, pe scena înghețată, actorul cu aburi în cîvînt, cu căciula, palton și șosoni, peste costumul de epocă. E foarte greu s-o pornești cu spectacole nedezghețate încă, nescuturate de praful anilor grei.

Sper ca, deschizînd stagiunea Teatrului „Odeon” în noiembrie, cu trei spectacole noi, în distribuții separate și fără povara unor reluări care ar tulbura mașinăria

activității pusă în mișcare, să putem, ceva mai liniștiți, să ne dăruim pregătirii concepției noastre, de bază: un repertoriu al actualității în care piesa românească să fie mereu prezentă. Aș dori ca actualitatea să însemne profilul Teatrului „Odeon”, stilul lui, definirea lui, în mișcarea teatrelor bucureștene, a căror omogenizare — am mai spus — trebuie, cu atenție, evitată. Deci, piese cit mai apropiate de grijile noastre, alese de la New York pînă la Moscova, mă refer la spațiul geografic și nu la o curtoazie față de marile puteri, confruntată cu dramaturgia modernă românească. O concurență ce va impulsiona și toniciza piesa de teatru autohtonă. Acest concept al confruntării lor e încăpătînarea mea. O dată pe an, sau la doi ani o dată, ne vom permite și înscenarea celui autor clasic atît de necesar antrenamentului fanatiei, al bucuriei de joc și creației actoricești.

Sper ca literatura dramatică de sortar să nu fie doar o vorbă, așa cum se vehiculează, dar sper mai mult în dramaturgia post-sertar.

Angajamentul față de dramaturgia originală nu mi se pare nici măcar original: englezii își joacă englezii lor, germanii, germanii lor, italienii pe al lor, și dacă îmi amintesc bine, jucății sînt încă în viață. Alegerea Ecaterinei Oprolu în conducerea acestui teatru va determina „alegera” unui repertoriu „ales” din această zonă „aleasă”. Avem cîteva piese în studiu: Portocale din Granada de Paul Everac, Hotel Corona de Iosif Naghiu, Diogene cîinele și Elogiul nebuniei de Dumitru Solomon, Feriți-vă de zmei de Alexandru Tatos. O dramatizare a Cătălinei Buzolanu: o piesă de referință ușor pirandelliană a lui Paul Joachim; o piesă carnavalescă a lui D.R. Popescu. Porțile rămîn deschise. Desigur, atîtea piese nu vom putea juca. Ele au nevoie de acei actori și regizori care să le imprumute aura reprezentării. Altfel, înțenia s-ar concretiza doar în statistici nedorite. Dar dacă alte teatre din țară vor avea cîndva nevoie, le vom trimite texte culese și alese de secretariatul nostru literar.

Sper ca pînă la sfîrșitul anului 1991 să

deschidem Studioul Teatrului Majestic, ce se află sub sala și scena principală. Este fosta sală a „Teatrului Nostru”, sală uitată de mai bine de trei decenii. Un teatru minunat, un studio experimental în care sperăm să sîrîm peste experimentul consumat de mult în alte țări europene și să-l adaptăm unei noi calități a vieții. În acest Studio aș dori să colaborez cu prozatorii și poeții de mare talent, pentru a cerceta împreună o altă zonă a dialogului teatral. Problema e însă complicată, nu-ncape în acest spațiu. Mai avem timp.

Sper ca cele trei spectacole lansate în distribuții paralele la Teatrul „Odeon” să-și alăie premierele promise în luna noiembrie. De aceea li solicit și de aici, din paginile „României literare”, pe creatorii lor, să lucreze pînă la capăt așa cum au început. Să nu se împiedice de fleacuri și să nu mai deserte sacul cu „motive” și răstăfuri de tot felul. Altfel, proiectul nostru va fi zădărnicit și e păcat, și e periculos ca acest teatru să nu-și mai revină niciodată. Ce Dumnezeu, nu-i chiar atît de greu!

E greu, dar sper.

Vlad Mugar

● Moromeții după Marin Preda, cu ani în urmă, pe scena Teatrului din Brăila. Protagonist a fost Petre Simionescu. Și-a început cariera la Iași, în 1911. A încetat recent din viață, după o deosebit de fructuoasă activitate artistică.

HAMLET-ul românesc în Anglia

Reprezentările cu Hamlet oferite publicului londonez de Teatrul „Bulandra”, în regia lui Alexandru Tocilescu, au suscitat numeroase comentarii din care redăm:

[...] Cheia montării trimite la: e ceva putred în România. Hamlet ne promise să ne mențină trează atenția și își susține această ofertă, astfel că greu ar putea fi criticată. Ar fi absurd să-l echivalăm pe Claudius cu Nicolae Ceaușescu, pentru că Claudius a fost doar un ucigaș, pe cînd președintele român a fost un măcelar și un tiran. La fel de absurd ar fi să punem egal între Gertrude și nevasta lui Ceaușescu, Elena, pentru că în timp ce regina danțază a fost, cel mult, complice la crimă, doamna Ceaușescu a intruchipat o Lady Macbeth fără regrete. Totuși, există licențe poetice. Asemănările au existat pentru toți la prima montare din 1985. Hamlet a fost simbolul speranței, individul împotriva statului. Perspectiva este mult mai impregnată de politic decît putem noi percepe în Anglia unde nu există cu adevărat un stat represiv împotriva căruia să te revolți și problema lui Hamlet este de aceea mai personală și pur psihologică.

Personajul cel mai șocant devine aici Polonius, citeodată (prost) jucat în Anglia în chip de nebun sau de senil. În acest spectacol este funcționarul suprem: primul ministru al tiranului. Funcționarii de partid se află peste tot în ierarhia curții. Pe cînd nouă, în Anglia, Rosenkrantz și Guildenstern ni s-ar părea ușor ridicoli și demni de dispreț, aici ei sînt membri de partid. Ar putea fi chiar securiști. [...]

(Malcolm Rutherford, „Kondor”)

În mișcările Teatrului Bulandra, Hamlet devine un portret șocant al societății la capătul puterilor.

Oscar Wilde scria că sînt tot atîtea versiuni asupra lui Hamlet cîte feluri de melancolie. Ar fi trebuit să adauge și că există tot atîtea perspective regizorale cîte țări există. Spectacolul capătă un alt înțeles în funcție de locul unde se joacă. Și inevitabil că versiunea hipnotizantă importată timp de 6 spectacole pe scena Lyttelton este impregnată de atmosfera și politica României ceaușiste. În viziunea regizorală a lui Alexandru Tocilescu, Elsinore este ca un muzeu prăfuit pe punctul de a se dezagrega. Claudius și Gertrude sînt aclamați peste tot cu aplauze flatante și ritualuri sacralizante. Compoziția heraldică domină totul de deasupra scîrilor. Dar curtea nu este decît o re-

livă zdrențuită a trecutului unde vitrinele învelite în plasă de sîrmă sînt pline de cranii, armuri, instrumente muzicale, to-muri necitite. Și pianistul care contrapunctează acțiunea cu nocturne și valsuri melancolice adaugă tonuri sumbre atmosferei de melancolie obosită.

Cu consecvență această perspectivă regizorală ne răstoarnă imaginea familiară despre piesă. Eram obișnuiți să vedem Elsinore ca pe un loc al despotismului zgometos și agitat unde Hamlet este eternul outsider și ceea ce se întîmplă aici este tocmai falimentul tiraniei. Dar Tocilescu ne tulbură așteptarea începînd cu scena duelului care sugerează că ceea ce urmează nu este decît reamintirea acestui vis. Și lui Hamlet însuși îi este umbră pînă la urmă reală de către cei doi clovni cu fețele vopsite în alb ce se transformă în cele din urmă în gropari și care au patosul funebru al vagabonzilor lui Beckett.

Este acesta Hamlet-ul lui Shakespeare?

După cum spune Oscar Wilde, nu există așa ceva. Este de fapt Hamlet-ul României, nuanțat și format după circumstanțele ei istorice.

În scena teatrului în teatru, de exemplu, Claudius coboară de pe tron pentru a surprinde exact acțiunea chiar de la marginea scenei astfel că actorul ce-l joacă zbuciumat pe Lucianus este nevoit să mimeze crima chiar sub nasul lui.

Ideile ce ar părea clișee în Occident capătă în această montare o forță nouă. Sîntem obișnuiți să-l vedem pe Fortinbras un pragmatic neîndurător dar aici, venind într-o halnă roșie lungă și atacîndu-l pe curteni, înjunghîndu-l pe Horatio, el ne semnalizează continuitatea ciclului a terorii. Inevitabil, Hamletul lui Ion Caramitru este modelarea chipului dramatic al unei societăți la capătul puterilor. El nu mai este tînărul nebun ci un ironist matur, cu un profil de uliu ca al lui Ted Hughes, care vede zădărnica răzbunării într-un regim muribund. Caramitru redescoperă în rol o calitate pe care Hamletul nostru o pierduse: tandrețea sufletească. Este cu deosebire bun în scena din buduarul reginei, adresîndu-i-se Gertrudei nu atît cu asprime exemplară cît mai ales cu un regret sfîșietor. Dar este și amenințarea în acest Hamlet, mai cu seamă atunci cînd stă în capul scîrilor și orchestrează virtele panicii de la sfîrșitul scenei cu actori. [...]

(Michael Billington, „The Guardian”)

[...] În ceea ce privește pe Print, domnul Caramitru creează un personaj captivant, romantic înscrîndu-și fără eșec în rol inteligența subversivă a lui Ham-

let, pasiunea încheagată oediipian și frustrarea auto-pedepsitoare, pînă în momentul tragicel recunoașterii cînd, murînd, își trece degetele peste fața clovnului aplicîndu-și vopseaua rămasă pe miini pe propriul chip. Aici în mod special și bine motivat este enunțat un anumit sens al absurdului tragic. Spectacolul începe cu anticiparea rapidă a ultimei scene, de la duelul lui Laertes cu Hamlet pînă la uciderea lui Claudius. Înțelesul acestei scene este că destinul a pecetluit fatal totul chiar înainte ca viața să-și fi încenut cu adevărat cursul. Iar cînd scena este reluată la sfîrșit, ea poartă în ea și sensul primei secvențe, interpretabilă astfel ca o viziune sumbră a destinului. Fortinbras este deseori realizat ca un soldat aspru, lipsit de imaginație, ale cărui pretenții asupra tronului nu vor fi de bun augur pentru Danemarca. Aici montarea Teatrului Bulandra te lasă fără nici o îndolală asupra tipului de regim ce se va institui. Brutalul Fortinbras interpretat de Doru Ana nici nu-l lasă bine pe supraviețuitor să-și vină în fire că-l și măcelărește cu cruzime pe Horatio găsindu-și imediat și o amantă.

O lectură alegorică cu greu ar rezista tentativă de a nu decoda această scenă ca pe o imagine a revoluției trădată.

(Paul Taylor)

[...] Spectacolul lui Alexandru Tocilescu este departe de a fi un șocant discurs politic moralizator. Fără îndoială că există o aluzie a celui lucru atît de intim, complexul oediipian, în sîrutul pe care Hamlet (Ion Caramitru) vrea să i-l dea Gertrudei (Gina Patrîchi). Cu toate acestea, chiar un spectator englez greu se poate reține să nu îl identifice pe Claudius — interpretat de Ion Cocieru — cu dictatorul penibil urzit în vremea din urmă. Acesta are gustul ceremoniilor impresionate în uniforme impresionante, are gustul de a coborî pe scări impresionante, de obicei în acordurile puternice ale muzicii patriotice. Și, desl, mic și neatrăgător, oamenii surprinzîndu-l stările de spirit se fac mici și-i trec sudorile.

Pînă și îndesatul Polonius (interpretat de Ion Besoiu), sugerînd aici că te poți baza pe el pentru a dirija aplauzele curtenilor, se încruntă neliniștit cînd îl expune tiranului teoria sa îndușoătoare despre înnebunirea lui Hamlet din cauza Ofeliei. Și mai sînt multe relații ce se pot face din această perspectivă. [...]

(Benedict Nightingale, „The Times Saturday”)

PĂDUREA NEBUNĂ de Caryl Churchill

PRIMA piesă despre Revoluția română din decembrie prezentată pe scena Teatrului Național de trupa engleză Quick Chance Theatre Company, *Pădurea nebună* de Caryl Churchill are caracterul unui articol de senzație din revistele de scandal. Imagini și mărturii șocante, adevăruri înregistrate pe gaura cheii, menite a impresiona opinia publică. După declarațiile autoarei și ale echipei de interpreți, studenți-actori la Central School of Speech and Drama din Londra, textul s-a născut în urma unor vizite de documentare în România după ianuarie 1990. Ghizi în această călătorie sui-generis au fost unii studenți ai Academiei de Artă Teatrală și Cinematografică „I. L. Caragiale”. Materialul dramatic rezultat are o formă mozaicată. Un colaj de secvențe care încearcă radiografierea stării de spirit a poporului român înaintea, în timpul și după Revoluție. Flashuri ce surprind situații sau confesiuni ale unor participanți la evenimente. Seclecția fantelor, a destinilor care se doresc exponențiale pentru moment, angrenarea lor în conflictul piesei sînt dominate de colportaj și atitudini extremiste. Crochiul stărilor de spirit suferă prin sărăcia de invenție și informație, prin schematism, automatisme de gîndire și stereotipi de comportament. Un joc al coincidențelor cu marile probleme sociale, politice ce au zguduit viața națiunii în ultimii ani și acumulează declarativ și neconvîngător în biografia și trăirile protagoniștilor. Tonul este minor, al rubricii de fapt divers și al schechului de revistă. Membrii celor două familii din piesa lui Caryl Churchill sînt afectați de lipsa de lumină, de asten-tarea la coră și în stațiile de transport în comun, sînt anăsați de servitutele lor în fața regimului Ceaușescu, obsedați de „contraconcepție”, de construirea Casei Ponorului, de predarea elevilor la școală a biografiei tovarășului. Tot ei sînt terori-zati de Securitate, visează la „zburații”-salvatori din America și fac demersuri disperate să părăsească definitiv țara etc. Muncitori, tărani, intelectuali sînt puși în fața unor conflicte etice la care reacționează cu violență (I. Ionescu: Cînd vom lua Transilvania înapoi va fi într-o totul legal, fîndcă e a noastră. Irina (Luciei): N-ai să te măriti cu un ungur. Lucia: Dar eu sînt deia măritată. Ianos: Gabi, ungurul au pornit revoluția. Fără ei la-și idolatriza încă pe Ceaușescu. Și acum...”). Se remarcă la aceste schite de personaje o primilitivitate a reacțiilor, a modului de a se exprima. Faptul este accentuat și de limba cludată, specifică unui ghid de conversație englez-român în care vorbesc protagoniști. În piesa lui Caryl Churchill anecdotică nu se transformă în dramă. Imixtiunea unor pasaje fantastice — a unor secvențe cu personaje ca Sfîntul Gheorghe sau Vampirul — nu reușește să spiritualizeze și să problematizeze trama. Această manieră de îmbinare a planului real cu cel supranatural am înțîlnit-o într-o altă piesă a lui Caryl Churchill *Bani grei* (unul din marile succese ale stagiunii londoneze 1987), o vivisecție a goanei dezumanizante după bani în marea metropolă. Acolo ea reușea să fie osmotică și să împlinească textul estetic. În *Pădurea nebună* rămîne doar un procedeu mecanic.

În pofida carentelor de construcție ale piesei, este apreciat efortul trupel Quick Chance Theatre Company de a atinge în reprezentație un nivel onorabil de profesionalism. Se apelează la mijloacele specifice teatrului agitar. Creatoarea de atmosferă este scenografia realizată de Antony McDonald cu recuzita simplă, indicativă, costume caracterizante pentru eroi și lumea lor. Cîteva elemente de decor metaforice — cele două tablouri ale „tovarășilor” ce strălucesc spațiul scenei, grilajul de fier și imaginea religioasă din spate — încearcă să imprime emoție și fior metafizic zbaterii absurde a personajelor. David Mac Credy, Lucy Cohu, Nicola Gibson, Victoria Alcock, David Mestecky, Sarah Ball, Lain Hake, Gordon Anderson, Mark Heal, Joseph Bennett, Philip Glenister, intruchipează pe rînd multitudinea de roluri. Jocul este de echipă, învîluind sala și scena, coordonat și ritmat de regizorul Mark Wing Davey. Se observă preocuparea pentru o evoluție concentrată, pentru găsirea unor detalii semnificative, capabile să personalizeze măcar unele schițe de portret ale scriitoarei. O tentativă parțial împlinită, mai ales în partea a doua a spectacolului. Finalul montării este grotesc, eroi revoluționari, cele două familii — cu toți participanții la o nuntă, în ritm de lambada — se jîgnesc și se lovesc din cauza convingerilor lor politice. În acest joc intră și cele două prezențe supranaturale, Sfîntul Gheorghe și Vampirul. O rafală de mitralieră și întinericul brutal par a spulbera această imagine bufonă.

Ludmila Patlanjoglu

Festivalul
filmului
francez

Cînd polimerii erau regi

FILMELE își au, și ele, soarta lor. Cînd am văzut, în '85, filmul lui Nicolae Oprețescu, *Sezonul pescărușilor*, la una din acele proiecții „neoficiale” organizate de regizor la Buftea — nu credeam că el o să aibă o soartă atît de tranșant nedreaptă. Credeam că, totuși, „pînă la urmă o să i se dea drumul”. Nu i s-a dat. Filmul iese pe ecrane abia acum, în toamna lui '90, cînd — soartă de două ori nedreaptă — are de înfruntat un „indice de așteptare” cu totul disproporționat; am înțeles spectatorii care, văzîndu-l — puși în mișcare mai ales de fioroasa reclamă de la t.v. —, declară că nu înțeleg de ce a fost interzis... La rîndul lui, cronicarul, în loc să privească filmul ca pe un posibil „obiect de artă”, așa cum ar fi făcut-o la premiera din '85, îl privește acum, reflex, din unghi politic, pentru că de acest unghi se leagă și soarta filmului și aceea a regizorului.

Cîteva date despre Nicolae Oprețescu: a studiat, patru ani, regia de film în Franța; în 1973, la 23 de ani, a revenit în țară, ca asistent la I.A.T.C., unde tot asistent va rămîne vreme de 15 ani, deși, citim într-o confesiune a regizorului, „eram singurul din catedră cu doctorat în filosofie la Sorbona”; dar cui îi păsă de Sorbona, cînd criteriile de promovare treceau prin cu totul altă parte? *Sezonul pescărușilor*, realizat în '84, este al doilea lungmetraj al lui Nicolae Oprețescu (primul a fost *Vis de ianuarie*). „După *Sezonul pescărușilor* am fost pe lista neagră a cinematografului românesc, nu ca o metaforă, ci la propriu; nu mai aveam voie să fac nici un film, nici chiar comenzi, adică filme industriale”. În '83 regizorul emigrează în Franța. „Între ianuarie '85 și septembrie '88 am scris și înaintat peste o sută de memorii, cerînd să se facă dreptate filmului *Sezonul pescărușilor*, deși știam foarte bine că

toate sînt în zadar”...

Senzația, revăzînd, azi, *Sezonul pescărușilor*, este în primul rînd aceea de film blocat la jumătatea unui drum. Este evident faptul că el n-a fost pornit cu gîndul „totul sau nimic” și că n-a fost conceput, inițial, ca un film sinucigaș. Dimpotrivă, el și-a asumat, din start (scenariul — Constantin Munteanu) o foarte precisă doză de compromis (ea poate nedumeri, azi, „spectatorii naivi”, care nu se așteaptă s-o descopere și într-un film „interzis de cenzura comunistă”). Dintre piesele-șablon inserate în mozaicul filmului, dintre miturile unei false actualități, cărora filmul le face respirație artificială, amintim doar unul: iesirea din criză a întregii povești se produce datorită intervenției spectaculoase a unui personaj cu energie de Prospero: secretarul de partid. Cel mai înțelept personaj din combinat, omul care pune lucrurile la punct, restabilește adevărul, face să învingă dreptatea. Acestui masiv șablon al filmului, regizorul îi opune, inspirat, forța de rezistență a interpretului: un monstru de naturalețe, ironie și vitalitate — George Constantin. În mod normal, „cenzura comunistă” ar fi trebuit să se declare fericită de viabilitatea pe care o capătă, în film, minciuna necesară. Doar că departajarea dintre compromis și necompromis este foarte netă. Regizorul a refuzat să amestece lucrurile. Într-o mare porțiune eliberată de compromis, filmul include în el o periculoasă parabolă: destinul unei generații de intelectuali, abandonul în brațele puterii, trădarea de sine, anularea personalității într-un context dictatorial.

Și totuși, în ciuda gravității lui de fond, poate că filmul ar fi reușit, pînă la urmă, să treacă dacă în el n-ar fi existat, absurd, în ochii aceleiași cenzori, un fiit care, odată aprins, ar fi condus, în

mod sigur, la o explozie (termenul neacademic care se folosea era acela de „bubuială”).

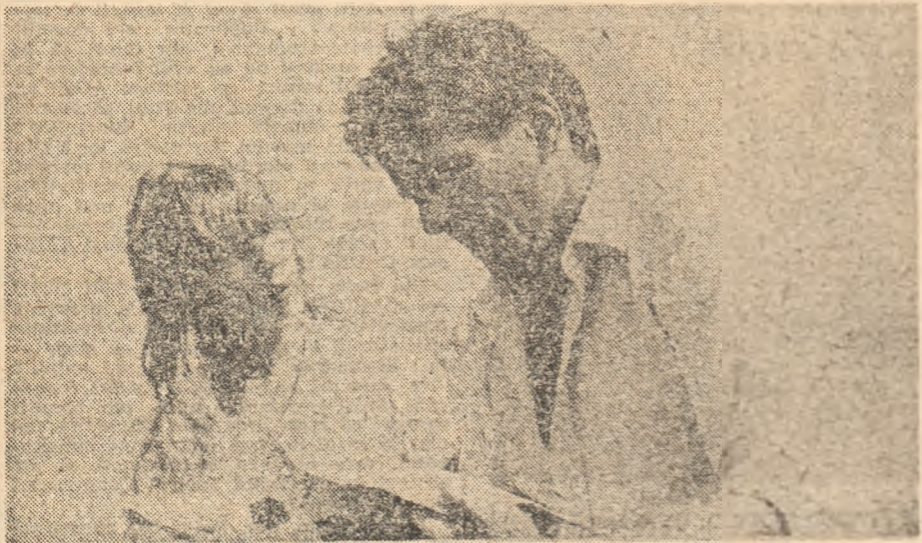
Într-adevăr, cum să prezînti unei spectatoare savante de renume mondial un film în care un cercetător, inginer chimist, îi spune unui șef care-i fură munca pentru o falsă teză de doctorat: „N-am să permit să folosiți cercetările mele!”... Chiar dacă cercetările nu privesc în film „polimerii”, tema de cercetare e aceeași: răsturnarea valorilor, doctoratul ca o mare potemkiniadă. Microcosmosul filmului reproducea incomod macrocosmosul: inginerul-șef semidictator care abuzează de munca altuia e un dictator al celui combinat; cercetătorul de valoare își cedează munca șefului, ca să-și creeze, în schimb, „condiții de cercetare”, un turn de fildeș din care, însă, puterea îl poate smulge oricînd. Viața ca un troc: „pentru asta m-ați numit șef de laborator, mi-ați dat casă, bursă...” Și apoi, ideea că „Totul e să ai curaj! Oamenii nu trebuie să se lase cumpărați!”...

ELIBERAREA de minciună, recuperarea timpului pierdut se produc, în viziunea regizorului, într-un spațiu voit convențional, un spațiu al libertății (marea, vacanța), un hotel-sanatoriu populat de personaje livrese, încărcate de valoare simbolică. Liniile melodice gravă a filmului se intersectează, din loc în loc, cu imagini sprintare de comedie roz, din alt film: filmul tineretii nestiutoare, sigure de eternitatea ei („decît să trăiești murind, mai bine să mori trăind”, se cîntă, nu îndeplîtor, într-o secvență a acelei virste). Cuplul de îndrăgostiți care „trăiesc murind”, cele două personaje care trăiesc două epoci foarte diferite ale propriilor personalități, sînt rezolvate cu brio de Carmen Galin și Dan Condurache. Distribuția are relief și putere de convingere (personaje marcante: Gina Patrîchi — o imagine a „feminității nevrotice”, dar și a unei naturi generoase; Dorel Vișan — în personajul cel mai antipatic al filmului, un as al simpatiei).

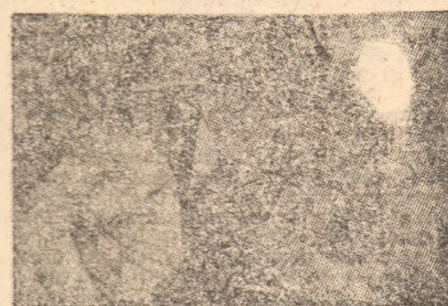
Cea care îi conferă filmului unitatea de stil e imaginea; autorul ei, Petre Petrescu, și-a cucerit, prin *Sezonul pescărușilor*, un loc în primul esalon valoric al operatorilor noștri. Filmul capătă, prin imagine, o tușă fină, verzuie, transparentă, ca și cînd tot ce se petrece s-ar petrece într-un acvariu (înrușit cu acela aruncat peste bord în film), ca și cînd toată povestea ar fi văzută, cu detașare intelectuală, prin pereții de sticlă ai celui acvariu, în interiorul căruia istoria face, fără anestezie, experiențe dureroase cu niște bieți oameni.

Nu trebuie uitat că *Sezonul pescărușilor* este doar al doilea film al unui regizor adevărat, un regizor, de atunci încoace, împiedicat să mai lucreze.

Iată de ce am revăzut filmul (într-o sală mizeră de pe Bulevard, în care nu s-a schimbat nimic, decît cei 50 de bani în plus la intrare) cu un gust atît de amar: pentru tot ce a fost, dar și pentru tot ce n-a fost să fie vreodată...

Carmen Galin și Dan Condurache în *Sezonul pescărușilor*

■ A început, în această săptămînă, la București, Festivalul filmului francez, prezentînd spectatorilor noștri opt filme realizate în ultimii zece ani. Festivalul se va desfășura în 43 de orașe din România și va dura pînă în iunie 1991. Vom reveni.

CRONICA PLASTICĂ de Tudor OCTAVIAN

Post-impresionism și serialitate

DACĂ e relativ simplu să observi ce calități are un artist, e mult mai greu — dacă nu de-a dreptul temerar — să bagi de seamă ce-i lipsește, ca să devină un artist mare. De regulă, artiștilor le lipsește chiar voința de a deveni mari artiști.

Deși faptul poate să pară inexplicabil, cei mai mulți pictori preferă să se manifeste cantitativ (cu un efort de atelier considerabil), decît să diminueze producția în speranța unui nou contract cu sine și cu publicul — contractul unei productivități selective. În artă, de foarte multe ori e important să încetezi a face spre a cugeta la rațiunile facerii. Unii creatori sînt considerați cu un plus de simpatie mai cu seamă pentru ce n-au stăruit să expună.

Nu trebuie să ni se reproșeze unii termeni, mai potriviti pară într-un comentariu economic. Dacă vorbim de ateliere, e normal să referim și la randamentul acestora. Cel mai harnic autor e numai autorul unui număr finit de obiecte. În cazul pictorilor post-impresioniști, chestiunea cantității se pune cu osebire. Impresionismul e metoda care a îngăduit realizarea unei opere prin piese arareori „terminate”. Tot ce e „impresie” e și neîncheiat. Or, mai bine zis sugesție. Majoritatea meșterilor calificați, în chip

foarte larg, ca „post-impresioniști” încheie un tablou în două-trei sedințe. Într-un timp atît de redus poți conta, doar incidental, pe un cap de operă. Serialitatea nivelează expresivitatea pînă în punctul în care aceasta nu se relevă. Există și o nivelare la un nivel mai înalt. Ce le poți reproșa pictorilor stabiliizați la un prag, totuși, superior e că nu au străduit îndeajuns să-l treacă.

Dol asemenea „mici maeștri” post-impresioniști sînt Corneliu Brăescu (Galeria Galateea) și Aurel Iacobescu (Erajul de la Căminul Artei).

În urmă cu vreo douăzeci de ani am văzut o selecție din pinzele și cartoanele lui Aurel Iacobescu. Domnia sa avea pe atunci vîrsta pe care o are acum Corneliu Brăescu. Trecuse de șizeci de ani, dobîndise ceea ce se cheamă un anume prestigiu profesional și dacă eram contrariat, lucrul ținea o pricină. Mă întrebam de ce un astfel de pictor, hotărît mai înzestrat decît mulți din colegii care, la aceeași etate, ciștigaseră notorietate, n-o avea. Sau, mai bine zis, nu conta ca un frunțas al generației. Tot la „Galateea”, înaintea peisajelor și a naturilor statice semnate de Corneliu Brăescu mă simt motivat să revin cu întrebarea. Aurel Iacobescu e un octogenar chipșez și afabil care s-a specializat în „vederi”

mediteraneene. Colorismul său, foarte elocvent în pictura de tinerete, ne grăiește mai puțin astăzi. Aurel Iacobescu nu creează tablouri. În cadrul unei concepții seriale, ci serii de tablouri unde părțile par a se completa, fără a se completa vreodată îndeajuns. E o expoziție de eșantioane — unele strălucitoare, ce-i drept — cum sînt majoritatea manifestărilor unde metoda ajunge să-l domine pe artist.

În critică, orice încercare de definire corectă a unei situații pare nițel ireverențioasă. În fond, cine ne dă dreptul — or, altfel spus, ce ne dă dreptul — să bănuim că un pictor, cu școlirea și cu o operă de întinderea celei semnate de Aurel Iacobescu, nu a voit să fie mare artist? Cred că tocmai acest travaliu bazat pe serialitate. E lesne de analizat „expoziția cu lucrări recente” a pictorului Aurel Iacobescu dar e mult mai greu de aflat în fiecare imagine, prezentată independent, toate înzestrările autorului. Ia o solicitare maximă. Lectura cronicilor ce i s-au dedicat — antologate în catalogul expoziției de la „Căminul Artei” ne arată că, dărnici ca întotdeauna cu lauda, criticii au păstrat o oarecare rezervă. Rezerva aceea care ne obligă să citim de două ori orice elogiu.

Cazul pictorului Corneliu Brăescu prezintă unele date asemănătoare. Foarte

bun colorist, profesor la Liceul „Nicolae Tonitza”, Corneliu Brăescu deschide acum, la șizeci și trei de ani și într-o galerie mai degrabă discretă, prima expoziție cu adevărat semnificativă din carieră. Ca majoritatea dascăților — fie ei și în școli de belle arte — pictorul a amînat mult timpul dedicat în întregime creației. Și asta se vede. Se observă însă și faptul că a cugetat atent asupra mijloacelor nobilului meșteșug, rafinîndu-și mai presus de toate cromatismul. Interesat să monografizeze teme îndelung frecventate, Corneliu Brăescu izbutește — în strădaniile sale seriale — cîteva compoziții pline de prospețime. E, în principiu, o muncă de interpret, nu de creator, dar cu accente atît de originale încît răsfrînge lumini neașteptate în partituri cunoscute. Ce intrigă în selecția de la „Galateea” e mulțimea incidentelor: un tablou aminteste bine de peisagistica lui Benone Suvăilă, un altul te duce cu gîndul la poezia lui Constantin Blenda. O natură moartă citează din Braque, tensiunea cromatică a unui „bucet de flori” e un omagiu la florile lui van Gogh. E ciudat cum, totuși, excedat de amintiri culturale, Corneliu Brăescu te reține prin originalitate. Poate că originalitatea sa stă tocmai în capacitatea de a topi într-un tot situații și inovații plastice greu de conciliat. Cercetate în parte, cîteva piese dau măsura unui talent marcat. În context ne vorbesc de un artist care a ezitat să se ia în serios.

Scrisoare deschisă

Washington, 21 august 1990

Domnule Ion Puiu,

AM citit scrisoarea deschisă pe care mi-ați adresat-o — *România literară* nr. 31/1990. Ați unele precizări și comentarii la care mă obligă textul dumneavoastră:

1. Dacă ați fi citit și prima scrisoare deschisă pe care — împreună cu alți șapte semnatori — am adresat-o dlui Corneliu Coposu (*România literară* nr. 21/1990) și răspunsul Domniei sale (*România literară* nr. 22/1990) v-ați fi putut forma o imagine mult mai clară asupra motivelor ce au declanșat acel schimb de scrisori; ca să nu mai spun că v-ar fi scăpat mai greu adevărata rațiune a scrisorii la care vă referiți — cea din *România literară* nr. 27/1990.

2. Nu eu v-am implicat, cum susțineți, în scrisoarea din *România literară* nr. 27/1990. Ați făcut-o de unul singur: prezența iscăliturii dvs. pe memoriul adresat Congresului Statelor Unite, pornind de la iscălire documentului menționat. Deci: nu-mi atribuiți, rogu-vă, acțiuni ce nu-mi aparțin.

3. În timp ce dl. Corneliu Coposu afirmă „în ce privește cuprinsul unei scrisori cu conținutul citat de D-ștră, cred că domnul V. Gaetan a comis o incorectitudine, utilizând numele meu pentru a gira opinii ce nu-mi aparțin”, dvs., dimpotrivă, afirmați următoarele: „Documentul a fost semnat de dl. Corneliu Coposu de față cu mine; iar eu am semnat de față cu el”.

Splendid! Și eu ce trebuie să înțeleg din distanță urlașă ce separă afirmațiile dvs. și ale dlui Corneliu Coposu cu privire la unul și același eveniment? Ce vină port pentru prăpastia ce desparte declarațiile dvs.? Am, oare, vreun drept de a mă îndoi de onestitatea unuia dintre dvs.? Sau am, cumva, obligația ca — numai din respect pentru fiecare din dvs. — să dau crezare ambelor scenarii? N-ar fi absurd?

Dle Puiu, simțim într-o situație clasică de tertium non datur: unul din dvs., scuzați-mi franchisea, minte. Și aceasta nu e problema mea ci a dvs. Mie îmi rămâne doar mîhnirea de-a lua notă de o asemenea situație. În sfîrșit, cu toată fermitatea tonului scrisorii dvs., n-aș vrea să credeți că vă dau mai mult credit decît dlui Corneliu Coposu. Și aceasta nu pentru că mi-ar conveni mai mult afirmațiile Domniei sale, ci pentru că — pînă la proba contrarie — nu am dreptul să pun cuvîntul dvs. mai presus decît cuvîntul Domniei sale.

4. În timp ce dl. Corneliu Coposu afirmă „în ce privește scurta conversație pe care am avut-o în iarna trecută cu domnul V. Gaetan, și căreia nu i-am atribuit vreun interes deosebit”, dvs. afirmați: „Conținutul documentului a fost îndelung discutat de mine și mai ales de d-nul Coposu, încît e aproape imposibil de crezut că a uitat de el”.

Încă o dată — splendid! Dar ce vină port eu că Președintele Partidului Național Țărănesc-Creștin și Democrat și, respectiv, fostul Vicepreședinte al acestui partid — au amintiri total diferite despre unul și același moment? Că i-ați atribuit fiecare în parte o importanță cu totul diferită? Dacă asupra unui fapt atît de apropiat în timp,

președintele și fostul vicepreședinte al unuia din marile partide istorice din România au amintiri total diferite, cit preț am putea pune pe amintiri de acest fel, legate de momente mult mai importante și mai complicate din urmă cu 40, 50 de ani? V-ați gîndit, cumva, la aceasta, dle Puiu?

5. Năpăstuiți adevărul, dle Puiu, afirmînd că aș fi insinuat în scrisoarea mea că memoriul adresat Congresului Statelor Unite nu purta semnăturile dvs. de mină. Dimpotrivă, accentuam prezența acestor semnături. Pe de altă parte, după răspunsul atît de ferm al dlui Corneliu Coposu la prima scrisoare deschisă ce i-o adresam în *România literară* nr. 21/1990, răspuns în care președintele Partidului Național Țărănesc-Creștin și Democrat nega nu doar că i-ar fi declarat dlui Gaetan cele citate de ziaristul american, dar că ar fi avut chiar cunoștință, la data întîlnirii din ianuarie 1990, de existența lui National Endowment for Democracy și a revistei AGORA, nu era obligația mea să verific, la sursă, veridicitatea existenței memoriului respectiv — inclusiv a semnăturilor? Pe de-o parte, se crease un precedent ce invita la oarecare... circumspecție, iar pe de altă parte, era obligația mea de a nu aduce dlui Victor Gaetan vreo acuzație înainte de a verifica, repet, la sursă. Și sursa erați dvs.: domnii Corneliu Coposu și Ion Puiu.

Dacă scrupulul de a verifica înainte de a te angaja într-o acțiune ori alta constituie în ochii dvs. *insinuare, încercare de discreditare*, atunci, evident dle Puiu, eu și dvs. gîndim foarte diferit. Și aceasta nu este o... insinuare; este o simplă constatare.

6. Afirmăți: „...îmi exprîm mirarea că dvs., în loc de a argumenta, preferați doar insinuarea, încercînd a mă face părtaş la discreditarea unui om ca Victor Gaetan...”.

Mai întîi — mă îndoiesc de autenticitatea mirării dvs., atîta vreme cît în

memoriul trimis Congresului Statelor Unite scriați despre mine: „Publicația s-a dovedit chiar contraproductivă din cauză că, în general, românii nu au avut încredere în expatriatul român ce conduce AGORA”. Și după toate acestea, tot dvs. mă acuzați de nu știu ce încercare de discreditare!

În al doilea rînd — cel care ar trebui să se mire sint eu și nu dvs. Cum adică „în loc de a argumenta”?

Ce trebuia să argumentez? Îmi făceam doar datoria de a întreba dacă memoriul în chestiune aparținea ori nu domnilor Corneliu Coposu și Ion Puiu; ca și semnăturile.

Aș spune că de argumentat, dvs. ar trebui să argumentați cînd scrieți despre AGORA „o revistă de mină a treia, în care se publică literatură așa-zis dizidentă”. Că o revistă pentru care girează cu scrisul și cu numele lor Eugen Ionescu și Jean François Revel, Ion Negoițescu și Vladimir Bukovsky, Lucian Raicu și François Fejto, Mihai Botez și Milovan Djilas, Virgil Nemolanu și André Glucksmann, Paul Goma și Ghiță Ionescu, Ion Vianu și Matei Călinescu, Mihnea Berindei și Alain Besançon, Juliana Geran Pilon și Midge Decter, Andrei Codrescu și Josef Skvorecky, Vladimir Tismăneanu și Virgil Ierunca, Mihai Ursachi și Monica Lovinescu, Michael Radu și Ioan Petru Culianu, atîția și atîția alții, vi se pare „de mină a treia” este o chestiune de... gust, dar să bagatelizați („literatură așa-zis dizidentă”) ce au făcut Dan Petrescu și Liviu Cangeopol, Mariana Marin și Luca Pițu, Dan Deșliu și Dan Alexe, Liviu Ioan Stoiciu și Bogdan Ghiu, și alții, mi se pare mai mult decît nedrept. Veți fi avut curiozitatea măcar de a fi citit *acele Ce-ar mai fi de spus? Convorbiri libere într-o țară ocupată*, scris de Dan Petrescu și Liviu Cangeopol în România lui Ceaușescu? Chiar: care sint „standardele” după care operați dvs. dihotomia literatură dizidentă — literatură așa-zis dizidentă?

7. Afirmăți: „...vă confirm că și astăzi

sînt convins că U.S.A. a cheltuit prea mulți dolari pentru a sprijini acțiuni de importanță secundară în raport cu Poporul Român...”.

Nu înțeleg de ce îmi „confirmați” acest lucru? V-am cerut eu dvs., ori dlui Corneliu Coposu, socoteală despre ce credeți în legătură cu această chestiune? Mi-am arogat vreun drept de-a vă cere o explicație de acest fel în numele vreunei instituții americane — fie ea guvernamentală ori nu? Dacă tot vroiați să dați explicații în legătură cu cele aduse de mine în discuție, ar fi trebuit să le faceți în legătură cu chestiunea în cauză: *opiniile pe care le-ați semnat în acel memoriu în legătură cu AGORA și expatriatul ce vă adresează aceste rînduri*. Faptul că în citatul desprins din acel memoriu se aflau opiniile dvs. cu privire la unele „programe sponsorate de guvernul american în scopul promovării democrației” se datorează doar obligației mele de a prezenta integral segmentul în care vă referiți la AGORA și subsemnatul. Dar repet, nicăieri în scrisoarea mea adresată dlui Corneliu Coposu, *nu ceream explicații* în legătură cu opiniile dvs. despre felul în care s-a manifestat sprijinul american față de promovarea democrației în România. Lucrul este evident, atîta vreme cît, după primul răspuns al dlui Corneliu Coposu, în care Domnia sa afirma „Am răspuns că oficialitățile și instituțiile democratice americane nu ne-au copleșit cu interesul și atenția lor, în *acea perioadă*, deși se știa despre activitatea clandestină pe care partidul nostru...” în scrisoarea la care vă referiți (*România literară* nr. 27/1990) nu făceam nici o trimitere la aceste opinii.

Dacă aș prelua felul raționamentului folosit de dvs. în scrisoarea publică pe care mi-ați adresat-o, ar trebui să spun că încercați să mă angajați într-o discuție în care nu am nici o cădere să mă implic. Răspunsul meu la aceasta „subtilă” invitație ar fi: Nu!

8. În sfîrșit, afirmați: „În ceea ce mă privește îmi asum întreaga răspundere a semnăturii depuse pe documentul în cauză”. Foarte frumos. Atîta timp cît vorbiți *numai* în numele dvs. și sînteți gata să răspundeți pentru convingerile dvs., cine v-ar putea obiecta ceva? Îmi iau totuși, îngăduința să vă întreb de ce vă depășiți acest drept și vorbiți în numele altora: „Publicația s-a dovedit chiar contraproductivă, din cauză că în general, românii nu au avut încredere în expatriatul român, ce conduce AGORA”. Cine vă dă dreptul, dle Puiu, să vorbiți chiar în numele tuturor românilor? Aveți vreun mandat din partea lor? Din cite aflu v-ați pierdut și singurul mandat de a vorbi în numele unei colectivități — oricum și aceasta înfinit mai mică decît cea reprezentată de toți românii — fiind exclus din Partidul Național Țărănesc-Creștin și Democrat?

Dle Puiu, este numele dvs. ION PUIU ori GALUP? Sînteți încă o persoană particulară ori ați devenit o instituție specializată — și recunoscută ca atare — în efectuarea sondajelor de opinii? Dvs. care mă acuzați de insinuații, încercare de discreditare a unui om, hănuțiți cumva *că încercarea de a discreditare un om*, în cazul de față omul fiind subsemnatul, este ceea ce recunoașteți că ați semnat în memoriul adresat Congresului Statelor Unite?

În concluzie, dle Puiu, iau cunoștință că dl. Corneliu Coposu, Președinte al Partidului Național Țărănesc-Creștin și Democrat, nu recunoaște nici afirmațiile pe care dl. Victor Gaetan i le-a atribuit în articolul publicat la 19 aprilie în *The Washington Times*, nici afirmațiile despre AGORA și subsemnatul, aflate într-un memoriu adresat Congresului Statelor Unite. Și îi mulțumesc pentru lipsa de echivoc și promptitudinea cu care a răspuns celor două scrisori deschise ce i le-am adresat.

Mai iau cunoștință că dvs., Ion Puiu, vă asumați răspunderea celor cuprinse în documentul menționat. Și vă mulțumesc pentru franchisea răspunsului. Ceea ce nu pot face, însă, este de a vă recunoaște dreptul de-a vorbi în numele altora. Iar dacă dl. Corneliu Coposu vă recunoaște, cumva, dreptul de a afirma despre Domnia sa că totuși a declarat, a semnat afirmații pe care, iarăși totuși, Domnia sa declară a nu le fi făcut, atunci, dle Puiu vă puteți considera un om mulțumit.

Eu unul vă doresc multă sănătate — virtutea, pentru noi toți, poate veni și mai tîrziu.

Dorin Tudoran

P.S. Cît privește *nedumerirea* dvs. cu privire la apariția („prin nu știu ce coincidență”) a scrisorii deschise adresate de mine dlui Corneliu Coposu și a răspunsului Domniei sale în același număr al *României literare*, 21/1990, ar fi fost mai natural să o manifestați în scrisoarea trimisă directorului *României literare*, și nu în cea adresată mie... Pentru că tot m-ați „implicat” în această chestiune, vă pot spune doar că pretutindeni în lumea occidentală, numeroase publicații de prestigiu — de n-ar fi să menționez decît „surata” new-yorkeză a *României literare* / *The New York Times Review of Books* — procedează în acest fel, și nimeni nu se arată nedumerit ori terORIZAT de ideea vreunei conspirații...

PABLO PICASSO: Două femei (1959)

TELEVIZIUNE

Interviuri

■ PROBABIL că telespectatorului ne-prevenit i s-a părut spectaculoasă ideea televizivă de a imperechea interviul cu dl Eugen Barbu, scriitor exclus din Uniunea Scriitorilor, cu interviul cu dl Mircea Dinescu, președintele acestei uniuni, apoi, săptămîna trecută, interviul cu dl Dan Deșliu, membru în conducerea Uniunii Scriitorilor, urmat de interviul cu dl. Corneliu Vadim Tudor, redactorul șef al revistei *România Mare*. Or, aceste alăturiări au stîrnit numeroase confuzii. Pentru telespectatorul necunosător al vieții noastre literare din ultimul deceniu, în schimb deprim cu măsurile administrative arbitrate din perioada anterioară și care a putut observa că și după Revoluție s-au mai luat asemenea măsuri, cea mai la îndemînă reacție a fost aceea de a-și închipui că această decizie de excludere a aparținut, în principal, dlui Dinescu, ceea ce e fals.

Programarea, săptămîna trecută, tot împreună, a interviului cu dl Dan Deșliu, membru în consiliul de conducere al U.S., și a celui cu redactorul șef al *României Mari* mi s-a părut de la bun început discutabilă, fiindcă dl Deșliu nu a luat hotărîrea de unul singur de a exclude pe scriitorul Eugen Barbu, ci această decizie e rezultatul unanimității membrilor consiliului de conducere ales de scriitorii înșiși, prezenți în număr de aproape o mie, în aprilie, la Adunarea Generală a scriitorilor.

Tot săptămîna trecută a fost televizat interviul cu dl Nicolae Manolescu, despre plagiatul dlui Barbu și despre plagiat în general, despre pamfletele apărute în revista *Săptămîna* și despre pamflete în general. În problema plagiatului domnului Barbu, în afară de dl Manolescu, pot

depune mulți critici literari români, la fel cum o pot face mulți prozatori și poeți, *sine ira et studio*.

Decizia excluderii unui scriitor din uniunea din care face parte și în general orice decizie de acest fel nu convin, din capul locului, celor care le iau. Din pricină că, pînă la excludere, se poate presupune că persoana în cauză a reprezentat într-un fel oarecare Uniunea din care a făcut parte. Or, dl Barbu a declarat chiar și acum că disprețuiește această uniune (presupun că interviul există încă la T.V.R.). Nu înțeleg atunci de ce domnia sa se plînge de nedreptatea care i s-a făcut prin excludere. Dimpotrivă, ținînd seama de disprețul afîsat de domnia sa, s-ar fi convenit ca dl Barbu să mulțumească U.S. că l-a scutit de formulele birocratice ale demisionării, pe care a mai încercat-o o dată într-o variantă *suigeneris* trimițînd Uniunii Scriitorilor o pungă de decorații primite din partea fostei conduceri de partid și de stat. (Afirmația îi aparține dlui Barbu, în interviul cu dl Păunescu într-un recent număr al revistei *Zig-Zag*). Mai lipsea ca dl Barbu să expedieze carneul de membru al U.S., pe adresa C.C.-ului.

ÎN MOD NORMAL, acum, cînd a depășit perioada „dizidentei”, deci se poate exprima absolut liber, (A se vedea articolele sale din *România Mare*), își putea depune demisia la Uniunea Scriitorilor, ceea ce n-a făcut, deși a avut nouă luni la dispoziție. În schimb, după ce a trecut un timp de la apariția sau semiparașita ultimului număr din revista *Săptămîna* în care începutul Revoluției era pus pe seama unor declașări și a unor agenți din străinătate (la acest capitol revista *România Mare* are aceeași atitudine!), dl Barbu, în revista pe care o conduce, și-a reluat atacurile împotriva Uniunii Scriitorilor, pe care o contestă, de astă dată,

în persoana Comitetului de conducere ales de scriitori după Revoluție. Cei în jur de o mie de scriitori care au ales în aprilie noul comitet de conducere deliberînd mai întîi asupra formalităților privind alegerea se pare că reprezintă o cantitate neglijabilă pentru dl Barbu.

Reporterul T.V. care a propus aceste două prime interviuri ar fi trebuit să ofere telespectatorilor imaginea de ansamblu a problemei Eugen Barbu versus Uniunea Scriitorilor. Problema care n-a început după Revoluție, ci în urmă cu peste un deceniu.

Excludîndu-l pe dl Eugen Barbu dintre membrii săi, Uniunea Scriitorilor n-a dat curs unei porniri de moment și cu atît mai puțin unei propuneri venite de la centru. Faptul ar fi putut fi demonstrat cu ajutorul unei mese rotunde cu scriitorii atacați sistematic de revista *Săptămîna* sau cu ajutorul unor interviuri puse cap la cap, cu acești scriitori.

În același fel s-ar fi convenit tratată chestiunea esenței fasciste a revistei *România Mare*, din comunicatul dat de Uniunea Scriitorilor. Nu dl Dinescu sau dl Deșliu sint autorii acestei excluderi și al comunicatului de presă despre revista *România Mare*. E vorba aici de moralitatea breslei scriitoricești, reprezentată de un consiliu de conducere. Uniunea Scriitorilor n-a cerut punerea la index a dlui Barbu, nici interzicerea revistei *România Mare*, ci l-a lăsat dlui Barbu și revistei pe care o conduce întreaga libertate. Atîta doar că s-a delimitat de acest fel de libertate, a unui împotriva tuturor, a unei instituții defuncte, securitatea, împotriva evidenței că libertatea noastră ține și de dispariția instituției căreia revista *Săptămîna* i-a fost portavoce, iar *România Mare* îi închină panegirice.

Cristian Teodorescu

Di. Voican se dă în stambă

■ Afacerea ZIG-ZAG a devenit comică. Patronul, dl. Octavian Mitu, inginer mecanic, 29 de ani a acordat două interviuri, iesind din rezerva pe care părea a si-o fi impus initial, cind cititorii aveau cunostinta exclusiv de redactorii publicatiilor grupului Topaz si nu de marele boss, care stătea în umbră. De ce a crezut dl. Mitu că e preferabil să se urce pe scenă, nu ştim şi, în fond, nu ne interesează. Din interviuri, d-sa se arată ca un om decis, transant, categoric. Ii place, dintre gazele actuale, România Mare, dar n-ar voi să facă din Zig-Zag o copie a ei. Are si opinii politice, unele interesante. „Eu am o teorie, care se numeste teoria caracati- tiei. Consider că în cei 50 de ani în Româ- nia a crescut, s-a dezvoltat o caracatiță. Această caracatiță o asemăn cu Mafia italiană. Capul este asemeni Cuiolei Ma- fiei, iar bratele se întind în toate sectoa- rele vietii sociale. Cu acele ventuze care sint de fapt oameni de toate categoriile“ (Zig-Zag nr. 30). Intrebat ce crede despre cauzele care ne împiedică democratizarea, răspunde net: „Incapacitatea noastră de a înțelege ce înseamnă democrația“. Fie, dar cum se împacă diagnosticul acesta cu afirmatia din celălalt interviu acordat zia- rului LIBERTATEA (2 oct.), referitoare la ambițiile grupului de presă Topaz: „Vom înghiți toate revistele din România“. S-ar zice că dl. Mitu nu se simte solidar cu propria definiție: d-sa vrea democrație, dar exclusiv pentru „câtei“, rezervindu-si dreptul de a fi un autocrat. Ii semnalăm (să n-o ia ca pe o turnătorie) că explica-țiile oferite de d-sa, în pagina 9, demisiei întregului colectiv redactional sint contra- zise de cele oferite în pagina 1 de noul colectiv redactional. ■ În sfîrsit după nenumărate baliverne, dl. senator Voican Voiculescu a spus si un lucru pe care îl credem a răspunde unei solide convingeri intime: „Eu personal o aprob (actiunea minerilor — O.A.) si o consider salutară în ciuda consecințelor pe care le-a avut pe plan extern“. Dl. V.V. isi afirmă convin- gerea de mai sus într-o convorbire cu un reporter de la Radio R.I.A.S. Berlin, deci, asa zicind pe plan extern dar nu uită să menționeze nici consecințele pe plan in- tern ale actiunii minerilor. Nu ne referim numaidect la raderea bărbii d-sale (fapt istoric petrecut în seara de 13 iunie cind minerii erau încă pe drum, urcati pe va- goane sau agătați de tamponalele celor citeva trenuri care pleacă seară de seară de la Petrosani la București, căci, neche- mati de nimeni, cum pretinde domnul se- nator, n-au avut altă soluție!). Dar iată ce mai spune dl. V.V.: „Acesti oameni au venit la București într-un elan unani- m [..] I-am văzut personal pe minerii în tot orasul. Se purtau de (sic) o corecți- tudine, de (sic) o probitate exemplară, chiar dacă severi, intoleranți și necruță- tori“. Desigur, au fost si unele accidente dezagreabile adaugă dl. V.V.: „Eu in- sumi, nefind recunoscut, am fost bruscat si era gata-gata să fiu bătut“. Ei, doamne, dacă n-ar fi fost obligat să-si radă fru- musetea de barbă ca să nu-l recunoască „golani“ din 13 cu totul altfel l-ar fi tra- tat si minerii, în 14-15, al căror respect pentru podoaba facială a dlui V.V. este binecunoscut! Am fi fericiti dacă dl. V.V. ar fi înțeles din tristele intimidări măcar acest lucru: să nu mai umble cu barba în două luni!

Pumnul lui Ceaușescu

■ ROMÂNIA LIBERĂ (2 oct.) publică un grupaj de declarații ale unor foști si actuali sefi de state europene referitor la Germania. Nici una nu pare să fi prevă- zut în 1989 ce se va întîmpla în 1990. Poate doar aceea, enigmatică, din 6 oct. '89 (cind R.D.G. sărbătorea a 40-a aniversa- re) făcută de M. Gorbaciov: „Peste un an veti avea cu totul alte griji“. Magister dixit! ■ Citim în DEMOCRATIA din 1-7

oct. că dl. Antohi, care face si desface to- tul la Ministerul Învățămîntului si Știin- tei, este („amănunt foarte semnificativ“) membru al G.D.S., așadar, în fond, „el si acolitii lui“ ar fi o „curea de trans- mitere“ între odiosul Grup si minister etc. Citim binecunoscutele clișee ale epoci co- muniste si ne uităm la semnătura: Trai- ian Găniu. Si ea binecunoscută din ace- easi comunistă epocă. La ce bun să ne mai punem întrebări naive. Să le lăsăm pe seama dlui Florescu, editorialistul ga- zetei: Cine mai vrea comunism? Ră- punsul nu e deloc departe. Democrația ni-l oferă mai la fiecare pagină: dl. Flo- rescu si, iartă-ne, Doamne, limba de lemn, acolitii lui, precum dl. Traian Găniu, adevărate curele de transmisie între tre- cutul glorios si prezent. ■ În AZI (2 oct.), dl. Claudiu Iordache, primul vice- presedinte al F.S.N., invinuieste în bloc scriitorimea română de a se fi „odihnit slugarnic sub Pumnul lui Ceaușescu“, fără a se fi „disculpat dinaintea Țării“. Nota de numai 26 de rinduri a domnului Ior- dache abundă în interogații, exclamații si maiuscule retorice si a fost prilejuită de excluderea dlui E. Barbu din Uniunea Scriitorilor. Nu cunoastem meritele tre- cute ori prezente care să dea dlui Ior- dache dreptul de a rosti acuzații atât de grave si de nediferențiate contra scriito- rilor. Tonul mai degrabă recriminator de- cit justitiar adoniat de d-sa în această im- prejurare, ni se pare inacceptabil. Dl. Iordache ignoră sutele de cărți scrise si publicate de scriitorii români în anii dic- taturii si care, prin valoarea lor artistică ori prin continutul lor documentar, au

Pagină din Schedelsche Weltchronik (Nürnberg, 1493)

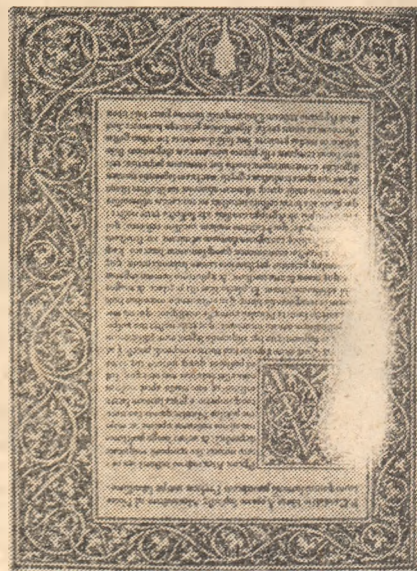
reprezentat tot atîtea proteste contra dic- taturii. Dl. Iordache nu-si aminteste nici de acei scriitori pe care o țară întreagă îi cunoaste ca disidenți față de regimul co- munist. Să aibă amnezia dlui Iordache vreo relație cu tenacea campanie de deni- grare tocmai a acestora din urmă de către majoritatea publicațiilor care „simpati- zează“ cu formațiunea politică pe care d-sa o conduce? Si oare mai are rost să-l întrebăm pe proaspătul prim-vicepre- dinte al F.S.N. de ce n-ar pretinde d-sa si să facă categorii profesionale „a-si facă public autocritica pentru „slăbiciune, lasi- tate și deșertăciune“? De pildă, proprii- lor colaboratori politici din F.S.N. Sau unor redactori de la Azi, precum dl. Ma- rin Badea, fost corector la fostul Insti- tut de Istoria P.C.R., si autor de texte

pro-ceausiste. De ce numai scriitorilor? În definitiv, din rîndurile lor s-au ales — totusi! — cei mai numerosi si mai vehe- menti rezistenți la ceausism. „Iesirea“ (cum s-o numim altfel?) dlui Iordache împotriva scriitorilor ne îngrijorează cu atât mai mult cu cit dsa este liderul for- mațiunii politice de guvernămînt. După opinia noastră, articolul din Azi consti- tute în cel mai bun caz, o gafă politică. ■ Si fiind vorba de dl. Iordache: în ace- lasi zi, 24 de ore mai tirziu, dsa găsește timpul necesar să comenteze critic un ar- ticol din România Mare în care este de- naturată revoluția de la Timisoara. De articolele anterioare, din aceeași revistă, dl. Iordache n-a auzit. Ele au ridicat în picioare orasul de bastină al d-sale la un miting de protest la care au participat 70-80.000 de oameni. Nici despre el, dl. I. n-a auzit nimic. Treburile F.S.N. l-au absorbit cu totul si cu totul. N-am pier- dut nădejdea de a-l revedea pe domnul prim-vicepresedinte revenind la realita- tea politică.

Motănei de odinioară

■ Sugerăm comisiei parlamentare de anchetă a evenimentelor din 13-15 iunie să audieze pe redactorii ziarului din Doli Cuvîntul libertății, care scriu în nr. din 16 iunie că inz. Mănuca a interupt tea- sunea pentru a oprit trenurile de minerii care se îndreptau spre București „la che- marea expresă a autorităților de stat“. Informația o culegem din ORIZONT nr. 39. ■ În ROMÂNIA MARE (nr. 18), prin- tre scrisori semnate de dnii M. Giambasu, Iasus Vladimir etc., citim una datorată unui prof. univ. dr., pe numele său V. Pompilian. Nu stim ce si unde predă dl. V.P. Dar să vedem ce scrie: „De ce nu a cîntat (Ana Blandana) o ceată mai mare de motănei, domnule Mircea Dinescu, de ce nu studiați si serialul de poezii în care a ridicat osanale partidului si leninismu- lui. În ce mă privește, foarte sumar cul- turalizat, răsfoind poeziile sus-amîn- titei autoare, mă cam îndoiesc de valo- rea conceptuală si estetică a „vibrațiilor“ ei „spirituale“. Curat sumar culturalizat, domnul prof. univ. dr.! Falsa modestie nu-i scuză nici lipsa gustului. Cit despre serialul de osanale, nu în opera dnei Blandana il va descoperi (afirmația dlui Pompilian denotă ignoranță si poate fi so- cotită calomniosă), ci în aceea a redac- torului-sef al revistei care i-a tipărit scri- soarea. Si ce serial, în care „mîndria de a fi români“ era o curată apologie a ceau- sismului iar printre „ideaurile“ poetului puteam descoperi dictatura cea mai odi- oasă! Cultivați-vă gustul prin lecturi asi- du, domnule prof. univ. dr.!

■ Polemist cîndva reductibil, spaimă a medicrităților, dl. Al. Piru revine în forță cu un articol distrugător din ziarul DI- MINEAȚA (4 oct.) intitulat Cazul Eugen Barbu: „În sfîrsit, o dată cu ultimele sale crize viscerele de violență verbală la a- dresa tuturor colegilor de breaslă, asul injuriilor aduse majorității celor ce-i de- pășesc cele 7 clase de liceu si anul I de la Școala de jandarmi, care s-a dărmat pe el în 1945, Eugen Barbu, omul Săptă- minii culturale, organ al terorismului securist si de lingusții ceausiste, a fost îndepărtat prin consens unanim din Uni- una Scriitorilor din România. Zelosul di- rector de azi al revistei România Mare, secondat de fidela sa ordonanță Corneliu Vadim Tudor, căruia i se vede uniformă de la distanță, declară că măsura nu-l afectează. Demult voia el să lasă din a- cest cerc care nu-l lăsa să scrie așa cum a învățat el de la Nicolae Crevedia, G.M. Zamfirescu și Gabriel Drăgan. În fond, de ce să facă parte din Uniunea Scriitorilor, cind colaboratorul său cel mai apropiat, Corneliu Zelea Tudor, patriotul atît de in- duioșat de soarta membrilor încă nepuși în libertate al CPX — n-a intrat încă si nu ține să intre într-o organizație din care nu făceau parte Elena Ceaușescu, Emil

Pagină tipărită de Ratdolt la Veneția (1477)

Bobu, Tudor Postelnicu și Dumitru Po- pescu. Poate cind aceștia vor reveni...“ Dl. Piru admite acum că Incognito a fost plagiat si indică si unele surse pentru Săptămîna nebulilor, care „împrumută copios din Paul Morand, ghiduri turistice despre Veneția si cărțile lui Al. Alexianu despre logofătul Dudesco si Mode si ves- mînte din trecut“. ■ Semnalăm în AZI (4 oct.) articolul dlui Radu F. Alexandru intitulat Sinucigașul, care se referă la nota — ne referim și noi la ea mai sus — în- dreptată de dl. Claudiu Iordache contra Uniunii Scriitorilor. Titlul spune totul. Felicităm organul de presă al FSN pen- tru publicarea articolului. Nu e prima oa- ră, și ne bucurăm cind Azi se arată des- chis unor puncte de vedere opuse celor ale formațiunii politice pe care o repre- zintă si chiar celor ale liderilor acestel formațiuni. ■ În ADEVĂRUL din 5 oct. dl. C. Stănescu pare foarte mirat de fap- tul că dl. Gh. Grigurcu s-a putut întreba într-un articol consacrat dlui Edgar Papu: „De ce se pretează si azi colaborării la România Mare, publicația cea mai com- promițătoare din perioada postrevoluțio- nară?“ Intrebarea ni se pare legitimă. Si nu e vorba de a împiedica pe cineva să scrie unde si ce dorește, cum afirmă dl. Stănescu, ci de a ști de ce perseverează un intelectual de talia dlui Papu într-o eroare atît de grosolană cum este „tovă- rășia“ cu inși ca dl. Vadim Tudor et. omni. Poate că e naiv să ne mirăm, vorba lui G. Ibrăileanu, dar ar fi cinic să nu ne in- dignăm.

Tatăl și fiul

■ De la Galați primim nr. 19 al publi- cației independente NODURI ȘI SEMNE, însoțită de o scrisoare din care aflăm că media de vîrstă a redactorilor este de 26 ani. Un semnal de alarmă conține artico- lul dlui Eugen Neculiță intitulat Un lider comunist apolitic. Paradoxal lider este fostul prim-secrefăr al P.C.R. de la Ga- lati, Carol Dina, la procesul căruia mar- tori interesați încearcă să-l scoată bas- ma curată pe inculpat. La campania de „albire“ a securității, iată, se adaugă una de albire a fostei nomenclaturi. Strins uniți în jurul partidului, foștii nomencla- turisti se sustin reciproc ca frați. În Re- vista plesnei, în același număr, România Mare e caracterizată drept „cel mai dez- gustător săptămînal din țara noastră“ iar dl. Barbu e considerat „conducătorul co- loanei a cincea din Uniunea Scriitorilor“. Asta, în timpul dictaturii, firește, fiindcă acum coloana (cu același număr sau cu altul, ca unitățile de securitate trecute la M.Ap.N.) a fost evacuată din Uniune. ■ „Dacă Eugen Barbu ar muri în aceste zile — scrie dl. Păunescu în VREMEA d-sale (care nu e si a noastră) (nr. 5) — toți cei care au votat și, în primul rînd, toți cei care au manevrat întru excludere- rea sa, s-ar umple de o definitivă rușine, dacă rușinea ar mai exista (are haz dl. P. — O.A.) printre veleitari lipsiti de orice talent literar (despre veleitarii ta- lentati n-avem nimic de zis — O.A.), care tind să înăbușe actuala viață literară prin actualele reviste literare“ (cultivați-vă grădina proprie, ah, nu, stilul propriu, dle Păunescu, pentru numele lui Dumne- zeu! — O.A.). Ne-a fost cu neputință să înțelegem din articolul dlui P. de ce a fost exclus E.B. din Uniunea Scriitorilor, deși acesta era chiar titlul lui. Credem că autorul bănuiește motivele, dar le ține secrete. Nu ni se pare recomandabil, în același loc, dl. Andrei Păunescu, fiul, în- cearcă să calce pe urmele dlui Adrian Păunescu, tatăl. Nu e bine, deloc nu e bine. De ce afirmă dl. Nic. Iliescu (în TINERETUL LIBER din 6 oct.) că dl. Hamza l-a mazit de la TVR pe dl. Ara- chelian, înțelegem prea bine. Dar nu mai înțelegem de ce afirmă că discuțiile dlui Hamza cu dnii E. Barbu, M. Dinescu, Dan Desliu si C.V. Tudor au fost „un dialog al surzilor“. Ni s-a părut, din contra, că dl. Hamza a auzit foarte bine ce i-au spus interlocutorii si că aceștia, la rîndul lor, au avut chiar unele motive să-l facă să tacă pe dl. Hamza, ceea ce înseamnă că-l auzeau și ei. Singurul dintre toți pe care l-am găsit tare de ureche a fost dl. Barbu, dar nu de ieri, de azi, așa că nu ne-am alarmat, (O. A.).

RADIO

Constrîngerile sistemului

■ O DECIZIE grăbită, pe care o sem- natam și în cronica săptămîinii trecute, face ca șase emisiuni literare radiofo- nice să fie difuzate la ore cînd micul ecran oferă spectacole de film, teatru, operă etc. Concurența este neolială, mai ales în condițiile în care aceste emisiuni nu beneficiază de reluări pe alte canale si la alte ore de emisie. Care sint ele? Atlas cultural (luni), panoramic la zi asupra noutăților de pe toate meridianele si imagine a prezențelor românești în perimetre spirituale străine. Permanența clasicilor (marți), valorificare a momen- telor esențiale din istoria literaturii na- ționale. Cărți, idei, manuscrise, alternind cu Convorbiri peste timp (joi), rubrică inaugurată în această primăvară și difu- zînd pentru intia oară pe post interviuri de interes excepțional cu personalități ale culturii noastre. Dicționar de literatură universală (vineri), singura sinteză radio- fonică dedicată domeniului. Lecturi în premieră (simbătă), ciclu deschis nu de- mult și permițînd radioului să dețină prioritatea absolută în transmiterea unor pagini aflate în sertarele scriitorilor sau a unor pagini abia intrate în fluxul edi- torial. Scriitori la microfon (duminică), barometru sensibil al mentalității literare de azi, punind în circulație pentru prima dată mărturiile de creație de care istoria va ține seama. Este aceasta o situație

normală? Argumentul că toți cei direc- t interesați (să spunem, specialiști, profe- sori, cercetători) sau, pentru a fi cit mai aproape de adevăr, cei mai mulți dintre ei vor alege, la 21,30, calea radiofonică si vor abandona, fără urmă de regret, calea t.v. este o alunecoasă supapă de ieșire din impas. Căci nu trebuie să citim și să cităm declarații programatice pentru a ne convinge că visul oricărui realizator este de a face emisiuni care să capteze, să convingă cercuri foarte largi ale opi- niei publice. De asemenea, nu e cazul, să apelăm la cuvinte mari pentru a susține dreptul culturii, al literaturii de a intra firesc, nestînjinit în orarul audienței si audienței generale. Ceea ce ne îngrijorează, însă, este faptul că emisiunile menționate mai sus nu sint singurele afectate de acest tratament discrimina- toriu. Adăugăm: Istorie și civilizație (miercuri), Fonoteca radioului vă apar- ține (duminică, 20,30, reluare simbătă, 0,30, spații deloc propice dialogului), în sfîrsit multe dintre rubricile de informare, cultură și dialog ale canalului România- tineret: seria Cluburilor, Exploratorii zilei de mîine, Dialog între generații, Din marea poezie a lumii, Jurnale și memorii, Biografia unei capodopere, Universul artelor. Repetăm, este aceasta o situație normală? În fine, conform programului t.v. cel nou care intră în vigoare de luni,

ora Actualităților este 26,00-21,00. Exact în acest interval, radioul programează si spectacole de teatru si un ciclu pe care îl așteptam de multă vreme cu toții: Universitatea radio (marți — vineri, după ora 20,30). Este o altă nefericită coincidență ce face ca drumurile de acces către informația științifică de bună tinută să fie, pentru milioane de oameni (nu numai de vîrstă școlară), obturate. Pen- tru că nu o simplă și superficială curio- zitate indeamnă aceste milioane de oameni să fie fideli, la ora 20,00, Actualităților, iar după ora 21,00 să nu renunțe la spectacole. Mihircea determinată de această constatare este cu atît mai negu- roasă cu cit existența unei structuri fixe de program (neînfirmată încă) ne obligă să aminăm orice speranță de modificare pînă la primăvară. Speranță? Să-l re- citim pe Leopardi, pentru a căpăta cu- raj: „Între un trecut dureros si un viitor nesigur, nădejdea omenească rămîne ne- clintită“. Oricum, revenind, nu numai pen- tru a introduce o rază de lumină, să salutăm citeva dintre noutățile schemei radiofonice, între care Personalități ale cotidianului (marți, 14,30), Dosare ale istoriei contemporane (miercuri, 18,00) si să nu rămînem nepăsători la una dintre rarele (singurele?) tresăriri de duioșie pe care realizatorii radio au curajul să o recunoască deschis: vineri, Clubul pen- sionarilor (România-actualități, 11,05) este urmat de Muzică pentru bunici.

Antoaneta Tănăsescu

Josef Čapek

MERIDIANE

Frații CAPEK

SISTEMUL

Karel Čapek

● **INCEPUTURILE** literare ale fraților Josef și Karel Čapek sînt legate de așa-numitul curent Moderno-antebelic — alică de apariția la Praga a grupului literar alcătuit în jurul publicației Almanahul 1914. Scrierile lor comune (în proză) sînt o reacție provocatoare la adresa romanului naturalist sau psihologic și a neoromantismului decadent. Spațiul restrîns de care dispunem nu ne permite decît o sumară prezentare a acestor personalități de vază ale culturii cehe din prima jumătate a secolului 20. Deci, foarte pe scurt:

Josef Čapek (n. 23.3.1887 în orașul Hronov) e cunoscut îndeosebi ca pictor. În decențiile 3 și 4 se numără

printre reprezentanții cei mai proeminenți ai picturii cehe, datorită folosirii originale a unor procedee artistice specifice cubismului, picturii populare și primitive. Din creația sa literară — destul de întinsă — se cer a fi amintite măcar cele două remarcabile piese scrise în colaborare cu fratele său: Din viața insectelor și Adam creatorul și volumul de versuri intitulat Foeme din lagăr — cu care, din păcate, își încheia drumul literar și al vieții. (Ca o ironie a soartei, se stinge din viață cu puțin înainte de terminarea războiului, în aprilie 1945, în lagărul nazist de la Bergen-Belsen.)

Vom insista mai puțin asupra per-

sonalității lui Karel Čapek (n. 9.1.1890 în orășelul Malé Svatonovice — m. 25.12.1938, Praga) a cărui operă, foarte vastă, este binecunoscută cititorilor noștri. Amintim, în trecut, celebra trilogie epică: Horduba! — Meteorul — O viață obișnuită; Războiul salamandrelor, Fabrica de absolut, Krakati. Pesele de teatru: R.U.R., Cazul Makropulos, Tilharul, Molima albă, Mama (apărute în volume și jucate pe scenele multor teatre românești).

Povestirea de față, mai puțin cunoscută, ne-a fost dat s-o descoperim cu prilejul unei vizite de documentare la Muzeul Literaturii Cehe din Praga.

ISPITITI de soarele unei superbe după-amiezii duminicale, ne-am imbarcat la St. Augustin, pe vasul de agrement „General Hoddle”, pe puntea cărui fusese organizată o serbare populară, fără să bănuim că în felul acesta urma să ne trezim în mijlocul unei societăți de independenți. După o jumătate de oră de mers, cînd comportarea noastră începuse să nu mai fie pe placul cuceritoarei societăți, am fost azvîrliti în mare pe motivul așa-ziselor liose de bună-cuviință; peste puțin timp a mai zburat după noi un domn îmbrăcat în alb, iar inimile caritabile de ne punte ne-au aruncat la luteală trei colaci de salvare, ca apoi, înăltînd înmuri de slavă Atotputerînicului, să ne părăsească în largul mării.

— Slavă Domnului, acest-a-i faimosul patent Slanke, încercă să lege o convorbire domnul în alb, după ce ne-am prins cu toții în jurul gîtului roșile de cauciuc.

— Nu vă faceți sînge rău, domnilor, se strădui în continuare să ne liniștească noul nostru tovarăș de călătorie. Dacă vîntul din Sud-Est persistă, în sase ore sper să ajungem ne uscat.

Apoi, cu un calm imperterabil, se recomandă: era proprietarul plantatiilor și uzinelor din Huberstown — sir John Andrew Ripraton, care se afla în vizită la verisoara sa din St. Augustin și căruia, după protestele sale imotivabile expulzării noastre de pe „General Hoddle”, i s-a oferit, în condiții de altfel neobișnuite, ocazia de a face cunoștință cu noi.

În decursul acestor formalități marea vula nerăsfătoare, iar curentul lenes ne transporta încet spre uscat, împingîndu-ne ușor, odată cu înăltirea ritmică a valurilor.

În acest timp, domnul John Andrew Ripraton ne povestea despre studiile sale de economie politică făcute în Europa, unde-l ascultase pe Bûcher la Leipzig, pe Liszt și Wagner la Berlin, unde îl studiasse pe Schäffel, Smith, Carey și Taylor, despre piașele sale peregrinări spre sfîntele lăcașuri ale industriei, despre acele pelerinaje întrerunse brusc de stărnita neașteptată a asasinare a părinților săi de către muncitorii greviști.

Aici, noi, în calitate de oameni nemuncitori, am început:

— Val, muncitorii! Sinteți o victimă socială, domnule, Muncitorul e un produs de fabricație al secolului al nouăsprezelea, ce să mai faci cu el după o supraproducție de un veac? Au ajuns să fie cu milioanele, fiecare din ei e un om, un semn de întrebare, o problemă și o primăjdie seculară, da, domnule, fiecare mină de muncitor e un boboc din care înfloreste un pumn. Noi, ființele superioare, sintem de cînd lumea doar zece mii, nu ne înmulțim în schimb ei sînt din ce în ce mai mulți. Dumneavoastră, stimate domn, muncitorii v-au ucis tatăl și mama. Secolului douăzeci i-au ucis tradiția. Dacă ne-au ucis născîntii ne vine rîndul și nouă. Veți fi ucis și dumneavoastră, vom fi ucisi și noi, vor fi ucise, val! și frumosele noastre prietene din patria de peste ocean — atunci cînd va sosi momentul care afirmă de ne acum amenințător peste capetele noastre.

— Atenție, domnilor, vine un val, ne atrase atenția sir John Andrew Ripraton, continuînd apoi cu zîmbetul său imperturbabil:

— Pardon, domnilor, eu nu voi fi ucis. Fabricile mele, Huberstownul meu, trăiesc într-un calm desăvîrșit. Am introdus reforme culturale. Am altoit trunchiul zgurîtor al problemei muncitorești cu floarea nobilă a industriei.

— Aha, am exclamat amîndoi, clătîndu-ne zdravăn, ca urmare a unei involburări de valuri, va să zică și dumneavoastră sinteți unul dintre acei ce-l reformează pe muncitor; Internetati școli duminicale, universități populare, introduceți abținerea și cîrta la domiciliu, înființați cluburi, orchestre, cercuri de dezbateri, acordati burse, încurajați teosofia și dilettantismul; dumneavoastră îl înobilăți pe muncitor, îl treziți, îl învățați să-l domesticească. Dar bine, stimate domn, dacă îi dați să guste bineface-ile instruirii, treziți în el o fiară culturală. În fiecare din noi mocnește un supraom. Într-o bună zi vom fi înundați de o multime uriașă de conducători și predicatori; din uzine vor tîrni milioane de izbăvitori, intelectuali, ideologi, popl și iluministi, va fi un asalt nîmielilor. Cine nu se va lăsa izbăvit va fi măturat. Lumea, după ce va atinge culmea evoluției sale, se va risipi prefăcîndu-se în praf și pulbere. Ultima inimă dură va zbura prin univers, ca un meteor...

Ascultînd această declamație, sir John Andrew Ripraton scoase din tabachera sa impermeabilă un trabuc și, după ce-l aprinse se ușa:

— Binevoii! a servi un trabuc, domnilor, în condițiile acestea, de umiditate, sint sigur că e foarte binevenit. Scumpii mei domni, dumneavoastră exprimați acum ceea ce eu am gîndit în urmă cu douăzeci de ani. Continuați!

După ce ne-am aprins trabucul, am reluat, în ritmul legnat al valurilor:

— Și totuși există un muncitor ideal. Acesta este jacquardul, ringul, selfactorul, rotativa, locomotiva, Jacquardul, domnilor, nu vrea să judece și să guverneze, nu se organizează și nu ține discursuri; singura lui idee, dar temeinică, domnule, singura lui idee mărească și conducătoare e: firul, cit mai multe fire! Ringul nu vă cere nimic altceva decît să-l lăsați să se învîrtească; nu are altă idee sau alt program decît să se învîrtească. Invirtutul e un ideal măreț, domnule, invirtutul e mîșcarea cea mai înaltă a lumii. Invirtutul e totul.

— Excelent, domnilor, exclamă cu înșufletire sir John Andrew Ripraton, respingînd din preajma lui o jîvnă acvatică viscoasă. Și fiindcă sinteți așa de înzestrați, veți săi desigur să pretuți sistemul meu, soluția mea în ceea ce privește problema muncitorească, o construcție de tipul Operarius utilis Ripratoni. Ascultați:

— Domnilor! Fabricația provine din cuvîntul febris și înseamnă activitate febrilă. Da, domnilor, marea industrie nu e un atelier meșteșugăresc, marea industrie e o febră hrînită de entuziasm, de avînt și idealism. Onorată adunare! A prelucra cincizeci de mii de baloturi de bumbac e o performanță onorabilă; dar a-ți imagina milioane de baloturi, pentru asta, domnilor, e nevoie de o fantezie și un idealism de-a dreptul artistic. Și toate acestea să le prelucrați! Să prelucrați întreaga lume! Lumea toată nu-i decît o materie primă. Da, lumea toată e doar o materie neolucrată. Cerul și pămîntul, omenirea, timpul, spațiul și infinitul, toate nu sint altceva decît materie primă. Da, domnilor, sarcina industriei este de a prelucra întreaga lume. Lumea trebuie să devină o marfă!

Noi vedem această muncă în stil mare. Totul trebuie accelerat. Problema muncitorească nu ține în loc. Declaram război socialismului, tuberculozei, scăderii natalității, culturalizării, programul de ontore și alcoolismului. Nimic nu trebuie să

ne stea în cale. Muncitorul trebuie să devină o mașină care, pur și simplu să se învîrtească. Orice idee este o încălcare a disciplinei! Domnilor! Taylorismul constituie, în întregimea lui, o eroare esențială, întrucît trece cu vederea problema psihicului. Suferința muncitorului nu-i o simplă mașină; de aceea trebuie înălțurat. Acesta-i sistemul meu. Sistemul meu este marea răspuns la o mare problemă socială.

Domnilor, de la bun început am visat un muncitor care să nu fie altceva decît o unitate de muncă. De aceea am atras în serviciile mele numai oameni aleși: mărginiți, amărîți, flegmatici, analfabeti, albinosi, uragutani, hidromacro- și microcefali, membri ai raselor inferioare și așa mai departe. Deci numai pe acei care, după ce sint supuși unui examen special de către profesorul Münsterberg, dovedesc că nu știu și nu vor să gîndească, habar n-au de astronomie, politică, socialism. Istoria omenirii greve și organizării, că viața lor e alcătuită numai din tere ereditare și din deprinderi cistigate. Pe acești indivizi aleși i-am obținut din toată lumea cu ajutorul agenților mei.

— Hei, domnule, fiiți atenți să nu vă izbenscă grinda aceea, am strigat amîndoi, în cor. Scumpe domn, metoda e, intradevăr, excelentă. Dar nu vă este teamă că, odată cu trecerea timpului, muncitorul dumneavoastră model se va perverti și va degenera? Să zicem că datorită unor influențe se defectează și decade într-o totală folosire a forțelor spirituale. Nu socotiți că ar fi necesar un examen medical, măcar o dată pe săptămînă? Nu cîrpa la el semna spontane de iluminism?

— Niciodată, răspunse triumfător sir Ripraton, împingînd din apropierea lui grinde rătăcitoare. Scumpii mei domni, muncitorul meu e sterilizat și purificat, mai întîi am distrus în el, din fadă, toate sentimentele neegoiste și sociabile, dragostea de familie, simțul poetic și transcendental, i-am reglementat interesele digestive și sexuale, i-am pus în imoreu-rimile, am acționat asupra lui cu influențe arhitectonice, astrale, dietetice, cu ajutorul temperaturii, al climatului, prin sistematizarea foarte precisă a modului de viață...

IN decursul acestei alocuțiuni, sir John Andrew Ripraton se incurcă, se într-un desis de alge viscoase din care nu se mai putea elibera. În timp ce pe noi curentul molcom ne ducea ușurel-ușurel spre tîrmul a cărui fișie îngustă se albea la orizont. Grăbit să ne expună pînă la capăt metoda sa, sir Ripraton striga de zor în urma noastră cu o voce din ce în ce mai ridicată:

— Mai stați puțin, domnilor. Vă rog. La mine fiecare muncitor are asigurată bunăstarea, limitarea și regularitatea. Toti sint egali între ei, ca elementul unei baterii electrice. Am întemțat cazărmi muncitorești. Fiecare muncitor are celula sa și toate celulele se aseamănă între ele ca două picături de apă; toți au aceleași venituri, aceleași ceasornice și aceleași visuri; nimeni n-are ce să-i spună celuilalt, să-l roage sau să-l ceară să împartă cu el ceva — o clipă încă, domnilor, vă rog. I-am impresurat cu plictiseala, cu îndestularea, cu indiferența, cu comoditatea și curătenia. Hei, domnilor! Dar femeia? Femeia stimulează simțul estetic al familiei, simțul etic, sociabilitatea, romantismul, simțul poetic și în general simțul pentru cultură. Da, domnilor, chiar și în mine, cunosc asta din proprie experiență. Femeia, e, ah! Da, femeia e prietena oricărui sistem. Femeia, domni-

lor — o clipă, vă rog... De aceea, le permit muncitorilor contactul cu femeia, fi-rește, din cînd în cînd; maistrilor o dată la trei zile, metalurgistilor o dată pe săptămînă, lucrătorilor bumbăcari o dată la paisprezece zile iar salahorilor de pe plan-tații o dată pe lună, și asta numai noap-tea, pe întinerie, ca să nu-i vadă frumu-sețea și să nu cunoască emoția estetică; hei, domnilor, mă mai auziți? Ca să nu simtă emoția estetică sau morală... sau, în general, să nu cunoască un sentiment înălțător și...vă spun, domnilor... femeia... orice fel de stimulent... pacificarea mun-citorimii... Metoda mea... la revedere, domnilor!

Așa striga în urma noastră, din ce în ce mai tare, sir John Andrew Ripraton, pînă cînd l-am pierdut din ochi cu desă-vîrsire, capturat fără speranță de vîltoa-re valurilor, prîpniți ca o geamandură, în timp ce vîntul care bătea din larg în-ceta să mai aducă spre noi vocea lui ri-dicată. După aceea s-a asternut pe neas-teptate noaptea, o noapte liniștită, cu lună, iar tîrziu după miezul nopții am lesit la tîrm în apropierea Charlestownu-lui, de unde am trimis o salupă să-l cau-te pe sir Ripraton, care petrecuse pe mare o noapte, desigur, dezagreabilă.

De aici am plecat totți trei cu căruța la St. Augustin, unde am ajuns fără nici un fel de peripeții demne de remarcă, iar a doua zi noi l-am vizitat pe sir Ripraton în casa verisoarei sale. L-am găsit întins în-tr-un baiașoar cu o scrisoare în mînă, iar pe chipul lui se citea exoresia celei mai profunde dureri. Ne-a primit în tă-cere și, fără să ne adreseze un cuvînt, ne-a înmînat scrisoarea care suna astfel:

Huberstown, 27. 7.

Stimate domn!

Scrisoarea mea e jalnică! S-a întimplat o catastrofă, totul e pierdut. Muncitorii s-au răzvrătiți, au incendiat uzinele din care nu s-a putut salva nimic, au ucis-o pe soția dumneavoastră împreună cu cei trei copii.

Nenorocirea s-a produs cu totul neas-teptat. Dintr-o întimplare nefericită, lu-mina a rămas aprinsă în celula tîndrului muncitor Bob Gibbon (nr. C.10.707), la care a fost lăsată să intre noaptea o fe-meie, din nenorocire foarte frumoasă. În felul acesta s-a trezit în el simțul frumu-sului și al înaltei chemări a omului, s-au înfrîptat în el sentimente mai nobile și, chiar a doua zi, în ciuda ocărilor primite din partea supraveghetorilor, a început să fredoneze, să danseze, să zîmbească și să viseze, să vorbească, să arunce priviri semnificative și, în general, să-și dea în vileag sentimentele într-un chip mai uman.

La îndemnul lui, ceilalți muncitori și-au procurat și ei lumina dintr-o circumstan-țe nocturne și, în felul acesta, au putut să cunoască emoții asemănătoare. S-au apucat să-și procure plastroane, ace de cravată, oglinjoare, cărți postale ilustrate, volume de poezie, instrumente speciale, tablouri și alte obiecte similare, legate în-tim de simțămîntele amoroase: au înte-meiat la luteală patru asociații corale, două institute de înfrumusețare, două ansambluri de artiști amatori și echipe spor-tive. Funcționarea n-a avut puterea să împiedice această mișcare. După aceea muncitorii au reușit să ia cu asalt cartie-rul femeilor, să le răpească pe toate și să-și înjghebeze o viață de familie; a doua zi au revendicat reducerea progra-mului de muncă și majorarea salariului, în ziua următoare au început o grevă ge-nerală, au înființat trei organizații sin-dicale și anume: a metalurgistilor, a mun-citorilor textilisti și a salahorilor agricoli. În ziua de 8 iulie au luat ființă trei pu-blicații, prăvăliile și magazinele din in-teriorul orașului devastate; 26 iulie început asasinatelor. Acestea sint evenimentele ult-imelor zile, la care binevoii a absentă, aflîndu-vă departe de patrie.

Căutați să vă găsiți alinaarea, scumpe domn, dacă puteți!

Al dumneavoastră devotat
Francis J. Mulberry

SIR John Andrew Ripraton s-a întors cu fața spre fereastră pentru a lăcrima ne-stingherit. După care noi am exclamat printre suspine:

— Sărmanul Ripraton! Sărmanul Gib-bon, noul Adam! Cît de periculoase sin-teți pentru noi, o, voi, prietene de peste ocean! Ocrotește, cerule, tinerețea noas-tră!

Prezentare și traducere de
Jean Grosu

Bohumil HRABAL

Cluburile poeziei

● BOHUMIL HRABAL s-a născut la Brno (1914), a făcut liceul la Nymburk, a studiat dreptul la Universitatea Carolină din Praga — obținând titlul de doctor în științe juridice (1936); în timpul războiului, întrerupându-și studiile, a fost o vreme jurist, muncitor necalificat la căile ferate, impiegat de mișcare; după război, paleta ocupațiilor sale e și mai pestriță: funcționar la un centru de achiziționare a deșeurilor de hirtie (vezi fragmentele care urmează!), salariat la o bancă, ofelar la Kladno, comis-voiajor, stivuitor la un centru de achiziție a deșeurilor de hirtie (din nou!), figurant și manipulant de decoruri la Teatrul „St. K. Neumann” din Praga și chiar măturaș de stradă. A publicat volumele de povestiri și romanele: „Vorbele oamenilor” (1956), „Perla în adânc”, „Flecartii”, „Ore de dans pentru virșnici și avansați”, „Trenuri cu prioritate”, „Anunt pentru o casă în care nu mai vreau să locuiesc”, „Acest oraș este în grija colectivă a locuitorilor săi”, „Cinzece și legende”, „Cositeile”, „L-am servit pe regele Angliei”, „O singurătate prea zgometoasă”, „Serbările ghiocelor”, „Cuvincioasa tristare”, „Milioanele arlechinului”, „Cluburile poeziei” (1981, roman din care prezentăm câteva fragmente). Unul din excelenții cunoscători ai operei sale, Corneliu Barborică, vorbește despre „stilul aviativ chapallian” adoptat de Hrabal și pomenind de virtuțile comicului său — când ironic, când cu rezonanțe tragice, reproducând reprezentative fraze alese chiar de scriitor din scrisorile ne care el le-a primit de la cititori: „Domnule Hrabal, credeți-mă, după lectura cărților dumneavoastră nu mai am înțeles, mă chinuie și mă urmărește neîncetat frumusețea lor inefabilă, gingașă, gluma, durerea, înțelepciunea, O, Doamne, simțeti un sfânt!” și „Om scrbos, boșorog senil cu înclinații pubertale, norc triplu, la puscărie cu tine! Ar trebui să te la înțerebăi polifon de moravuri...” Altfel spus, Hrabal e un geniu al literaturii umoristice!

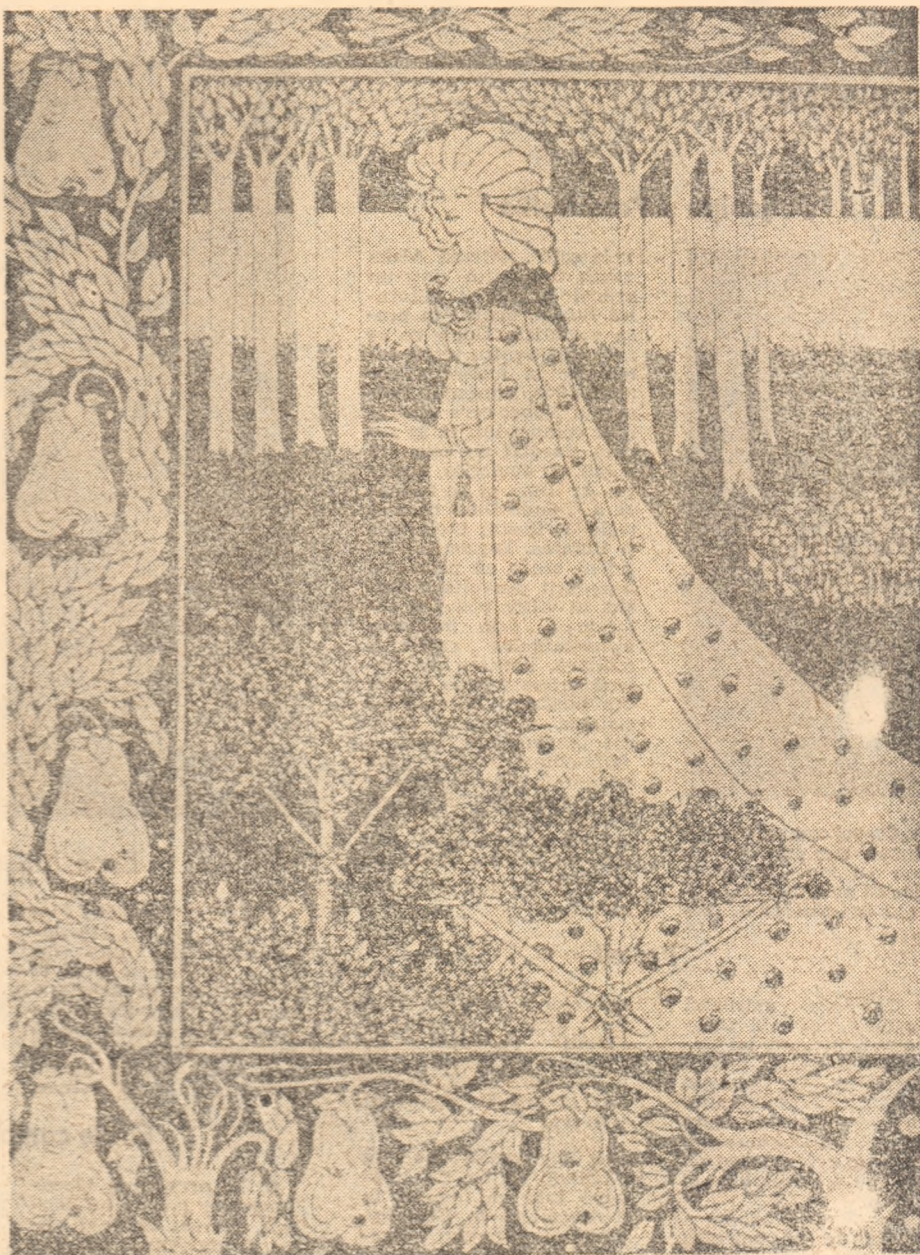
deasupra mea, bocăniți! pantofilor celor care foiesc prin curte și privind cum, prin gaura din tavan, ca din ceruri, se desartă peste mine cornurile aburii, tri, continutul sacilor, lăzilor, cutiilor și cosurilor: tuburile florilor vestejite prin florării, hirtile din magazinele universale, programele spectacolelor anulate și biletele de tren, ambaajul de la lăghetata „Polar”, colile stropite de vopselele zăravilor, ghemoacele de hirtie fîșingărită de prin măcelării, hirtia zimțată și lucioasă tăiată în șelierele fotografice, prea-plinul coșurilor de hirtie din birouri — cu panglicile mașinilor de scris, buchetele odilite de la onomastici și zile de naștere ba, uncori, mai piea și cite o piatră de calendar învelită în ziar, ca deșeurile să tragă mai mult la cântar, cutie și foarfeci ajunse aici din gresă, ciorane cu dispozitive de scos cui, safire de măcelar și cesti cu zat de cafea, cîteodată și buchete uscate de mireasă, chiar și cite o coroană de înmormîntare confecționată din flori și frunze artificiale; și eu prezente toate astea, le țin în presa mecanică mereu nesățulă; de trei ori pe săptămîna, camioane duc la gară bakii mei, acetia ajung în vagoane și călătorește pe sine pînă la fabricile de hirtie, acolo muncitorii tale sîrmele și gelete truda mea în căzile cu tot solul de leșii și azizi, totul transformîndu-se într-o pastă, tapindu-se pînă și lamele de ras în care de altea ori mă tai; însă la fel cum în torontul unui rîulet murdar, care a trecut pînă într-o fabrică, strălucește cîteodată vreun pestisor frumos, și în torontul deșeurilor mele de hirtie se întimplă să apară smîrea vreunei cărți rare — orbi, atunci, privesc mai întii într-o altă direcție, apoi pescuiesc usurel, o sterg de soț, o deschid cu băgare de seamă și-o rîdumec, mă las amotit de textul amosinos al „Meronadă” și numai după aceea, respectînd parca o proorocire homerică, citesc prima frază care-mi cade sub ochi; pe urmă ascund cartea printre celelalte prăzi rare, într-o lădiță; mai tîrziu ea va deveni, o vreme, liturghia mea, o voi citi după un ritual anume — eu nu numai că o citesc dar, după ce o termin, o depun în înima unui balot și așa procedez mereu, fiindcă trebuie să-i însușii ceva din mine, trebuie să-l semnez...

8.

ÎN acele vremuri, cînd Vladimir își scria noaptea jurnalul asemănător protocoalelor din sălile de operație în care se înscriu, cu amănunțime, mănunchile bolnave, ne vizita, cîteodată, preul Bondy; și de fiecare dată cînd Vladimir îi citea din jurnal, Bondy începea să boănă cu blacheurile pantofilor lor săi și striga: „Curva fix!”, pînă să găsească o singură imagine ca așea trebuie să sap tot bulvardul!; și el le scotea din mină, cu sutele, pentru Dumnezeu, Vladimir, scrie poezie! — Vladimir zîmbea conștient, suvitele de păr îi umbreau fruntea, ba chiar ridea, strălucind de fericire, fiindcă Vladimir accepta laudele, îi emoționau și în asemenea clipe semăna cu un copil care privește bradul sculptor în Zua de Ajun a Crăciunului; alături, el stia că stăpînească hăturile iubirii și ale miniei, măcar pînă la o anumită limită; relațiile sale cu maică-sa, cu colegii de la școală de meserii sau cu aceia de la locul său de muncă, precum și cu soții săi se puteau închipui precum o sinusoidă, erau asemănătoare fluxului și refluxului, erau, în esență, ba albe, ba negre — într-ait

Pagină din Biblia lui Gutenberg (1452-1455)

AUGREY DEARDOREY: Ilustrație la Moartea lui Arthur (Londra, 1893-94)

punea disperare în iubirea fată de apropiată, pe care, totodată, îi teroriza în ciut manifestările sale puteau trage drept ale unui nebun, și el prefa: a să fie socotit astfel, decit un oarecare mic burghez...

9.

LUNA trecută mi-au descărcat în pivniță vreo șase chinale de reproduceri după lucrările unor mari maeștri, șase chinale de Rembrandt și Haluri, Moneturi, Klimturi, Cézannuri și alți tipi barosani ai picturii europene, șase chinale de reproduceri ude leșavă, așa că acum tapetez pe laturile fiecărui balot cu ele și seara, cînd balotii stau aliniați în fata liftului, nu mă pot sătura admirînd splendoarea lor, unul cu Rondul de noapte, altul cu Saskia, celălat cu Dejumul pe tarbă, cu Casa spinzuratului, Guernica și așa mai departe; eu sint uțel om de pe acest pămînt care sîc și în luma fiecărui balot se odihnește o cârmă, aici un Faust deschis, dincoace un Don Carlos, dincoace, învelit în hirtie murdară, înșingărită, zace un Hyperion iar mai încoace, în balotul care conține și saci de ciment se ascunde Așa grăbită Zarathustra; într-un anume sens eu sint și artistul creator dar și spectatorul; eu singur în lumea asta știu în care balot zac, ca în cavoul lor, Goethe și Schiller, sau unde se odihnește Holderlin și unde Nietzsche; din cauza asta mă și simt stors de viață, chinuit de oboseală, scot și, tocmai de aceea, pentru a mai domoli efortul colossal la care mă supun, beau neînumărate halbe de bere — ducîndu-mă la berăria Husensky am suficiență vreme să meditez la ce am făcut și să văd cum vor arăta miere următorii mei balotii; de aia torn eu în mine butoaie întregi de bere ca să văd mai bine viitorul, avînd trebuiri importante de făcut, în fiecare balot eu depun o prețioasă relivă, o mînă de copil, un buchetel de flori vestejite, o buclă de păr angelic panglicute, franjuri de staniol, prezăcînd, astfel, un culcus plăcut cărților care apar alit de surprinzător în pivnița mea, la fel cum am adăruit și eu; și tot de aia rîmîn mereu în urmă cu lucrul, curtea gemă de hirtii iar cite din acestea au ajuns în pivniță arată ca un munte cu vîrf derășind gaura din tavan, crescînd pînă sub copertina cutii...

10.

CÎND Vladimir era bine dispus, imediat ce ieșeam în stradă, oda-i își așvîrlea un picior alit de sus că-si putea depune talpa pantofului pe cea mai frăță treaptă a scării ce era sprijinită și legată cu un lîntisor de stîlpul felinarului cu gaz; iar Vladimir, măsurînd aproape doi metri, își mai întindea și brațele și amuzîndu-și pantoful își lega fără grabă șireturile — iar dacă atunci, veni d pe Digul Vespiciiei înspre străduța noastră, tocmai se apropia poetul Bondy, acesta ne amenința de departe cu degetul, lăcăt d-și ochii spre cer și apoi dădea roșă stîlpului, tîrînd pe sub pictorul întina al lui Vla-

dimir și strigînd cu înșufletire: „Curva fix!”, asta ați pus-o la cale pentru mine!, acesta-i un număr de circ!, pînă, pînă, pînă! aleargă printre picioralele grafei!... cînd voi povesti despre asta, deșeară, titlul meu, iar mă va fura întrebîndu-mă de ce nu m-am pîs gîngir să fac treaba asta!; iar Vladimir esența, ca trecătorii să se îndestuleze cu imaginea văzută, întruna înnoțindu-și și dezlegîndu-și șireturile, par a ne bășind-l în soamă pe rocul Bondy cu cerulele lui în jurul stîlpului de fontă; și se făcea ora înșării, lampagiu venea din strada Frăției cu prăina lui de bombă cu ajutorul ei tragea de agățătoarele lămpilor cu gaz, aorîndu-le la celălalt capăt în dreptul lampaderului unde Vladimir tot mășmondea la șireturile sale, cîțina din cap și așenta, Vladimir întînd doar un brat și aorîndea lampa cu un deget așa că lampagiu se tot dădea, mi se departe, pe Digul Vespiciiei, iar lampa de gaz își revărsa generos luma asupra pietelor lui Vladimir, răvășite în valuri; oamenii se opreau, priveau și nu erau în stare să scoată o vorbă; numai poetul Bondy, după ce traversa strada ca să-l coată admira de la distanță pe Vladimir, striga: „Curva fix!”, Vladimir asta își înconjoară coama cu un număr năru și să mă distrugă pe mine!, nu vedeți că acel cap este un tablou de Rembrandt?; parcă-l portretul stîlpului său, Titus!, acum pot să mă duc taman la dra-ul cu foto mea de idiot!... o să-mi fie teamă să mă mai privească în oglindă... ce noapte va mai fi și asta?!”

11.

SI uite, de aceea șeful meu înșinge cu un cîrlig metalic dosurile de hirtie din curte prin gaură, și rogu de minie, tipă la mine: „Hanta, unde ești? pentru Dumnezeu, nu te mai holba la cărțile alea și muncește!”, curtea-i fixată și tu, acolo jos, visezi și faci pe nebunul la rîrit! — iar eu, la poalele muntelui de hirtie, stau tîpîlat ca Adam în tufă, cu o carte fîșită-n palmă și mi se deschid ochii ulmiți înspre o altă lume, altfel decât cea în care mă așiu, fiindcă eu cînd mă apuc de citit sint cu totul alturedea, mă pomenez în text, singur mă mir de asta și trebuie să recunosc că safu' are dreptate, mă visez în cea mai frumoasă lume, mă sint chiar în înima ad vîrului; și iarăși mă minunez, de zeci ori pe zi, de cum m-am rutit în epurta alit de mult de mine însuși; în halul asta de înștrălnare mă întorc de la lucru, tăcut, și meditez profund, păsesc pe stradă, ocolesc tramvaiele și trecătorii și masinile crozîndu-mă încă într-un nor de cărți — cîteva le și duc acasă, le servită — vîsînd traversez pe verde și-și dă-mă dau seama, nu mă lovesc de stîlp și nici de oameni, păsesc doar și put a bere și a țig, dar zîmbesc fiindcă am în șerviciă alele cărți.

Prezentare și traducere de
Florin Bănescu
Ondrej Stefanko

Soljenițin și Perestroika

„Ceasul comunismului a sunat, dar edificiul de beton nu s-a prăbușit. În loc să ne elibereze, riscăm să fim zdrobiți de ru-

nele sale”, notează Aleksandr Soljenițin într-un articol consacrat viitorului Rusiei, apărut în presa sovietică. După ce se pronunță pentru totala renunțare la putere a comunistilor, laureatul Premiului Nobel cere scriitorilor compatrioți să se separe imediat de cele 12 republici sovietice neslăve. Ar urma să se formeze o Uniune Rusă care să includă Rusia, Bielorusia și Ucraina. Renumitul dizident crede că problema finanțării dezvoltării Rusiei în viitor poate fi soluționată prin încetarea exorbitanțelor cheltuieli militare, livrarea de materii prime ieftine țărilor din Răsăritul Europei și sistarea ajutorului acordat „regimurilor tiranice fallimentare”. Soljenițin apreciază critic perestroika, considerând că în cel anșoare șase ani de cind aceasta funcționează nici una din marile probleme ale țării nu și-a găsit rezolvarea.

Premii

● Cel de al patruzeci și patrulea premiu Strega a fost atribuit lui Sebastiano Vassalli pentru romanul său *La Chinera*, apărut la editura Einaudi. Juriul a reunit patru sute de critici. La Chinera are ca eroină o văduvă de la începutul secolului al XVI-lea.

● Cel de al patrulea Premiu Alexandra David-Neel, a fost atribuit anul acesta scriitorului Pierre-Antoine Donet pentru volumul *Tibet mort ou viv* (ed. Gallimard). Premiul se decernează în fiecare an la 8 septembrie, ziua morții celebrei exploratoare, prima europeană care a pătruns la Lassa, autoarea unor lucrări despre Asia. Juriul a fost format din scriitorii Jean Chalon, Lawrence Durrell, Jacques Lecarrère, Marc de Smidt și André Velter.

● Premiul literar Campiello pe anul 1990 a revenit scriitoarei Dacia Maraini pentru romanul *La luna vită di Mariana Ueria* apărut la editura Rizzoli. Eruptul că preferată titlului (alestit din 300 de persoane) a fost și anul acesta o femeie, a făcut pe unii observatori să aprecieze că „Il Campiello” a devenit un premiu al scri-

itoarelor: în 1989, el a fost atribuit romanului Effetti personali de Francesca Duranti, iar în 1988 scriitoarei Rosetta Loy pentru *Le strade di polvere*.

● Regizorul polonez Andrzej Wajda (în imagine) i se va înmîna, la 2 decembrie la Glasgow, Premiul filmului european pe 1990, distincție acordată pentru creația sa de o viață. European Cinema Society dorește prin această distincție să-l onoreze pe cunoscu-

tul artist pentru serviciile aduse artei filmului, ca tânăr cineast, apoi ca experimentat regizor, dar și pentru contribuția sa la promovarea noii culturi poloneze.

Expoziție Modigliani

● Sediul Fundației Pierre Gianadda din Martigny, cantonal Valles (Elveția), găzduiește până la sfârșitul lunii octombrie o expoziție Amedeo Modigliani de la a cărui moarte s-au împlinit 70 de ani. Cele 120 de lucrări prezentate — 40 desene,

70 uleiuri și 10 sculpturi — sunt reproduse în catalogul expoziției, care cuprinde în plus o serie de documente și mășturii legate de viața marelui artist. (În imagine, unul din portretele aflate în expoziția de la Martigny).

Ediție completă Mozart

● În pregătirea bicentenarului morții lui Mozart, marcat în anul viitor, firma Philips Classics a scos, în luna septembrie primul disc din seria celor 180 ce vor fi imprimate până în noiembrie 1991. Este, după cum afirmă cu mîndrie editorii, „cel mai mare proiect din istoria discului”. Sub titlul *Complete Mozart Edition*, setul de 180 de discuri oferă melomanilor 200 de ore de muzică, incluzind cele 675 de lucrări mozartiene. Sint și creații ale lui Mozart care nu au fost audiate până acum. Cea mai mică lucrare este un Andante de 17 secunde. Autenticitatea imprimării pe discuri a muzicii lui Mozart este

garantată de Sir Colin Davies, Sir Neville Martin, Alfred Brendel și Peter Schreier. Brosura-reclamă ce însoțește *Ediția completă Mozart* prezintă pe larg viața compozitorului cu numeroase ilustrații, portretele a 50 de interpreți și alte informații utile melomanilor.

Lexiconul artei

● Editura Herder din Freiburg a publicat, recent, al 12-lea și ultimul volum din *Lexiconul artei*, început cu patru ani în urmă. Bogat ilustrate, volumele oferă infor-

mații de reală competență despre personalități și opere din domeniile picturii, sculpturii și arhitecturii, explicații privind înțelesul unor noțiuni specifice acestor arte.

Torero Jose Romero — de Goyao

● În Muzeul Artelor Frumoase din Buenos Aires a fost descoperit un tablou al cărui autor este Francisco Goya. Avind dimensiunile de 90/75 cm., pinza, dăruită muzeului în 1974, era semnată Luis Osorio și intitulată *Torero Jose Romero*. Neînregistrat în nici un catalog de specialitate, tabloul a fost alăturat altor 7500 de lucrări păstrate în depozitul muzeului. Cercetind întâmplător întreaga colecție a muzeului, un profesor de artă a identificat lucrarea maestrului spaniol. Direcția muzeului a solicitat opinia unor experți de la Muzeul de Artă din Philadelphia, care au confirmat autenticitatea tabloului lui Goya, evaluându-l la 3-6 milioane de dolari. Rămîne necunoscut modul în care a ajuns în Argentina. Se presupune că tabloul a fost adus de un refugiat în timpul războiului civil din Spania. Spre a îngela vigilența vamesilor, posesorul a falsificat semnătura valoroasei pinze.

Vico Torriani — 70

● Popularul cîntăret de muzică ușoară, Vico Torriani (în imagine), a împlinit 70 de ani. Născut la Geneva și crescut în St. Moritz, Vico Torriani a dobîndit mai întîi calificarea de cofetar, bucătar și chelner. În timpul stagiului militar, a învățat să cînte la chitară și la acordeon, iar vocea sa plăcută și caldă l-a impresionat pe Willy Berking, care l-a descoperit într-un club american și l-a lansat. Au urmat contracte cu case de discuri și impresarii cinematografici, turnee în toată lumea. În anii '50 și '60, devenise cel mai popular interpret de șlagăre. Serialul TV *Hotel Victoria*, menținut timp de zece ani pe micile ecrane, i-a sporit popularitatea. Să amintim că Vico Torriani este și autorul unor cărți de bucate, apreciate de gospodine.

Crime — autoare — Yeni

● Etzuko Niki a fost prima niponă care, în 1957, a primit prestigiosul premiu Edogawa Rampo pentru un roman polițist. De atunci au mai fost laurate aproape zece autoare. Genul a proliferat, aproape o sută de scriitoare tînd în Tara Soarelui Răsare acum din această îndeletnicire. Două dintre ele au devenit celebre și dincolo de granițele arhinelagului: Shizuko Natsuki, laureată în 1973 cu premiul Asociației japoneze a autorilor de romane polițiste și Misa Yamamura. Prima, soția unui industrial bogat, și-a denășit sotel ca venituri. Spre exemplu romanul *Asasinat pe muntele Fuji* a fost editat în 700.000 exemplare. Misa Yamamura scrie o carte de lună, două prezere pe an. A devenit aproape miliardară. Rețeta sa: „o construcție bună, solidă, un final bine pregătît. Mă amuză aspectul științific al istoriei, jocul deducției”.

Achille Lauro

● Regizorul italian Alberto Negrin și-a propus să transpună pe ecran evenimentele dramatice petrecute acum cinci ani cu vasul „Achille Lauro”. După cum se știe, la 7 octombrie 1985, vasul de pasageri cu 500 de turiști la bord, a fost acaparat de patru teroriști arabi care au pretins, în schimb, eliberarea otatecilor, punerea în libertate a 50 de palestinieni aflați în închisorile israeliene. Filmările au fost operate pe nava originală. În rolurile principale: Burt Lancaster și Eva Marie Saint. Filmul urmează a fi prezentat în două serii la 17 și 21 octombrie de postul german de televiziune ARD.

Revista revistelor străine

ESPRIT
(sept. '90)

■ A APĂRUT ultimul număr din *Esprit* (Paris) cu titlul *La France en politique 1990*. (Franța în politică 1990) și editorialul *La trahison des élites* ? (Trădarea elitelor ?), conținînd cincisprezece articole și eseuri pe marginea subiectului menționat, împărțite în două capitole, sugestiv subintitulate *La politique en état de choc* (Politica în stare de șoc) și *Le Retour de l'exception française ?* (Returul excepției franceze ?). Ne-am oprit asupra citorva. În introducerea la primul capitol se vorbește despre criza de identitate a Franței și de „imensa irealitate a clasei politice, din ce în ce mai ruptă de realitate”. Autorul se întreabă dacă această „stare de șoc” este definitivă și propune o conciliere între Rousseau și Montesquieu, cu alte cuvinte „mal multă democrație directă și mai mult control din partea contra puterii”. Într-un articol dedicat fenomenului de extremă dreaptă, autorul arată că „transformările Estului european într-o nouă frontieră (termen folosit în sens american, în S.U.A. tema frontierei nu este echivalentul limitei, ci, din contră, are sensul de deschidere în spațiu; încă din anii '60 președintele Kennedy a botezat cucerirea Estului *the new frontier*) a coincis (din păcate !) cu punerea în scenă a islamismului lui Maghreb.” În articolul *De nouvelles élites locales ?* (Nouele elite locale ?), Catherine Grémion și Pierre Muller arată că după descențializare, elitele la nivel local au cîteva caracteristici îmbinate: o criză de încredere fără precedent, evi-

dentă atît în sondajele de opinie, cît și în alegeri, și o criză de reprezentare care se manifestă în primul rînd local. „Teritoriul anilor '80 (cînd a început decențializarea) este un teritoriu abstract... problema este dacă acești «notabili conducători» (notable managers) vor fi capabili să acorde un minimum de posibilități de expresie pentru actorii propriu-zis ai sistemului politic local”. Așa cum se prezenta și în editorial, „politica externă scapă controlului cetățenesc, fiind un domeniu rezervat președintelui”, bîntuit de fantasma omnișcientului. Și nu întîmplător eseu lui Samy Cohen (cercetător la *Fondation nationale des sciences politiques* intitulat *Diplomatie : le syndrome de la présidence omnisciente* (Diplomație : sindromul președinției omnișciente). Cel de-al doilea capitol debutează cu articolul *La fin du modèle républicain* de Joël Roman. În subcapitolul intitulat *Un nouveau modèle de citoyenneté ?* (Un nou model de cetățenie ?), autorul, după ce notează că „politica nu trăiește doar din idei, ci și din proceduri”, încearcă să schițeze un astfel de model nou de cetățenie, investit nu numai cu drepturi juridico-politice, ci și cu cele socio-economice, de o „geometrie variabilă”, cînd cetățeanul nu va mai fi față în față cu Statul, ci se va afla în raport cu diferite situații locale, naționale și supranaționale. „Dimensiunea cetățenească trebuie să acopere și posibilitățile de reprezentare profesională, asociativă și, desigur, politică (aceasta impunînd democratizarea vieții politice)”. Autorul are în vedere chiar extinderea cîmpului de acțiune a referendumului, a referendumurilor, la inițiativa grupurilor politice care să valideze propunerile respective (de exemplu, nouarea de referendum ce a venit din partea P.N.T. pentru reverirea regelui în țară !). Imaginîndu-și chiar o extindere a dezbaterii publice (dînsul se gîndește la extinderea dezbaterii, iar noi sintem încă la monolog !). Încercînd să facă o definiție pentru „elite”, Nicolas Tenzer în *Les élites françaises — Essai d'ethnographie* (Elitele franceze — Eșeu de etnografie) punctul lor comun fiind „notorietatea : este vorba despre cei care au o influență la un moment dat fie prin acțiunea lor, fie prin răspîndirea ideilor lor, fie prin exemplul pe care îl dau”, pune de asemenea o problemă foarte importantă, și

anume faptul că acele criterii de selectare a elitelor ce provin din școli de comerț, de ingineri sau de cariere administrative, nu acordă „un loc important pregătirii literare, filozofice și istorice riguroase”. Ca și cum, spune autorul, în școlile viitorilor factori de decizie formarea sensibilității și gîndirii — două calități care merg natural mîna în mîna — nu se află printre preocupările de învățămînt sau printre criteriile de selecție a acestor elite.

Jean-Jaques Cortine afirmă la începutul articolului său că „Discursul politic se află în criză în societățile occidentale” (în *Les glissements du spectacle politique — Alunecările spectacolului politic*). Discreditația enunțurilor politice a avut loc în Franța, începînd cu anii '70, odată cu critica antitotalitară a asanumitel „limbi de lemn”, discreditație care e continuat în anii '80, sub forma discursului monologat. I se opune un tip de discurs politic avînd forme scurte, bogat în expresii uzuale, un discurs volubil, fluid, imediat, dialogat, deoarece „vocile (în politică) nu mai sînt anonime, ci fiecare vorbește în numele său”. În același eseu este dat exemplul unei televiziuni din Est care, în decursul aceluiași an, a jucat în același timp un rol liberator și unul mistificator (subl. ns.). (despre ce televiziune să fie oare vorba ?).

Și ne întoarcem la începutul editorialului, unde credem că se află esența acestui număr din *Esprit* : Benda blama intelectualii care, părăsîndu-și „turnul de fildeș” se angajau politic, prostîtuindu-și, zicea el, pana. „După război, intelectualul angajat — a devenit, dimpotrivă, un personaj obligatoriu din peisajul politic”.

Încheiem printr-un citat, dat și în încheierea articolului intitulat *Poujadisme intellectuel* de Olivier Mongin, articol referitor la rolul intelectualului democrat : „Democrația trebuie apărută din interior” (Paul Thibaud).

Magda Groza

Atlasul descoperirii Americii

Un mare atlas istoric descoperirii Americii, în limbile engleză, spaniolă, portugheză și germană va constitui o contribuție înțelegătoare la aniversarea descoperirii Americii și va fi prezentat în timpul expoziției la Sevilla, din octombrie 1992.

Albert Einstein

Ediția completă a scrierilor, în parte inedite, ale lui Albert Einstein, va cuprinde douăzeci și nouă volume, dintre care șase prezintă opere consacrate anilor 1914-1933, perioadă în care creatorul teoriei relativității (Premiul Nobel 1921) conducea Institutul de Fizică din Berlin. Orașul Berlin va contribui cu suma de 750.000 mărci la finanțarea

Amplul de publicare al Collected Papers of Albert Einstein de către Universitatea din Princeton.

Casa Böll

Casa Heinrich Böll din Langenbroich, unde a trăit și a lucrat cunoscutul scriitor german aproape 20 de ani, până în ziua morții sale, la 16 iulie 1985, va fi transformată într-un edificiu de creație și reuniuni. Un apartament rămâne, în continuare, în folosința familiei. Alte patru vor fi destinate viitorilor burseri spre a locui și a desfășura activitatea literară. Sunt rezervate spații scriitorilor și în general oamenilor de artă, pentru prelegeri, întâlniri și dezbateri. În ospitalitatea Casei Böll își vor putea găsi refugiu și confrății persecutați în țările lor, cum s-a întâmplat în 1974 cu Alexandr Soljenitin. (În imagine, Heinrich Böll).

Ediția 1991

În curând urmează să apară în rafturile librărilor Dictionnaire de notre Temps, ediția 1991. În sumarul 1200 de cuvinte noi (cuvinte din vocabularul tehnico-stiințific, explicând „obiecte noi”, cuvinte la modă etc.) rubrici noi ca de exemplu o cronologie a istoriei Europei din 1870 până în zilele noastre, „tablouri sportive” prezentând campioni și concursuri, o rubrică intitulată Actualitatea recentă. Dictionarul însumează 1810 de pagini și este editat de Hachette.

Coincidență

Apariția ultimului volum al scriitorului Ray Bradbury, „A Graveyard for Lunatics” a coincis cu cea de a șapteszecia sa aniversare. Scriitorul s-a născut în Illinois și volumul său este al o sută cincizecilea dedicat SF.

Cartea la Nancy

De curind s-a desfășurat la Nancy manifestarea anuală „Le Livre sur la place”, una din cele mai mari și prestigioase întâlniri ale cărții. S-au acordat numeroase premii de către UNICEF — pentru dezvoltare, Radio France-Nancy — pentru comunicare, bursa Goncourt — pentru biografie, (care a recompensat volumele Mauriac de Jean Lacouture, Montherlant sans masque de Pierre Sripriot și Céline de Frédéric Vitoux). Președintele manifestării a fost Pierre Sbaunu.

JENNIFER STRAUSS

POETA australiană, născută la Heywood, Victoria, în 1933, licențiată în filologie engleză la Universitatea Monash, Melbourne, Jennifer Strauss a petrecut mulți ani în Canada, Europa, America Latină, reflectând experiențele acestor călătorii în volumele de versuri Children and our Strangers (1975), Winter Driving (1981) și Labour Ward (1988). Critica literară australiană (Rosemary Dobson, Judith Rodriguez) vorbește despre curajul, sensibilitatea și demnitatea versurilor sale. Jennifer Strauss predă limba și literatura engleză la Monash University, Melbourne, și colaborează permanent în presa literară australiană.

Durerea altora

Ipocritii o reneagă,
Moralistii o convertesc,
Pragmaticii se adaptează.

Noaptea trecută nu am dormit,
Sau abia am atipit cugetind
La durerea acelei fete.

Dor acum dintr-un pic de

Soare iernatic și fiindcă
Încă îl iubesc pe iubitul meu.

Aș putea fi împăcată, dacă ea
N-ar turna umbră, stăcând
Ca un telefon nerăspuns.

Cît timp va trece pînă-i voi ajusta
Sau îi voi șterge numele de pe banda
Care înregistrează mesaje?

Lagăr de muncă

silnică

La durere,
Bucuria e o țară străină.
E acolo, la îndemînă, dar îți trebuie viză.

Nimeni n-o scoate;
Trebuie să înduri singur.

Cercetare

și distrugere

Trupească atingere,
ochi lingă ochi
asaltul frontal:

fost a oare limbaj
al iubirii, sau luptei?

Chipul tău ce-acum doarme
în lumina de zori,

un sat părăsit,
golit de răspunsuri.

Îngrijind

mormintele

Sînt zile cînd morții nu vor să aibă
nimic de-a face cu noi,
mai ales vora, cînd un vînt uscat
de la nord

se involbură de cum intri în cîmîtură
și trandafirii se scutură, arborii
de cauciuc se despoaie,
cînd știi că adusele flori se vor ofili

și nici măcar nu sînt potrivite cu vasul
și-ai uitat foarfece și ceva de-adus
apă.

Nu e acesta nici un reproș. Doar n-oi
spune

Ei: «Mi-ai dat cărțile, ai în patul meu
alt iubit.

Iar copiii cresc altfel decît ai fi vrut». Nu, o spunem noi pentru noi. Absolută
absență.

Ei atît sînt de prinși de moarte, că
refuză să bîntuie.

Să-îngrijim deci mormîntul, plecînd
apoi; ne-ăsloțim,

Necertați, neierțați; cu picioarele
grele de viață.

Prezentare și traducere de

Grete Tartler

Petru DUMITRIU

Întîlnire la judecata de apoi (I)

Desen de ROSS

«Rendez-vous au jugement dernier» este prima carte pe care Petru Dumitriu a publicat-o în 1961, la un an după plecarea sa, definitivă din țară, la editura pariziană Seuil, care îi tipărise încă de cînd era în România traducerea Cronicii de familie (Les Boyards). Întîlnirea la judecata de apoi este un pamflet la adresa înaltei societăți politice românești din anii 50, văzută dinăuntru și... publicată „afară”. Datorită succesului avut, împreună cu Les Boyards și cu Incognito care au urmat-o, Întîlnirea a fost republicată în colecția „Livres de Poche” în 1969. Din acest număr, cititorii noștri vor putea urmări romanul lui Petru Dumitriu în serial.

„Sînt ai tăi sînt asemeni turnurilor”, spune, dacă-mi amintesc bine Cîntarea Cîntărilor, „corpul tău aidoma unei cupe de fildeş și în buricul tău este sîră albă din Carmel. Vîno, iubita mea, sîră-tă-mă cu sîră-tă-mă guri tale...”

N-am cunoscut decît o singură femeie pe purta numele de Sulamita, nu era păgără, sîinii ei nu erau înalți ca turnurile, nu purta brățări la glezne nici pe orte. Era de un blond spălăcit, încăruntat, asortat cu ochii timizi, de felul celor spre care nu îți amintești deloc dacă ai albaștri sau cenușii. Nimeni nu ar îndrăznit să afle dacă buricul său avea mișcări din Chanaan, ea fiind nevesta lui Dioclețian Sava.

Într-unul din organisme în care am

lucrat, o femeie care era membră a biroului unei celule îi cunoscuse pe amîndoi, în vremea tinereții ei și a lor. Între timp ea n-a devenit nimic deosebit. În schimb, pe frontonul monumentelor publice, ministerelor, cazărminilor, băncilor, în gări, primării și uzine, printre cele cinci portrete ale secretarilor partidului, mutra leonină a lui Dioclețian Sava: fruntea largă și întințată, nasul gros și turtit, colturile gurii coborînd deasupra bărbiei împinsă înainte. Iar Sulamita era nevasta sa. Prietena mea, tovarăsa în chestiune, și-o amintea foarte bine pe Sulamita. Era o pustiocă de doisprezece ani, tatăl său cosea cuverturi de pat matlasate, saltele, undeva în evreimea de pe Calea Dudești, Dudești-Street cum i se zicea din glumă. Știi dughenele mizerabile, cu piept de gîscă afumată în vitrinile abia luminate. Prin ferestrele fără perdele vedeai familii întregi aplecate asupra cuverturilor roșii pe care o coseau în jurul lămpii cu gaz, sau sub un singur bec electric, pătat de muste. Sulamita mi-a mărturisit mai tîrziu că seara, înainte de a se băga în pat, toți copiii se mai adunau pentru ultima oară în jurul lămpii, goi, omorîndu-și păduchii, strîindu-și cu unghiile. În acest cântec s-a masacrat și s-a pus foc în 1941. Sulamita nu mai era acolo de multă vreme. De la vîrsta de doisprezece ani, lucra pe strada Lipscani în cămăruța din spatele prăvăliei, legînd pachete, deschizînd colete, făcea de toate fără a fi pusă în contact cu clienții. Era prea puțin atrăgătoare pentru așa ceva: foarte steară, foarte discretă, timidă. Însă muncitoare, onestă. Patronul avea o încredere deplină în ea. Toată lumea a avut întotdeauna încredere în Sulamita. Eu am cunoscut-o prin Dioclețian. Avea, în acea epocă, puțin peste douăzeci de ani. Acum avem patruzeci și amîndoi, părul nostru e cărunț — ca militanții a partidului, nu pot să mă apuc să-l vopsesc sau să-l țîrdez — iar el avea înfățișarea cuiwa de cincizeci de ani, a albit, s-a îngălăcit îngrozitor, ai văzut ce umeri imenși are acum, ce spate, ce mîini? Îți produce frică. Chiar de la început era înalt și puternic, avea același cap mare întințat și acru de leu. Am fost îndrăgostită de el: n-am spus niciodată, nimănui, nici chiar el n-a știut. Pentru el nu exista nimic în afara problemelor sociale și politice, creșterii sau lucrărilor continue, vorba mult și bine, explicîndu-ne ce se întîmplă în jurul nostru. Emana atîta forță, parca o căldură sau un frig care toropesc, încît se făcea liniste cînd el lua cuvîntul. Sulamita îl urma la mîngînări, la demonstrații de stradă, acasă. Odată ne plimbam pe strada Aureliu, înștită, năstie. Fire de iarbă crescuseră între pietrele pavajului. Dioclețian vorbea. În dreapta lui, îl ascultam. La stînga, Sulamita asculta și ea:

În vreme ce eu discutam, puneam întrebări, ea tăcea, nu o auzeam nici măcar mergînd: discretă, steară, ca de obicei. De la o vreme mi-am dat seama că ar putea fi ceva între ei. Mărturisesc că asta îmi dădea, în ce-o privește pe Sulamita, o iritare de care m-am lăsat de mult. De ce. De ce se ține după el? mă întrebam. Sînt mult mai inteligentă ca ea, eu îl înțeleg, ea n-are nici măcar mijloacele să-l aprecieze cum merită pe acest om extraordinar. Mă vezi cum arăt acum, îmbătrînită prematur; dar în vremea aceea eram ca flacăra, cu capul înfierbîntat, temerară, fără frică, capabilă de cea mai nebună aventură. Sau măcar așa credeam. Sulamita tăcea, făcea pachete, desfăcea colete, copia facturi în odăita din spatele prăvăliei, venea la reünirile și la mîngîirile noastre. Și îl urma pe Dioclețian Sava — exact ca în ziua aceea, pe strada Aureliu, în stînga lui, mută, cu pasul neuzit. Dădă el să o oprească, s-a întrerupt și i-a spus Sulamitei cu un ton pe care l-am crezut nerăbdător și plictisit: „Suli (asa îi suna, așa îi spune și acum): răsece diminețu-lui idiot și fără farmec, du-te acum; ne vedem mine!”

Credeam că această prezență mută îl exasperează și mărturisesc, spre rușinea mea, că am fost satisfăcută. De atunci am reușit să-l cunosc mai bine, și știu că el nu este ușor de înțeles. Dar nu fiindcă era plictisit sau agasat a expediat-o. Poate știa că Sulamita avea ceva de lucru? Sau a trimis-o să se odihnească? Puțin probabil la vîrsta noastră. Nu știu, nu știu nici măcar ce simțea sau gîndea Sulamita. A spus fără nici un accent: „Bine. Salut”. Și a plecat. A doua zi n-am zărit la ea nici un semn — nici măcar o privire, nici chiar o bătaie a pleoapelor — care să trădeze cea mai mică ranchiună. Iar satisfacția mea prostescă de a fi rămas singură cu el a fost pedepsită fără întîrziere: Dioclețian nu a schimbat nici subiectul, nici tonul, nu m-a privit mai mult ca înainte, nici din alt motiv, decît din dorința de a fi sigur că înțelegem, că eram convinși. Ne plimbam ceasuri întregi și discutam interminabil, pînă cînd gura ne devenea uscată și ne dureau picioarele; atunci îmi strîngea mîna, spunîndu-mi: „Salut” și ne despărțeam.

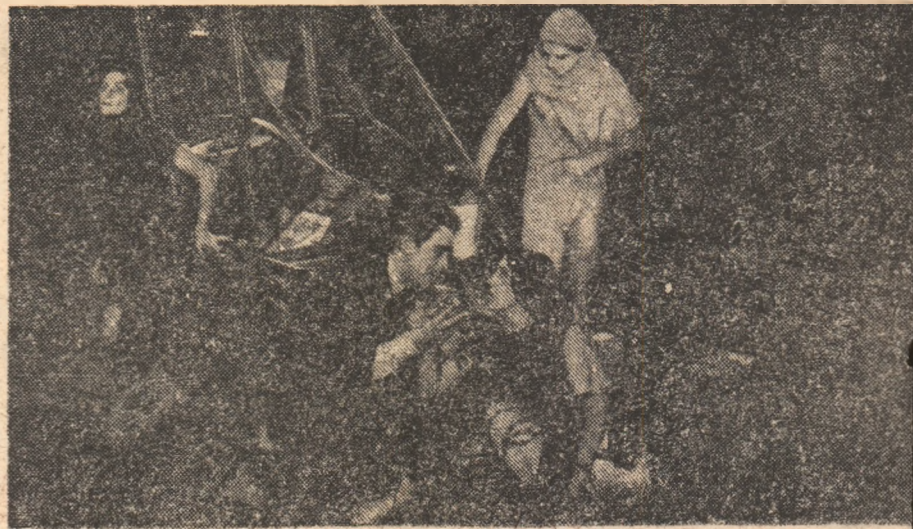
ÎN PERIOADA care a urmat mi-am dat seama că trăiau împreună. De ce? Ce găsise la ea? Era încă un copil: evident, era proaspătă, avea gura roz a vîrstei, dar era atît de steară! Nu, nu vedeam că putea găsi la ea. Și totuși el n-avea nevoie de o menajeră! Mai tîrziu, cînd era ministru, membru al Comitetului Central și al Biroului Politic, m-am hotărît să mă despart de primul meu bărbat. În noaptea rupturii nu știam

unde voi dormi. Le-am dat un telefon: mi-au trimis o lumuzină ministerială și am locuit la ei. Zile întregi, mîncînd ce pregătise Sulamita — era îngrozitor, ars, fără gust, sau cu un gust care te făcea să arunci farfuria pe fereastră. Nu era în stare nici măcar să angajeze o femeie de serviciu sau o bucătăreasă. Iar el, Dioclețian minca și nu zicea nimic, se gîndea la problemele lui politice și economice, se îndopa grăbit, ca un lup, în tăcere, sau vorbea politică. Deci nu menajera a căutat-o și a găsit-o în Sulamita. Ce atunci? Am o bănuială, și tu vei înțelege mai bine dacă îți voi povesti faptele. Am fost arestată de Siguranță, interogată, bătută, judecată și condamnată la mulți ani de închisoare. La noi nu mai exista regim parlamentar, fusese dictatura regală, cea a Gărzilor de Fier, acum era cea a generalului Antonescu. Partidul nu avea mai mult de cîteva sute de membri, dintre care jumătate în închisoare. Legătura dintre cei de afară și cei dinăuntru se făcea folosind resturile democrației defuncte. De altfel, mecanismul de reprimare instaurat de burghezie era inferior celui al nostru. Erau tipi umani, erau și corupți: și unii și ceilalți accesibili. Prin părinți, prin avocați și prin gardienii închisorilor, umani sau corupți, Ajutorul Roșu transmitea instrucțiunile și mesajele partidului și, evident, alimente, haine și medicamente. Tovarăși înarmați cu acte false se dădeau drept părinți ai prizonierilor, le vorbeau iar gardienii închisorilor nu vedeau în asta focul. Așa am primit sarcina de a lua contact cu „partidul de afară”. M-am dus la vorbitor: o cameră cu peretii goi, cu ferestrele zăbrețite, cu ușile din tablă de fier. Un gardian era de față și asculta ce se spunea. Am intrat. Cealaltă ușa de fier s-a deschis și a intrat o tînră fată, mică, steară: era Sulamita. Steară, fără personalitate, nu? Știi că ea fusese condamnată în același proces cu mine, în contumacie. Eu, la zece ani de închisoare. Ea la douăzeci. Dacă ar fi prins-o în acel moment — era în vremea bătaiei de la Stalingrad — ar fi condamnat-o la moarte. O clipă, foarte scurtă, am înmărmurit. Apoi m-am repezit și am luat-o în brațe. Jucam rolul de soră și emoția mea putea fi considerată dragoste. Ea mi-a strecurat în mîină o bucată de hirtie de mărimea unui timbru poștal, care conținea mesajul partidului. Am schimbat cîteva cuvinte, ne-am sărutat și ea a plecat. Nu mi-am revenit un timp, tovarășii, vecinii mei de celulă m-au întrebat de ce sînt atît de tăcută. Nu puteam să o înțeleg pe Sulamita. În loc să sîca ascunsă, să nu iasă decît la întîlnirile de lucru, noaptea, venea la vorbitorul închisorii cu acte false, pentru a face pe sora prizonierilor. S-a hotărît apoi să nu o mai expună la asemenea riscuri. Cel care nu trimisese-o, ei însăși, nu s-au gîndit la riscurile pe care le înfrunta, era atît de simțită și steară încît privind-o nu te puteai gîndi la ceva neobișnuit. De altfel ea nu s-a schimbat. La vorbitor, cînd am văzut-o avea același aer „calm și sters”.

Traducere de

Andriana Fianu

Cinci critici de teatru răspund la întrebările ROMÂNIEI LITERARE

Întrebarea, spectacol al teatrului „O Bando” din Lisabon

CU PRILEJUL Congresului Asociației internaționale a criticilor teatrali — care s-a ținut la Lisabon — și unde am participat, din partea Secției naționale a acestei Asociații (împreună cu Mircea Ghișulescu), am rugat colegii din cinci țări să răspundă la două întrebări ale „României literare”: 1) Care e cel mai important — ori cel mai interesant — eveniment teatral din țara dvs. în 1990? 2) Are critica un rol activ în mișcarea dv. teatrală?

Am formulat aceste două întrebări pentru că problema supusă dezbaterii Congresului — și în jurul căreia s-a discutat timp de trei zile, în mod solemn și consistent — a fost natura relației, în ziua de azi, între teatru și actualitate, între critică și actualitate.

Răspunsurile pe care le-am primit — și le publicăm — reflectă într-o măsură punctele de vedere diferite formulate și în discuția generală a acestor răspunsuri Andriana Fianu, Magda Groza, Carmen Vasilescu.

VALENTIN SILVESTRU

ANDRÉ CAMP (Franța)

1. În septembrie 1990 n-am văzut, în Franța, vreun spectacol a cărui importanță sau răsunet să-l poată califica drept eveniment, cum a fost cazul, acum doi ani, cu montarea lui Antoine Vitez a *Pantofului de saten* de Paul Claudel. Acest spectacol monumental, sub toate aspectele, nu dura mai puțin de douăsprezece ore în totalitatea sa.

Totuși, noi am putut aprecia mai multe spectacole de genuri diferite, ale căror calități, îndeosebi dramatice, erau de neîgăduit și care s-au bucurat de un evident succes de public. Reconfirmant.

Din punct de vedere al marilor realizări, solicitând mijloace materiale considerabile, aș semna la superba realizare a *Domnului Puntila și sluga sa Matti* de Bertolt Brecht, semnată de Marcel Marechal la Teatrul Național de la Criée, la Marsilia. De asemenea, cea a lui Jorge Lavelli, la Teatrul Național al Colinei de la Paris, cu piesa *Greațe* de o aproape insuportabilă tensiune, scrisă de dramaturgul englez Stephen Berkoff. La Comedia Franceză, italianul Dario Fo a montat într-un stil commedia dell'arte ulmitor două farse clasice de Molière: *Le médecin malgré lui* și *Le médecin volant*.

În domeniul mai ușor, al comediei moderne, la mare cinste, mai ales în teatrele particulare, doi autori francezi contemporani au făcut oarecare vîlvă avînd un succes care se va continua, fără îndoială, și în 1991, poate și mai departe. Primul este un nou venit — Jean Michel Ferrerich — prima sa piesă jucată (la Teatrul Mathurin, pusă în scenă de Gérard Cailland) e *Les palmes* de M. Schulz, avîndu-i drept eroi pe Pierre și Marie Curie, înfățișîndu-i într-o ipostază neașteptată, distractivă. Piesa prezintă, totodată, un autor original, inventiv, cu posibilități de viitor. Ea a primit un număr impresionant de Molière, recompense pe care oamenii profesioniști ai teatrului le decernează în fiecare an după modelul Oscar-urilor hollywoodiene.

Celălalt autor, Jean Claude Brissville, este un specialist al dialogurilor strălucitoare, filosofice, avînd personaje prestigioase ca, de pildă, de la Descartes îmbrătinînd la un Pascal tinăr, într-o precedentă piesă. Acum cei doi protagoniști ai Revoluției Franceze sînt Talleyrand și Fouché în *Souper* la Teatrul Montparnasse. Se află împreună de-a lungul unei nopți plină de efervescență. Interpretarea a doi mari actori, Claude Brasseur și Claude Rich, în direcția de scenă a lui Jean Pierre Miguel, au contribuit la interesul artistic al seriei.

2. Nu se poate afirma că, în Franța, critica ar continua să joace un rol determinant, asigurînd succesul unei piese. Ea poate doar să ajute. În schimb, este absolut necesară în alcătuirea unor dosare (press books) prin care companiile tinere sau mai puțin tinere stabilesc o cale de obținere a subvențiilor, de la instituțiile naționale și regionale ce le dau posibilitatea să muncească și să trăiască. Astfel, criticii sînt din ce în ce mai solicitați de acele companii care se confirmă, în ce le privește, din ce în ce mai multe și mai reprezentative. Acesta este reversul medaliei unei profesii pe care și-au ales-o.

MINORU TANOKURA (Japonia)

1. Anul 1990 va fi caracterizat prin numeroasele reprezentări ale lui Hamlet semnate de Liubimov, Andrei Wajda, Beryacov. În același timp, mulți „Hamleți” au fost rescriși de tineri autori și reprezentați la Tokio

de tinere companii teatrale. Dacă am generaliza situația teatrală: lectura nouă a textului clasic a încurajat companiile teatrale în reprezentarea pieselor clasice și moderne de la începutul secolului XX.

2. Da. Unii ziaristi de la marile cotidiane au un rol activ și important în măsura în care criticile pozitive sînt capabile să atragă spectatori în sălile de spectacole.

Totuși, trebuie să admitem că textele lor au în genere un caracter publicitar și educativ.

În realitate, după părerea mea, criticii nu pot fi onști cu ei înșiși în domeniul teatral.

CARLOS PORTO (Portugalia)

1. Este de remarcă stabilizarea în ultimii ani a citor-va dintre cele mai bune trupe independente cărora le datorăm evenimentele remarcabile din creația teatrală din ultimii 20 de ani: Comuna, Teatrul Cornucopia, Noul Grup, Teatrul Azi, Teatrul Experimental de la Cascais; dificultățile companiilor din afara Lisabonei, ca și fuzionarea a două dintre ele, Teatro da Rainha (din Caldas da Rainha) și Centrul Cultural din Évora (cea mai importantă întreprindere de producție din aria descentralizării), din care a rezultat Centrul Dramatic din Évora găzduit de Teatrul Garcia de Resende, în cel mai frumos oraș portughez; rezistența a trei companii, Teatrul Animația din Setúbal, Scena Comp. de Teatru din Braga și Comp. de Teatru din Almada; apariția Centrului Dramatic Intermunicipal Almeida Garrett din suburbile Lisabonei, una din cele mai puternice structuri teatrale din Portugalia, care filtează exclusiv prin sprijin autarhic; apariția unor actori tineri de foarte bună calitate și a grupurilor create de ei, ca Persona și Teatrul Politehnic, acesta din urmă condus de unul din cei mai interesați regizori din generațiile tinere, Mário Feliciano. Între artiștii care lucrează fără structuri fixe se evidențiază Fernando Gomes, autor, regizor, actor, unul dintre marii animatori ai serilor de teatru din Lisabonă.

Între întreprinderile riscante ale teatrului portughez sînt menționate teatrul numit comercial, care include teatrul bulevardier și revista. Deși sălile acestora continuă să înregistreze cea mai mare afliență de public, se constată indiscutabil o criză de creativitate, evidentă mai ales în comedie, dar vizibilă și în cadrul revistei care suferă la capitolul reînnoirii cadrelor, cu tot succesul și calitatea ultimelor două spectacole: *Al! Cavaquinho!* și *Victorie! Victorie!* Scenariile slabe, sălile degradate și costul ridicat al producției se află printre cauzele acestei crize.

Se cuvine să evidențiem la acest început de deceniu instalarea noului conducător la Teatrul Național D. Maria II, unica structură de stat a teatrului nostru, care a suferit în ultimii ani de o permanentă nehotărîre ce l-a afectat activitatea. Deși tinăr, noul director Ricardo Pais constituie o garanție pentru activitatea viitoare a principalei noastre companii, care a avut recent premiul primului său spectacol cu piesa lui Thomas Bernhard *Minetti* și pregătește un mare spectacol de revistă după un scenariu de Filipe La Faria, *Treci pe la mine, în Rossio*. Filipe La Faria este actualmente cel mai aplaudat autor-regizor din teatrul nostru, după surprinzătorul succes al spectacolului de la Casa Comediei, *What happened to Madalena Iglesias?*, între revistă și cabaret.

Altă problemă a teatrului nostru este prăpastia între producție și dramaturgie, fiind foarte rare scenariile originale portugheze care urcă pe scenă, ceea ce se datorează în unele cazuri rezervei regizorilor de a lucra pe texte ce nu corespund propriilor lor gusturi estetice, iar în alte cazuri limbajului excesiv literaturizant folosit de unii autori dramatici.

Marele eveniment al dramaturgiei din ultimii ani a fost apariția tinărului autor Miguel Rovisco. El a dat deja o operă vastă, în pofida tineretii sale și a preferat să moară astfel.

Dificultățile de a-și vedea reprezentate operele, l se adaugă aceea a publicării lor, ceea ce face și mai dramatică relația dramaturgului cu mediul căruia îi aparține de drept.

Autori, în majoritate străini, care s-au aflat, se află sau se vor afla pe afiș, ne permit să evaluăm liniile repertoriului pe care contează teatrul portughez, în sensul recuperării și actualizării lui. De la Regele Lear de Shakespeare (TEC 7) la piesa lui T. Bernhard citată mai sus, evantaiul se deschide relativ larg, cuprînzînd pe Bernard-Marie Koltès, mai întîi cu *Singurătate pe plantațiile de bumbac* (Noul Grup), apoi cu *Lupăt de Ciini și de Negru* (Comedianții Tear); Dürrenmatt cu *Play Strindberg* (Seiva Trupe); din nou Shakespeare, Mult zgomot pentru nimic (Cornucopia); Tennessee Williams, cu *Un tramvai numit dorință* și Richard Dörmay cu *Un străin în casă*, după succesul național și internațional cu piesa Nataliei Correia, *Păcătoasa* (spectacolele Comunei); Edward Albee, cu *Cine se teme*

de Virginia Woolf? (Teatrul Azi); Eugène O'Neill Sam Shepard, cu *Dorință sub ulmi* și, respectiv, *Scia iubirii* (Noul Grup).

Principala problemă a teatrului portughez este ruptura între comunitatea teatrală mică și societate, lipsa unei promovări dinamice a teatrului și dependența de mod de acordarea de sprijin, de politica teatrală în general. Și totuși, o tinăra generație pare să dorească întoarce rea către teatru, și de acest interes, dacă se confirmă, depinde depășirea dificultăților serioase prin care trece actualmente teatrul nostru.

2. Este greu de analizat rolul activ pe care-l joacă critica teatrală și ce influență exercită ea, atît asupra cititorilor cit și asupra mediului specific în care operează. Dificultate sporită de lipsa unor sondaje sau anchete care să permită evaluarea, în termeni mai puțin aleatorii, a acestei influențe, ca să nu mai vorbim de precara legătură dintre practicanții criticii și agenții teatrali. Se poate spune că influența și rolul criticii de pînd de prestigiu al organului de presă utilizat, ținînd cont de următorii factori negativi: spațiul limitat de care dispune teatrul și critica în cotidiane și săptămânale; inexistența unor reviste de specialitate care să permită desfășurarea exercițiului critic.

Practicat în general în termeni semi-profesioniști, nu lipsit de talent, seriozitate, cunoștințe și cultură, exercițiul critic în sfera teatrului care merită respect este, în general, respectat, reflectă problematica care afectează întreaga activitate teatrală. El a urmărit în ultimii ani, în ultimele decenii, evoluția teatrului portughez atît din punct de vedere estetic cit și sociologic, ceea ce pledează clar în favoarea sa.

Se înțelege astfel importanța pe care a avut-o, mai ales pentru criticii reuniți în respectiva Asociație Națională, organizarea și succesul obținut de al XI-lea Congres Internațional al Criticilor de Teatru, care a avut loc la Lisabonă în septembrie 1990, congres al cărui caracter istoric a fost subliniat de majoritatea delegațiilor.

TATIANA PROSKURNIKOVA (Uniunea Sovietică)

1. Din punctul meu de vedere, evenimentul teatral cel mai important este spectacolul lui Mihai Zaharov de *„Lenkum”, Oficiul memorial*, după noua mare scriitor evreu, care a trăit în Rusia la începutul secolului XX, Șalom Aleichem, Tevie, lăptarul. Un spectacol foarte teatral, cu o viziune metaforică foarte clară în care se vorbește de noțiuni existențiale ca naștere și moartea, viața și dragostea.

Și, în același timp, despre probleme care sînt foarte „ascuțite” azi, în țara mea, problemele naționale. Despre nevoia înțelegerii și răbdării reciproce într-o mare familie a popoarelor, adîmna unei familii oarecare.

2. Da. A trecut timpul cînd critica teatrală juca adesea rolul unui bici pentru a interzice spectacolul, făcea temele unui spectacol prost lucrat de un „maestru”. Acum critica e liberă, dar este supusă unui alt pericol: subiectivitatea a sporit și adesea criticii își plătesc politele unuia sau altuia din actori, unuia sau altuia din regizori. Vreau să sper că tinăra generație de critici sovietici nu va fi decît în slujba calităților într-adevăr teatrale și va ajunge să ghideze bine publicul viitor.

IFIGENIA TAXOPOULOU (Grecia)

1. Anul trecut în Grecia a fost destul de sărac, din punctul de vedere al producțiilor teatrale. Ca urmare sînt tentată să dau un sens mai larg expresiei de „eveniment teatral”: noul departament de studii teatral din Atena va accepta primii studenți în luna octombrie a acestui an. Deoarece eu cred că această criză de teatru grecesc se datorează în parte pregătirii necorespunzătoare a actorilor, regizorilor, criticilor și teoreticienilor de teatru, consider că evenimentul de care vorbesc este un pas foarte important nu numai cîtă stabilirea unei noi instituții, ci și a unui discurs mai aprofundat despre teatru. Există, de asemenea — așa sperăm, cel puțin — o schimbare decisivă în priviștea conceptului de studii teatrale: teoria și practica — din nou, sperăm — se vor combina. Spiros Evangelatos, directorul departamentului, este atît teoretician cit și practician de teatru, și oamenii pe care îi recrutează acoperă ambele aspecte.

2. Critica nu este totdeauna bine primită, mai ales de către cei care sînt criticați! Pentru a fi activ în acest rol, criticul trebuie să fie în primul rînd respectat atît de către cei pe care îi mulțumește, cit și de cei care îl nemulțumește. Pentru a fi respectat, un critic trebuie să fie cunoscut, bine informat și binevoitor. Teatrul se poate îmbogăți printr-o analiză iscusită. Oamenii care lucrează în teatru pot aprecia și folosi beneficiul lor un comentariu care se dovedește bine intenționat. În aceste condiții criticul poate avea un rol activ atît în lumea teatrului, cit și în cadrul societății sale sau al celei internaționale.

Director: Nicolae Manolescu; Redactor-șef: Gabriel Dimisianu; Secretar general de redacție: Mihai Pascu

Secretariat: Andriana Fianu, Magda Groza (telefoane 17 61 90, 17 28 67 și 17 60 10 interior 1001, 1238). Critică: Alex Ștefănescu (interior 2602). Poezie: Constanța Buzea, Ion Horea (interior 1736). Proză și reportaj: Vasile Băran, Platon Pardău, Cristian Teodorescu, C. Ioiu (interior 1736). Arte: Valentin Silvestru, Eugenia Vodă (interior 1736). Externe: Adriana Bittel, Mihai Minculescu (18 41 01 și interior 2602). Secretariat de redacție: Olga Andronache, Mihai Grecu, Octavian Telceanu (interior 2529). Fotoreporter: Ion Cucu (18 41 01). Corectură: Irina Horea, Maria Ionescu, Laura Popa, Margareta Popescu, Silvia Zabarcencu (interior 2024). Stenodactilografie: Elena Mares, Ioana Niculescu (interior 1159). Curier: Maria Micu (interior 1159).